

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

XXIV заседание, понеделникъ, 24 ноемврий 1914 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. д-ръ И. Момчиловъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Г. секретарь ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Прочита списъка.
Отсъствува въ г. г. народнитѣ прѣдставители:
Захарий Ангеловъ, Салимъ Ахмедовъ, Недѣлко Бракаловъ, Костадинъ Василевъ, Сѣбо Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Гочо Димовъ, Василъ Димчевъ, Димитъръ Драгиевъ, Илия Кирковъ, Василъ Коларовъ, Александъръ Малиновъ, Александъръ Механджийски, Мехмедъ паша, Георги Минева, Владимиръ Молловъ, Станчо Момчевъ, Никола Наумовъ, Адамъ Нейчевъ, д-ръ Василъ Нейчевъ, Никола Ненчовъ, Тома Пенковъ, Еню Петковъ, Георги Поповъ, д-ръ Еню Разпоповъ, Едхемъ Рухи, Коста Сидеровъ, Иванъ Симеоновъ, Александъръ Стамболийски, Илия Стоевъ, Георги Стоиловъ, Каменъ Топовъ, Якимъ Ушевъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, Александъръ Христовъ, Иванъ Пановъ, Крумъ Чапрашиковъ, Христо Чернопѣевъ и Стоянъ Шиваровъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Отъ 245 народни прѣдставители, отсъствуватъ 41; има, слѣдователно, нужното число налице.

Обявявамъ засѣданието за открито.

Прѣдседателството е разрѣшило слѣднитѣ отпуски:

На плевенския народенъ прѣдставитель г. Данаилъ Монева — 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 25 т. м.;

На шуменския народенъ прѣдставитель г. Илия Стоевъ — 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.;

На шуменския народенъ прѣдставитель г. Георги Минева — 1-дневенъ отпускъ, за днесъ, 24;

На видинския народенъ прѣдставитель г. Тома Вълчевъ — 3-дневенъ отпускъ, начина отъ 25 т. м.;

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Костадинъ Василевъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.;

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Стефанъ Петковъ — 1-дневенъ отпускъ, за 25 т. м.;

На бургазкия народенъ прѣдставитель г. Димитъръ Джанкардашлийски — 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.;

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Якимъ Ушевъ — 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.;

На бургазкия народенъ прѣдставитель г. Георги Поповъ — 6-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.;

На бургазкия народенъ прѣдставитель г. Владимиръ Молловъ — 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 25 т. м.;

На старозагорския народенъ прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ — 2-дневенъ отпускъ, за 25 и 26 т. м.;

На шуменския народенъ прѣдставитель г. Александъръ Стамболийски — 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ;

На русенския народенъ прѣдставитель г. Никола Калчевъ — 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ;

На врачанския народенъ прѣдставитель г. Никола Ненчовъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.;

На кюстендилския народенъ прѣдставитель г. Захарий Кръстевъ — 4-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 25 т. м. и

На гюмюрджинския народенъ прѣдставитель г. Исмаилъ Хакъ бей — 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.

Пристъпваме къмъ разглеждане въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ на първо мѣсто, изложение отъ г. министра на финанситѣ за финансовото положение на държавата и общи дебати по бюджета.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта за бюджета на държавата за 1915 г.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Законопроектъ

за бюджета на държавата за 1915 г.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министритѣ да произведатъ, съгласно законитѣ на държавата, прѣзъ 1915 г. разходитѣ, показани въ приложенитѣ при настоящия законъ разходни таблици, на обща сума 270.287.430 л., а именно:

1. По Върховното правителство	4.195.250 л.
2. „ държавнитѣ дългове	76.946.416 „
3. „ Върховната смѣтна палата	377.737 „
4. „ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията	5.513.726 „
5. По Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве	13.096.456 „
6. По Министерството на народното просвѣщение	29.121.750 „
7. По Министерството на финанситѣ	10.833.189 „
8. По Министерството на правосъдието	7.997.780 „

9. По Министерството на войната . . .	59.310.560 л.
10. По Министерството на търговията, промишлеността и труда . . .	0.865.540 „
11. По Министерството на земледелието и държавните имоти . . .	8.005.300 „
12. По Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството . . .	9.009.436 „
13. По Министерството на железниците, пощите и телеграфите . . .	33.656.329 „
14. Свръхсметни кредити, съгласно чл. 126 от конституцията . . .	1.000.000 „
15. Свръхсметен кредит за дневни пари на държавните служители в новите земи, съгласно с закона от 8 август 1914 г. (брой 177 на „Държавен вестник“) . . .	4.357.961 „

А всичко разходи . . . 270.287.430 л.

„Чл. 2. За покриване горните разходи, министрите се задължават, според законите на държавата, да съберат през 1915 г. приходите, показани в приложената при настоящия закон таблица на обща сума 270.304.370 л., подразделени както следва:

1. Пръки данъци . . .	54.944.370 л.
2. Косвени данъци . . .	113.300.000 „
3. Държавни привилегии . . .	6.900.000 „
4. Бери . . .	14.420.000 „
5. Глоби и конфискации . . .	900.000 „
6. Приходи от железниците, пристанищата, пощите, телеграфите и телефоните . . .	44.090.000 „
7. Приходи от държавни имоти, капитал и стопанства . . .	17.025.000 „
8. Приходи от общините и окръжията за заплати на учителите . . .	8.550.000 „
9. Разни приходи . . .	9.575.000 „

Всичко приходи . . . 270.304.370 л.

„Чл. 3. Данъчните дѣлове на данъкоплатците за 1914 г. по данъците: поземелен, върху сградите, върху занаятите и военни остават въ сила и за 1915 г. Ново опредѣление да стане на военния данък за 1915 г. на ония лица, които първи път се облагат съ такъв.

„Чл. 4. Ония постановления на разните закони, които предвиждат повишения въ по-горен клас (чин, разред и др.) или процентно увеличение на заплатата за прослужени 5 или 10 години, като напр.: чл. 134 от закона за устройството на сдилищата, чл. 46 от закона за експлоатацията на Българските държавни железници и др. подобни, се отменяват и остава въ сила само чл. 26 от закона за чиновниците по гражданското ведомство, и то, само за времето, прослужено след влизането на съния закон въ сила.

„Десетгодишният период се смѣта при всяко увеличение на заплатата на чиновника, било чрез специален закон, било чрез закона за бюджета и прослуженото време не се счита въ новия период, който почва да тече.

„Чл. 5. Минните предприятия се облагат съ патентен данък 1% върху чистата печалба отъ производствата на облагането година и по 1% отъ стойността на фабричните постройки.

„Чл. 6. Спиртът, който се употребява за приготовления на оцет и за други индустриални цѣли, съ изключение на този за горене, се облага съ акциз и общински налогъ 45 л. 100-тѣ литри при 100°.

„Чл. 7. Сумата по свръхсметния кредит за дневни пари на държавните служители (чиновници) въ новите земи отъ 4.357.961 л., упомената въ пунктъ 15 на чл. 1 отъ настоящия законъ, се разпредѣля така:

	за 1914 г.	за 1915 г.	Всичко за двѣтѣ години
А. По Министерството на външните работи и на изповѣданията . . .	135.020	135.020	270.040
Б. „ Министерството на вътрѣшните работи и народното здраве . . .	700.000	700.000	1.400.000
В. „ Министерството на народното просвѣщение . . .	245.000	245.000	490.000
Г. „ Министерството на финансите . . .	350.000	350.000	700.000
Д. „ Министерството на правосъдието . . .	118.589	120.000	238.589
Е. „ Министерството на войната . . .	—	707.000	707.000
Ж. „ Министерството на търговията, промишлеността и труда . . .	—	—	—
З. „ Министерството на земледелието и държавните имоти . . .	170.000	170.000	340.000
И. „ Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството . . .	30.000	60.460	90.460
К. „ Министерството на железниците, пощите и телеграфите:			
а) Дирекция на железниците . . .	777	1.095	1.872
б) Дирекция на пощите и пр. . .	—	120.000	120.000
Всичко . . .	1.749.386	2.608.575	4.357.961

„Чл. 8. За разширение и увеличение прѣвозпособността на държавните железници отъ годишните бруто приходи на послѣдните се отдѣлятъ 5% и харчатъ изключително за опредѣлените отъ Главната дирекция работи, а именно за разширение на гари, стоварища, стоварищни линии и мостове.

„Ако цѣлата или частъ отъ сумата остане неизразходвана презъ бюджетното упражнение, тя остава въ съкровището на разположение на Главната дирекция до нейното пълно използване. Извършването на работите и доставките по разширение прѣвозпособността на железниците става съгласно закона за отчетността по бюджета.

„Чл. 9. Мѣстните и инострани вина въ бѣвичи се облагатъ съ 10 л. единият хектолитъръ.

„На такъв данъкъ подлежатъ и вината, които въ деня на обнародване настоящия законъ въ

„Държавен вестникъ“ се намиратъ налице у производители, търговци и пр., съ тази само разлика, че иностранныя вина, които при вноса имъ сж платили 5 л. на хектолитъръ, ще платятъ допълнително само още 5 л.

„Ония, които укриватъ по какъвто и да било начинъ вината си отъ облагане съ акцизъ, се наказватъ по чл. 118 отъ закона за акцизите и патентовия сборъ върху питиетата.

„Начинътъ на събирането този данъкъ, както и контролтъ, който фискалните власти ще упражняватъ върху вината въобще, ще се опредѣли съ особено правилникъ, издаденъ отъ министъра на финансите и утвърденъ съ царски указъ.

„Буква а на пунктъ 3, чл. 1 отъ закона за акцизите и патентовия сборъ върху питиетата се отменява.

§ на бюджета	Наименование на приходите	Предполагаеми приходи по бюджета за 1915 г.	Предвидени приходи по бюджета за 1914 г.
Глава I. Пръвки и косвени данъци и държавни привилегии.			
Пръвки данъци.			
1	Поземелен данък		
	Данък върху горите		
	Данък върху лозята		
	Поземелен данък по 2 л. на декаръ върху земята, засети с обикновено качество тютюн и по 3 л. на декаръ върху земята, засети с доброкачествен тютюн	22,847.000	
2	Данък върху оградите	5,500.000	5,500.000
3	Данък върху занаятите	8,500.000	8,500.000
4	Данък върху овцете и козите (на овцете по 40 ст., а на козите по 60 ст.)	4,300.000	4,300.000
5	Военен данък	3,500.000	3,500.000
6	Пажен данък (11% върху данъците по §§ 1, 2, 3, 4, 5, 8 и 9, както и 120.000 л. отъ насърчавани индустриални предприятия)	5,267.670	5,264.370
7	Училищен данък (10% върху данъците по §§ 1, 2, 3, 4, 5, 8 и 9)	4,679.700	4,676.700
	Всичко пръвки данъци	54,944.370	54,938.070
Косвени данъци.			
8	Патент за право-продаване и фабрикуване тютюн	300.000	270.000
9	Патент за право-продаване и фабрикуване спиртни напитки	1,500.000	1,500.000
10	Мита отъ вносни стоки и половин на сто	30,000.000	34,700.000
11	Мита отъ износни стоки и половин на сто	14,000.000	1,800.000
12	Магазинаж, статистично право, пломби, такси и други, събирани отъ митниците	2,250.000	2,250.000
13	Акциз отъ солта и разни мѣстни и инострани напитки и колониялни стоки; данък върху петрола, спирта и електричеството, употребявани за осветление и отопление; временен акциз върху виното по 10 л. на хектолитър	33,000.000	25,200.000
14	Акциз отъ сурови мѣстни и инострани тютюн (журурие)	1,850.000	1,850.000
15	Данък върху фабрикувания тютюн (бандерол)	30,000.000	30,000.000
16	Остатък отъ общински налози	250.000	200.000
17	Абонамент отъ сода и лимонада	100.000	100.000
18	10% данък върху входните билети въ кинематографите и другите мѣста за забавление	50.000	100.000
	Данък върху отомобилите и бисиклетите въ циркулация		
	Всичко косвени данъци	118,300.000	97,970.000
Държавни привилегии.			
19	Отъ цигарени книги	4,300.000	4,500.000
20	Отъ кибритъ	2,400.000	3,000.000
21	Отъ карти за игра	200.000	200.000
	Всичко държавни привилегии	6,900.000	7,700.000
	Всичко по глава I	175,144.370	160,608.070
Глава II. Б е р и и.			
22	Съдебни мита	400.000	500.000
23	Канцеларски мита	200.000	200.000
24	Мита за издаване актове за право на собственост и за прѣхвърляне собствеността на недвижими имоти	1,300.000	1,300.000
25	Актови мита	600.000	750.000
26	Такси за вписване въ ипотечните книги	120.000	190.000
27	Такси за написване, регистриране обязательства, полици и др. и прѣписи отъ същите; за свидетелствуване, справки, прѣписи и др. подобни	700.000	800.000
28	Такси за подаване касационни жалби	60.000	60.000
29	Берии, събирани отъ съдебните пристави въ новите земи	50.000	50.000
30	Разни берии, събирани отъ мюфтийствата	55.000	55.000
31	Данък отъ имоти, придобити по безвъзмезден начинъ	1,050.000	900.000

Постъпили по бюджета за 1914 г.						Предвидени приходи по бюджета за 1911 г.	Постъпили по бюджета за 1911 г.						Параграфъ
Отъ 1 януарий до 30 юний 1914 г.		Отъ 1 юлий до 31 октомврий 1914 г.		Всичко отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г.			Отъ 1 януарий до 30 юний 1911 г.		Отъ 1 юлий 1911 г. до края на бюджетното упражнение за сѣщата година		Всичко по бюджета за 1911 г.		
лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
843.371	03	2.330.084	64	3.173.455	67	20.000.000	1.901.458	17	15.431.457	63	17.332.915	80	1
757.954	51	858.608	16	1.616.562	67	2.063.000	159.033	50	1.217.361	66	1.376.945	16	2
1.497.632	11	1.838.681	62	3.336.313	73	6.642.000	1.689.673	30	5.258.652	28	6.948.325	58	3
3.609.999	54	697.276	45	4.307.275	99	—	—	—	—	—	—	—	4
261.416	87	463.254	54	724.671	41	4.000.000	201.999	93	2.062.780	31	2.264.780	24	5
918.132	01	721.728	80	1.639.860	81	3.792.000	536.362	44	2.740.475	13	3.276.837	57	6
830.245	08	648.643	33	1.478.888	41	3.447.000	478.682	71	2.445.241	35	2.923.924	06	7
8.718.751	15	7.558.277	54	16.277.028	69	39.949.000	4.967.260	05	29.156.468	36	34.123.728	41	
267.999	—	7.061	50	275.060	50	260.000	256.550	42	11.919	35	268.469	77	8
1.203.396	10	230.276	30	1.433.672	40	1.500.000	1.275.177	85	191.161	70	1.466.339	55	9
21.991.508	14	6.708.620	34	28.700.128	48	24.400.000	12.433.994	87	15.549.684	08	27.983.678	95	10
535.819	59	49.777	34	635.596	93	1.200.000	502.763	22	503.049	02	1.005.812	24	11
803.301	45	355.123	93	1.158.425	38	700.000	415.982	50	496.129	15	912.111	65	12
11.345.325	45	7.508.446	27	18.853.771	72	16.750.000	7.115.926	75	11.539.573	99	18.655.500	74	13
762.662	93	344.997	09	1.107.660	02	1.000.000	507.964	80	632.310	43	1.140.275	23	14
12.156.457	10	8.694.307	28	20.850.764	38	17.500.000	9.863.207	57	10.941.821	47	20.805.029	04	15
—	—	—	—	—	—	4.500.000	—	—	7.631.288	87	7.631.288	87	—
137.497	93	83.511	69	221.009	62	170.000	116.554	43	60.625	17	177.179	60	16
—	—	21.121	41	21.121	41	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	341	—	341	—	—	—	—	—	—	—	—	18
49.253.967	69	24.003.584	15	73.257.551	84	67.980.000	32.488.122	41	47.557.563	23	80.045.685	64	
2.210.709	73	1.520.682	97	3.731.392	70	3.100.000	1.741.536	83	1.809.654	82	3.551.191	65	19
951.187	88	847.763	51	1.798.951	39	1.500.000	692.164	80	893.899	72	1.586.064	52	20
64.881	—	55.255	—	120.136	—	100.000	51.601	50	111.192	50	162.794	—	21
3.226.773	61	2.423.701	48	5.650.480	09	4.700.000	2.485.303	13	2.814.747	04	6.800.050	17	
61.199.497	45	33.985.563	17	95.185.060	62	112.629.000	39.940.635	59	79.523.773	63	119.469.464	22	
236.204	65	125.100	30	361.304	95	350.000	179.410	65	230.509	51	409.920	16	22
78.815	27	49.065	50	127.880	77	110.000	70.302	27	94.470	02	164.972	29	23
658.301	34	394.069	82	1.052.371	16	850.000	441.575	78	514.822	18	956.397	96	24
172.103	61	99.980	25	272.083	86	750.500	156.859	38	469.780	53	626.739	96	25
59.633	15	36.132	25	95.765	40	200.000	61.072	29	96.504	52	157.523	81	26
323.043	56	167.043	44	490.087	—	510.000	287.102	38	335.657	64	672.760	02	27
21.019	—	8.065	—	29.084	—	50.000	17.595	66	38.918	—	56.513	66	28
—	—	414	—	414	—	—	—	—	—	—	—	—	29
18.576	68	9.931	99	28.508	67	45.000	22.345	15	26.420	15	48.765	30	30
493.110	64	350.453	36	843.569	—	600.000	287.348	50	480.176	52	717.525	02	31

§ на бюджета	Наименование на приходите	Предполагается по бюджету за 1915 г.	Предвидени приходи по бюджета за 1914 г.
32	Гербови марки	8.300.000	8.200.000
33	Задгранични паспорти и билети	550.000	550.000
34	Билети за продажба и свидетелства за стопанствуване едър добитък	50.000	50.000
35	Позволителни билети за лов и риболовство	130.000	160.000
36	Такси от ученици и студенти	320.000	320.000
37	Такси за контрол на златни и сребърни предмети	60.000	100.000
38	Такси от тютюневи складове	150.000	180.000
39	Такси за първоначална и периодична проверка на мърките и тегилките и разни уреди за мерење и теглене	250.000	350.000
40	Такси за регистриране търговски и индустриални марки	10.000	—
41	Ветеринарни такси	15.000	—
42	Такси, внасяни от частни лица за произвеждане изпити, легализиране дипломи, даване облати по индустриални предприятия, разглеждане искания за регулации и др. подобни	30.000	30.000
43	Такси за преводи на разни документи и др. в Министерството на външните работи и изповяданията, легациите и консулствата	20.000	—
	Всичко по глава II	14.420.000	14.745.000
	Глава III. Глоби и конфискации.		
44	Глоби за ненавременно изплащане прѣжитѣ данѣци	100.000	750.000
45	Глоби за нарушаване данѣчните и други закони	600.000	550.000
46	Конфискации	200.000	—
—	Глоби, наложени на чиновниците по всичките вѣдомства	—	—
	Всичко по глава III	900.000	1.300.000
	Глава IV. Приходи отъ железниците, пристанищата, пощите, телеграфите и телефоните.		
47	Прѣвозване пътници, багаж и стоки; перонни билети, колетни марки и др. по държавните железници	35.000.000	34.100.000
48	Пристаннични и фарови права	1.400.000	1.400.000
49	Наемъ отъ бюфети, квартири, хотели, магазини и мѣста при държавните железници и пристанища	350.000	350.000
50	Одрѣжки за медицинска помощ по 1% отъ заплатите на чиновниците по държавните железници	60.000	60.000
51	Такси за телеграми	1.950.000	2.210.000
52	Пощенски марки и карти	3.400.000	150.000
53	Пощенски такси за подадени и получени вътрѣшни и международни цѣнни и обикновени пратки, колетни, пжзели, парични писма и др.	500.000	3.400.000
54	Пощенски транзитъ	360.000	460.000
55	Абониране вѣстници и списания чрезъ телеграфо-пощенските станции	120.000	360.000
56	Телефонни абонаменти и такси	750.000	115.000
57	Полупроценти и лихви отъ спестовната каса	800.000	650.000
	Всичко по глава IV	44.690.000	800.000
	Глава V. Приходи отъ държавните имоти, капитали и стопанства.		
58	Държавни гори	1.000.000	2.000.000
59	Наемъ отъ държавни имоти	500.000	450.000
60	Продажба маломѣрни имоти, пасбища и гори	200.000	300.000
61	Риболовство	650.000	650.000
62	Земледѣлски училища въ с. Садово, гр. Русе и гр. Плевенъ	100.000	160.000
63	Няши земледѣлски училища	75.000	75.000
64	Държавни градини и разсадници	120.000	150.000
65	Земледѣлски произведения, разплоденъ и негоденъ добитък отъ заводите и депата за мжжи разплодници	100.000	350.000

Постъпили по бюджета за 1914 г.						Предвидени приходи по бюджета за 1911 г.	Постъпили по бюджета за 1911 г.						Параграф
Отъ 1 януарий до 30 юний 1914 г.		Отъ 1 юлий до 31 октомврий 1914 г.		Всичко отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г.			Отъ 1 януарий до 30 юний 1911 г.		Отъ 1 юлий 1911 г. до края на бюджетното упражнение за сжщата година		Всичко по бюджета за 1911 г.		
лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
4.589.108	65	1.994.888	68	6.583.997	83	6.500.000	3.633.700	70	3.888.403	45	7.522.104	15	82
261.886	—	97.679	—	359.565	—	300.000	201.514	40	90.955	20	292.469	60	83
24.776	—	12.988	—	37.764	—	41.000	21.797	56	25.086	16	46.833	72	84
11.651	50	84.742	—	96.393	50	70.000	19.024	90	115.486	45	134.461	85	85
37.774	—	314.118	—	351.892	—	150.000	30.125	65	213.265	51	243.391	16	86
36.832	—	9.816	42	46.648	42	40.000	23.208	72	61.441	92	84.650	64	87
—	—	68.250	—	68.250	—	—	—	—	—	—	—	—	88
113.370	08	70.375	76	183.745	84	150.000	58.716	07	141.237	31	199.953	38	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41
—	—	2.615	—	2.615	—	—	—	—	—	—	—	—	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
7.136.206	13	3.895.733	77	11.031.939	90	10.716.000	5.511.650	06	6.828.235	12	12.384.885	18	—
18.350	90	90.460	67	108.811	57	500.000	34.030	01	552.967	57	586.997	58	44
444.080	52	180.361	15	624.441	67	500.000	159.663	60	343.169	23	502.332	83	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	—	—	—	31.000	7.684	07	18.814	59	26.498	66	—
462.431	42	270.821	82	733.253	24	1.031.000	201.377	68	914.951	39	1.116.329	07	—
17.935.957	10	9.476.133	53	27.412.095	63	23.750.000	11.490.789	60	16.127.609	70	27.618.399	30	47
906.782	—	258.975	70	1.165.757	70	950.000	623.081	47	704.701	08	1.327.782	55	48
123.740	76	83.736	57	207.477	33	50.000	80.979	70	137.302	81	213.782	51	49
175	58	27.245	63	27.421	21	50.000	14.175	44	40.833	87	55.009	31	50
957.230	37	771.505	58	1.728.733	95	1.700.000	680.745	22	988.502	18	1.669.247	40	51
1.833.898	44	951.473	73	2.785.372	17	2.700.000	1.439.749	81	1.557.011	30	2.996.761	11	52
285.892	12	164.765	58	450.657	70	350.000	172.361	08	256.987	04	429.348	12	53
—	—	—	—	—	—	250.000	2.851	75	259.165	76	262.017	51	54
107.066	55	13.763	25	120.829	80	150.000	64.297	05	46.001	75	110.298	80	55
540.060	20	110.640	90	650.701	10	500.000	341.281	15	155.636	75	496.917	90	56
—	—	212	10	212	10	620.000	—	—	641.561	90	611.561	90	57
22.690.803	12	11.858.455	57	34.549.258	69	31.070.000	14.910.312	27	20.915.814	14	35.826.126	41	—
423.855	15	293.316	18	717.171	33	1.100.000	353.679	19	507.113	91	860.793	10	58
311.931	36	161.849	60	473.780	96	650.000	221.891	16	189.257	05	411.148	21	59
32.039	56	57.408	65	89.448	21	300.000	117.845	25	122.683	55	240.528	80	60
228.210	44	174.368	84	402.579	23	180.000	106.758	37	142.824	47	249.582	84	61
41.225	12	26.281	91	67.507	03	130.000	46.708	46	103.332	19	150.090	65	62
18.008	91	12.171	90	30.180	81	50.000	21.709	67	52.673	61	74.383	28	63
57.733	25	28.688	77	86.422	02	53.000	42.566	39	33.451	04	76.017	43	64
15.998	55	70.948	42	86.941	97	300.000	61.538	74	300.057	26	361.596	—	65

§ на бюджета	Наименование на приходите	Предполагаеми приходи по бюджета за 1815 г.	Предвидени приходи по бюджета за 1914 г.
66	Продажба сѣмона на земледѣлците	50.000	20.000
67	50% отъ чиститѣ печалби на Българската земледѣлска банка	2.200.000	2.200.200
—	Водно право	—	—
68	Държавна каменновжглена мина „Перникъ“	5.000.000	5.000.000
69	Държавна каменновжглена мина „Бобовъ-долъ“	80.000	80.000
70	Такси за дигрене и право за експлоатиране и отстъпване мана, кариери, и минерални води	230.000	200.000
71	Държавни образцови работилници	20.000	10.000
72	Държавна печатница	1.700.000	1.700.000
73	Продажба на крини и тегилки	60.000	100.000
74	Лѣкуване болни и продаване цѣрове въ държавнитѣ болници	570.000	575.000
75	Лихви отъ капитали, застъпани за благотворителни цѣли	40.000	40.000
76	Вноски отъ ученици при държавнитѣ пансиони и специални граждански и военни училища	40.000	40.000
77	Печалби отъ основния капиталъ на Българската народна банка	3.400.000	3.400.000
78	Лихви отъ капитали (гаранции и текущи сѣтки)	300.000	300.000
79	Продажба закони, правилници, тарифи, карти, скици, планове, бланки и др.	80.000	80.000
80	Пломбирани върви за тютюнъ	250.000	150.000
81	Продажба на негодни инвентарни прѣдмети и др. и стойностъ на изгубени и поврѣдени такива	60.000	60.000
82	Продажба негоденъ добитѣкъ въ войсковитѣ части	120.000	80.000
83	Земледѣлски произведения и отъ продажба на коне и другъ добитѣкъ отъ военнитѣ заводи и дѣла (Божурище и др.)	50.000	250.000
84	Военно-инженерна работилница	20.000	—
85	Военни арсенали и работилници	10.000	—
Всичко по глава V		17.025.000	18.420.000
Глава VI.			
Приходи отъ общинитѣ и окръжията за заплати на учителитѣ.			
86	Отъ общинитѣ за заплати на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища: по 540 л. на учителъ за цѣла година и по 180 л. на учителъ за допълнителенъ персоналъ отъ 1 септемврий 1915 г.	4.950.000	4.590.000
87	Отъ общинитѣ за заплати на учителитѣ въ прогимназитѣ: по 900 л. на учителъ за цѣла година и по 330 л. на учителъ за допълнителенъ персоналъ отъ 1 септемврий 1915 г.	2.220.000	2.307.000
88	Отъ окръжнитѣ сѣвѣти за заплати на учителитѣ въ прогимназитѣ: по 300 л. на учителъ за цѣла година и по 100 л. на учителъ за допълнителенъ персоналъ отъ 1 септемврий 1915 г.	680.000	690.000
—	Отъ Русенския и Софийския окръжни сѣвѣти за заплати на учителитѣ	—	—
89	Отъ общинитѣ за цѣлитѣ заплати на учителитѣ въ общинскитѣ гимназии и въ гимназиалнитѣ класове на непълнитѣ общински гимназии: по 3.000 и 3.480 л. на учителъ за цѣла година и по 1.000 и 1.160 л. на учителъ за допълнителенъ персоналъ отъ 1 септемврий 1915 г.	700.000	400.000
Всичко по глава VI		8.550.000	7.987.000
Глава VII.			
Разни приходи.			
90	Суми, събирани по разни изпълнителни актове, присѣдени въ полза на съкровището	1.200.000	1.800.000
91	Отъ Българската народна и Земледѣлска банки, за издържане на полицейската стража за централитѣ, клоноветѣ и агентуритѣ имъ	30.000	80.000
92	Отъ работа на затворницитѣ въ затворитѣ	15.000	—
93	Разни непредвидени	4.650.000	5.000.000
94	Постъпления отъ сключени бюджети (безъ обложнитѣ данъци)	3.630.000	3.000.000
95	Недобори отъ обложнитѣ данъци по сключени бюджети	—	—
Всичко по глава VII		9.575.000	9.880.000
А всичко		270.304.370	256.995.070

Постъпили по бюджета за 1914 г.						Прѣвидени приходи по бюджета за 1911 г.	Постъпили по бюджета за 1911 г.						Параграфъ
Отъ 1 януарий до 30 юний 1914 г.		Отъ 1 юлий до 31 октомврий 1914 г.		Всичко отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г.			Отъ 1 януарий до 30 юний 1911 г.		Отъ 1 юлий 1911 г. до края на бюджетното управление за сжщата година		Всичко по бюджета за 1911 г.		
лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
33.992	42	14.188	78	48.181	20	30.000	11.913	47	5.783	89	17.697	36	66
—	—	—	—	—	—	900.000	—	—	1.075.774	15	1.075.774	15	67
—	—	—	—	—	—	120.000	343	58	63.626	47	63.970	05	—
808.116	35	1.525.084	90	2.333.201	25	2.455.000	661.636	85	2.448.014	31	3.109.651	16	68
21.408	—	30.564	—	51.972	—	60.000	27.501	15	52.491	55	79.992	70	69
76.638	37	137.193	89	213.831	26	180.000	48.345	56	144.827	66	193.173	22	70
5.212	15	5.148	43	10.860	58	10.000	551	80	6.679	13	7.230	93	71
412.464	33	579.888	50	992.352	83	1.500.000	175.871	92	1.433.663	17	1.609.535	09	72
31.369	65	9.662	—	41.031	65	150.000	—	—	—	—	—	—	73
205.268	88	201.724	64	406.993	52	450.000	200.241	30	331.272	77	531.514	07	74
23.400	—	—	—	23.400	—	40.000	14	35	40.433	40	40.447	75	75
20.160	—	17.280	—	37.440	—	100.000	19.150	37	22.136	—	41.295	37	76
—	—	—	—	—	—	3.400.000	—	—	3.201.445	—	3.201.445	—	77
102.098	15	—	—	102.098	15	330.000	101.376	60	486.992	28	591.868	33	78
104.838	79	51.229	97	156.068	76	80.000	33.924	82	44.487	36	78.412	18	79
—	—	1.014	20	1.014	20	—	—	—	—	—	—	—	80
25.196	40	27.077	36	52.273	76	60.000	28.875	33	12.738	75	41.614	08	81
93.996	35	26.649	90	120.646	25	40.000	18.222	55	55.083	90	73.306	45	82
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85
3.093.162	18	3.451.734	84	6.544.897	02	12.670.000	2.301.175	88	10.879.892	87	13.181.068	75	—
1.259.518	01	1.370.038	21	2.629.556	22	3.776.100	896.337	13	3.186.725	75	4.083.062	88	86
241.208	87	630.899	95	872.108	82	1.721.700	240.673	12	1.154.388	75	1.395.061	87	87
—	—	—	—	—	—	573.900	100	—	560.000	—	560.100	—	88
—	—	—	—	—	—	60.000	—	—	39.813	14	39.813	14	—
11.531	32	122.983	97	134.515	29	417.600	26	60	429.006	47	429.033	07	89
1.512.258	20	2.123.922	13	3.636.180	33	6.549.300	1.137.136	85	5.369.934	11	6.507.070	96	—
578.800	46	446.977	14	1.025.777	60	1.500.000	690.676	66	880.427	96	1.571.104	62	90
—	—	38.025	—	38.025	—	80.000	55.284	—	24.824	—	80.108	—	91
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92
2.785.217	53	907.636	25	3.692.853	78	1.000.000	304.987	19	318.897	60	623.884	79	93
1.647.828	52	1.804.487	30	3.452.315	82	1.200.000	1.341.144	—	995.857	17	2.337.001	17	94
4.825.611	29	4.644.567	42	9.470.178	71	—	1.123.634	11	4.625.136	97	5.748.771	08	95
9.873.457	80	7.841.693	11	17.679.150	91	3.780.000	3.515.725	96	6.345.143	70	10.360.869	66	—
105.931.816	30	63.427.924	41	169.359.740	71	178.445.300	67.518.064	29	131.277.749	96	198.795.814	25	—

„Изложение на мотивитъ

къмъ законопроекта за бюджета на държавата за 1915 г.

„Г. г. народни представители! Като изключимъ годинитъ 1899, 1900 и 1901, прѣзъ които страната ни прѣкара една твърдѣ тежка икономическа и финансова криза, никогѣ досега държавното стопанство не се е намирало и не е изпадало въ по-тежки затруднения отъ тия, които се създадоха отъ войната прѣзъ 1912 и 1913 г. и които затруднения още повече се уголѣмиха прѣзъ 1914 г., отначалото на европейската война. Десетмѣсечната война не само намали държавнитъ приходи въ голѣми размѣри, но тя създаде голѣми дългове и нови разходи на държавата. Отъ 188 милиона лева прѣзъ 1912 г., бюджетътъ на държавата изеднѣжъ нарастна на 257 милиона лева. Това голѣмо нарастване на бюджета нѣмаше да се усѣти и понесе особено мъчно отъ народа, ако слѣдъ балканската война бѣ настанилъ продължителенъ миръ.

„Такъвъ миръ не настѣпи.

„Не бѣха се изминали нито десетъ мѣсеца отъ разпушане на войскитъ ни и отъ възстановяването нормалния животъ въ страната и нова голѣма война избухна. Нашата страна се запази досега и остана незасегната отъ голѣмия пожаръ, но тя не можѣ да отбѣгне загубитъ, които тази война причинява не само на воюващитъ, но и на неутралнитъ държави. Търговията на България съ другитъ държави съвършено спрѣ. По държавна необходимостъ износътъ на хранителни продукти и индустриални произведения бѣ забраненъ. Азъ мисля, че и безъ това запрѣщение на износа, външната търговия на България щѣше да спрѣ, защото държавитъ, съ които ние най-малко обмѣняваме произведенията си, намалиха и прѣкъснаха търговията си, защото и народъ и съобщения бѣха ангажирани въ войната. Намалението и дори съвършеното спиране на външната ни търговия се отрази веднага върху държавнитъ приходи. Постѣпленията прѣзъ първото полугодие на текущата година ни даваха надежда за бързо ликвидиране голѣмитъ разходи, причинени отъ войната и за заздравяване държавнитъ финанси, но голѣмата война внесе ново разстройство въ тѣхъ, и днесъ сме принудени да искаме нови жертви отъ народа, за да попълнимъ държавнитъ приходи, понеже прѣдвиденитъ разходи срѣщу тѣхъ неизбѣжно си вървятъ.

„Г. г. народни представители! Въ приходния бюджетопроектъ за 1915 г. дадохъ най-подробни данни за постѣпленията по разнитъ параграфи прѣзъ първото полугодие на 1914 г., а така сѣщо и за постѣпленията прѣзъ четиритъ мѣсеца отъ второто полугодие на сѣщата година. По тия данни всѣки може да прѣцѣни финансовата мощъ на българската държава. Наистина, четиритъ мѣсеца отъ второто полугодие ни даватъ несравнено по-слаби приходи, но и по тия постѣпления ние можемъ да правимъ прѣцѣнка за стабилността на държавнитъ финанси. Азъ очаквахъ и се страхувахъ, че спирането на търговията ще донесе много по-голѣмо намаление на държавнитъ приходи и че бюджетътъ за 1914 г. ще се склочи съ голѣмъ дефицитъ. Изтеклото, обаче, врѣме и постѣпилитъ вече приходи прѣзъ второто полугодие ни показватъ, че причиненитъ отъ европейската война загуби на държавното стопанство нѣма да бѣдатъ непоправими.

„Рано е още да дадемъ окончателна прѣцѣнка какъ ще се склочи бюджетното упражнение за 1914 г. Но по даннитъ, които имаме, можемъ съ близкителностъ да опрѣдѣлимъ приходитъ, които ще постѣпять до 30 юний 1915 г., та по тѣхъ да опрѣдѣлимъ какви ще бѣдатъ постѣпленията прѣзъ идущата финансова година.

„Прѣки данъци.

(§§ 1 до 7).

„Въ бюджета за 1914 г. сѣ прѣдвидени да постѣпять отъ прѣки данѣци 54.938.070 л. Прѣзъ първото полугодие на т. г. сѣ постѣпили въ брой само 8.718.751-15 л. и въ реквизиционни квитанции 7.615.483 л. Прѣзъ четиритъ мѣсеца на второто полугодие сѣ постѣпили въ брой 7.558.277-54 л. и въ реквизиционни квитанции 5.945.232 л. Всичко постѣпили въ брой 16.277.028 л. и въ реквизиционни квитанции 18.560.715 л. Постѣпилитъ приходи въ реквизиционни квитанции ще се оформять до края на бюджетното упражнение. Срѣщу прѣдвидената за постѣпване сума 54.938.070 л. за десетъ мѣсеца сѣ постѣпили 29.837.743 л. Една частъ отъ разликата до прѣдвидената въ бюджета сума ще постѣпи до края на текущото бюджетно упражнение, а остатѣкътъ ще се отнесе къмъ параграфа „постѣпления отъ недобори“, по който всѣка година постѣпватъ значителни суми. Прѣзъ 1914 г., за десетъ мѣсеца, сѣ постѣпили отъ недобори 9.470.178-71 л. Голѣмото постѣпление на недобори се дължи на това, че прѣзъ четвъртото тримѣсечие на 1912 г. и цѣлата 1913 г., по причина на войната, постѣплението отъ прѣки данѣци е било съвсѣмъ слабо.

„При тия постѣпления можемъ съ сигурностъ да очакваме, че до края на бюджетното упражнение не ще постѣпять отъ прѣки данѣци по-малко, отколкото е постѣпвало прѣзъ други бюджетни упражнения. Въ прѣкнитъ данѣци не се прави никаква промѣна и въ бюджетопроекта за 1915 г. се прѣдвижда сѣщата сума, както прѣзъ 1914 г.

„Косвени данѣци.

(§§ 8 до 18).

„Въ бюджета за 1914 г. сѣ прѣдвидени да постѣпять отъ косвени данѣци 97.970.000 л. Отъ 1 януарий до края на октомврий сѣ постѣпили 73.257.551-84 л. До края на финансовата година, 31 декемврий, би трѣбвало да постѣпять 24.712.449 л., за да се получи прѣдвидената за постѣпване сума.

„Такава сума за останалитъ два мѣсеца не може да постѣпи. Срѣдното мѣсечно постѣпление отъ косвенитъ данѣци прѣзъ текущата година възлиза на 7.325.755 л. Понеже мѣсечитъ ноемврий и декемврий сѣ два отъ тия мѣсеци, прѣзъ които народътъ повече консумира, то до края на годината ще могатъ да постѣпять още 15.000.000 л. или всичко крагло ще постѣпять 88 милиона лева, вмѣсто 98 милиона, колкото е прѣдвидено да постѣпять въ бюджета за 1914 г.

„Намалението въ постѣпленията отъ косвени данѣци, което за 1914 г. ще възлѣзе на около 10 милиона лева, произлиза отъ спирането външната ни търговия, причинено отъ войната. Два параграфа ни даватъ голѣмитъ намаления. Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвидено да постѣпять отъ вносни мита 34.700.000 л., а за десетъ мѣсеца сѣ постѣпили само 28.700.128 л., отъ акцизъ на мѣстни и иностранны стоки сѣ прѣдвидени да постѣпять 25.200.000 л., а сѣ постѣпили за десетъ мѣсеца само 18.853.771 л. До края на годината отъ мита на вносни стоки не могатъ да постѣпять повече отъ 1.500.000 л. и отъ акцизъ на мѣстни и иностранны стоки повече отъ 3.500.000 л. Тия два най-важни параграфа ще ни дадатъ, както това споменахъ, около 10 милиона по-малко, отколкото е прѣдвидено да постѣпять прѣзъ 1914 г.

„Слабитъ приходи по тия два параграфа се дължатъ изключително на спирането външната ни търговия. Прѣзъ първото полугодие сѣ постѣпили отъ

мита на вносни стоки 21.991.508 л. Ако това постъпление се запазеше до края на годината, отъ мита на вносни стоки щѣха да постъпятъ 44 милиона лева, вмѣсто 34 милиона, колкото сж прѣдвидени въ бюджета. Като знаемъ, че приходитѣ на мита отъ вносни стоки прѣзъ второто полугодие сж винаги по-голъми отъ тия на първото полугодие, то очакванитѣ постъпления отъ мита на вносни стоки прѣзъ 1914 г. щѣха да бждатъ най-малко съ 12 милиона лева повече отъ прѣдвидената въ бюджета сума. Като доказателство може да ни послужатъ постъпленията отъ вносни мита прѣзъ миналитѣ години. Прѣзъ първото полугодие на 1911 г. сж постъпили отъ мита 12.433.994 л., а прѣзъ второто полугодие и до края на бюджетното упражненіе сж постъпили 15.549.684 л.

„Когато ще настѣпи между голѣмитѣ народи миръ, който да възстанови нашата международна търговия, това е неизвѣстно. Обаче, и при тази неизвѣстностъ, намирамъ за възможно въ бюджетопроекта за 1915 г. да се прѣдвиди приходъ отъ вносни мита 30.000.000 л., или съ 4.700.000 л. по-малко, въ сравнение съ прѣдвидената сума въ бюджета за 1914 г. Сумата 30 милиона лева е изчислена при 6 мѣсеца съ срѣдна международна търговия и при 6 мѣсеца съ нормална търговия. Слабитѣ постъпления отъ мита на вносни стоки трѣбва да се допълнятъ съ нови приходи, иначе нѣма да имаме никакво бюджетно равновѣсие.

„Държавни привилегии.

(§§ 19, 20 и 21).

„Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвиденъ приходъ отъ държавни привилегии 7.700.000 л. За десетъ мѣсеца сж постъпили само 5.650.480 л. При тия постъпления явно става, че до края на финансовата година нѣма да постъпятъ повече отъ 6.600.000 л. Въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ приходъ отъ държавни привилегии 6.900.000 л., или съ 800.000 л. по-малко отъ прѣдвидената сума въ бюджета за 1914 г.

„Берии.

(§§ 22 до 43).

„Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвиденъ приходъ отъ берии 14.745.000 л. За десетъ мѣсеца сж постъпили отъ берии 11.031.939 л. Постъпленията отъ берии нѣма да дадатъ напълно прѣдвидения въ бюджета приходъ. И тукъ трѣбваше да се направятъ намаляния по параграфитѣ съ слаби постъпления. Въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ да постъпятъ отъ берии 14.420.000 л., или съ 325.000 л. по-малко отъ прѣдвидената сума въ бюджета за 1914 г.

„Глоби и конфискации.

(§§ 44 до 46).

„Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвиденъ приходъ отъ глоби 1.300.000 л. За десетъ мѣсеца сж постъпили отъ глоби 733.253 л. Постъпленията отъ глоби нѣма да дадатъ прѣдвидения въ бюджета приходъ. Въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ да постъпятъ отъ глоби и конфискации 900.000 л. Разликата отъ намалението възлиза на 400.000 л.

„Приходи отъ желѣзницитѣ, пристанищата, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

(§§ 47 до 57).

„Между държавнитѣ приходи, които се показваха най-устойчиви и върху които събитията не упра-

жниха тѣй силно своето влияние, както това се забѣлзва въ митнитѣ и акцизни приходи, на първо мѣсто трѣбва да поставимъ приходитѣ отъ желѣзницитѣ, пристанищата, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ. Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвиденъ приходъ отъ съобщения 44.035.000 л. За десетъ мѣсеца сж постъпили 34.549.258 л. До края на бюджетното упражненіе сигурно ще постъпи и остатъкътъ отъ 9.500.000 л.

„Нашата прѣцѣнка, че събитията не сж повлияли върху доходитѣ отъ съобщения, се отнася само до прѣдвидения въ бюджета приходъ. Ако направимъ едно сравнение на постъпилитѣ суми отъ съобщения прѣзъ първото полугодие съ ония, които сж постъпили прѣзъ четиритѣ мѣсеца на второто полугодие, ние ще забѣлжимъ, че спирането на международната търговия се е отразило не по-малко и върху приходитѣ отъ съобщения. Прѣзъ първото полугодие сж постъпили 22.690.803 л. На мѣсецъ се пада срѣдно постъпление отъ съобщения по 3.781.080 л. За десетъ мѣсеца трѣбваше да постъпятъ 37.810.800 л., а тѣ сж постъпили само 34.549.258 л. или съ 3.261.542 л. по-малко отъ срѣдното мѣсечно постъпление прѣзъ първитѣ шестъ мѣсеца. Като знаемъ, че доходитѣ отъ съобщения въ нормално врѣме постъпватъ повече прѣзъ второто полугодие, както това се забѣлзва въ повечето държавни приходи, то причинената загуба ще възлѣзе на около 10 милиона лева. Като доказателство, че и приходитѣ отъ желѣзницитѣ, пристанищата, пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ постъпватъ въ по-голъми размѣри прѣзъ второто полугодие, може да ни послужи сравнението за постъпилитѣ прѣзъ 1911 г. суми отъ приходи отъ съобщения. Прѣзъ първото полугодие на това бюджетно упражненіе сж постъпили 14.910.312 л., а прѣзъ второто полугодие и до края на бюджетното упражненіе сж постъпили 20.915.814 л. Приходитѣ отъ съобщения увеличавамъ съ около 700 хиляди лева въ сравнение съ бюджета за 1914 г. Прѣдвидената сума въ бюджетопроекта ще постъпи въ много по-голъмъ размѣръ, ако не по-късно отъ края на първото полугодие на идущата година се възстанови върхнатата ни търговия.

„Приходи отъ държавни имоти, капитали и стопанства.

(§§ 58 до 85).

„Най-слаби постъпления прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца на настоящата година сж ни дали приходитѣ отъ държавни имоти, капитали и стопанства. Докато всѣчки по-важни държавни приходи, които сж тѣсно свързани съ международната търговия на страната, която окончателно бѣ спрѣна поради европейската война, сж дали не по-малко отъ 70%, приходитѣ отъ държавни имоти, капитали и стопанства не сж дали прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца нито 30%. Причината на тия слаби постъпления не може да се търси въ ненормалното положение, съ здадено отъ войната. Слабитѣ постъпления прѣзъ десеттѣ мѣсеца на бюджетното упражненіе се причиняватъ отъ късното внасяне и записване редъ важни приходи отъ държавни имоти и капитали. Постъпленията отъ каменноугленитѣ мини, частѣта, които се пада на държавата отъ годишнитѣ приходи на Народната и Земледѣлска банки, отъ Държавната печатница и др., се внасятъ и записватъ къмъ края на бюджетното упражненіе.

„Но има една друга причина за слабитѣ постъпления по нѣкои параграфи, която не трѣбва да се скрива, когато се проучаватъ и опрѣдѣлятъ държавнитѣ приходи. За държавнитѣ гори се правятъ голѣми разходи, тѣхната площъ е твърдѣ голѣма, стойността имъ възлиза на много милиона, а приходи се добиватъ съвсѣмъ слаби. При съставяне приходния бюджетъ за 1914 г. Министерството на земледѣлнето

бѣ опредѣлило да се впише тримиллионенъ приходъ отъ държавнитѣ гори. Понеже прѣдилагаемиятъ приходъ не бѣ основанъ на данни, добити прѣзъ миналитѣ бюджетни упражненія, въ бюджета за 1914 г. се прѣдвидѣха не 3.000.000 л., както министерството искаше, но само 2.000.000 л. Отъ постѣпленията прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца се вижда, че до края на бюджетното упражненіе едва-ли ще постѣпни 1.000.000 л. приходъ отъ държавнитѣ гори.

„Общепризнато е, че държавата не е добъръ стопанинъ и индустриалецъ, и че никога не могатъ да се добиятъ отъ нея ония максимални приходи и ползи, които частниятъ стопанинъ добива отъ своитѣ прѣдприятия. Но ако направимъ едно сравненіе между добититѣ резултати и приходи отъ разнитѣ държавни стопанства, ще откриемъ и ще се увѣримъ, че всички други държавни имоти сравнително по-добъръ са стопанисванѣ и експлоатиратъ въ сравненіе съ експлоатирането на държавнитѣ гори. Както прѣзъ миналитѣ бюджетни упражненія, тъй и прѣзъ текущата година, приходитѣ не могатъ да покриватъ разходитѣ, които се правятъ по управленіето и експлоатирането на горитѣ. Въ бюджета за 1914 г. само за личенъ съставъ сѣ прѣдвидени да се изразходватъ 1.719.296 л. и за веществені разходи 287.500 л. или крѣглю за персоналъ и веществені разходи се харчатъ годишно 2.000.000 л. А приходътъ отъ държавни гори не само прѣзъ текущото, но прѣзъ никое бюджетно упражненіе не е могълъ да бѣде по-голямъ отъ 1.000.000 л.

„Въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ приходъ отъ държавни имоти, капитали и стопанства 17.025.000 л. или съ 1.395.000 л. по-малко отъ прѣдвидената сума въ бюджета за 1914 г.

„Приходи отъ общинитѣ и окръжията за заплати на учителитѣ.

(§§ 86 до 89).

„Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвиденъ приходъ 4.590.000 л. отъ частята, която общинитѣ и окръжията трѣбва да внесатъ на държавата за учителскитѣ заплати. Въ бюджетопроекта за 1915 г. се прѣдвидятъ 4.950.000 л. или съ 360.000 л. повече отъ 1914 г. Увеличеніето се дължи на откриването нови училища и на увеличение учителския персоналъ.

„Разни приходи.

(§§ 90 до 95).

„Въ бюджета за 1914 г. е прѣдвидено да постѣпять отъ разни приходи 9.880.000 л. За десетъ мѣсеца сѣ постѣпили 17.679.150 л. Голѣмото постѣпление прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца се дължи на недоборитѣ отъ прѣши данѣци, отъ които само сѣ постѣпили 9.470.178 л.

„Въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ да постѣпять отъ разни приходи 9.575.000 л.

„Общи резултати на постѣпилитѣ приходи прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца отъ бюджета за 1914 г.

„Прѣдвидени да постѣпять прѣзъ бюджетното упражненіе	256.995.070 л.
„Постѣпили отъ 1 януарий до 30 юний	105.931.816 „
„Срѣдното мѣсечно постѣпление възлиза на	17.655.302 „
„За десетъ мѣсеца трѣбваше да постѣпять	176.553.020 „
„Постѣпили за десетъ мѣсеца	169.359.740 „

„Постѣпили прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца по-малко отъ срѣдното мѣсечно постѣпление прѣзъ първото полугодіе 7.193.280 л.

„Както казахме вече, още е рано да се даде сѣга окончателенъ резултатъ за приходитѣ, които ще постѣпять по бюджета за 1914 г. До края на бюджетното упражненіе ни оставатъ още седемъ мѣсеца, а до края на финансовата година — още два мѣсеца; но онова, което е извѣстно, то е, че въ бюджетопроекта за 1915 г. не можемъ да прѣдвидимъ по всички параграфи ония приходи, които сѣ прѣдвидени въ бюджета за 1914 г.

„Вмѣсто 34.000.000 л. приходъ отъ мита отъ вносни стоки, въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ само 30.000.000 л.; вмѣсто 7.700.000 л. отъ държавни привилегии, въ бюджетопроекта прѣдвиждамъ 6.900.000 л., или съ 800.000 л. по-малко отъ 1914 г.; вмѣсто 14.745.000 л. отъ берии, въ бюджетопроекта прѣдвиждамъ 14.420.000 л., или съ 325.000 л. по-малко; вмѣсто 18.420.000 л. отъ държавни имоти и капитали, въ бюджетопроекта за 1915 г. прѣдвиждамъ 17.025.000 л., или съ 1.395.000 л. по-малко отъ бюджета за 1914 г.; вмѣсто 1.300.000 л. отъ глоби и конфискации, прѣдвиждамъ 900.000 л. или съ 400.000 л. по-малко.

„Приходниятъ бюджетопроектъ за 1915 г., сравненъ съ бюджета за 1914 г., ни дава едно намаленіе съ 7.620.000 л. Това намаленіе се разпрѣдѣля така:

отъ мита и акцизъ на вносни стоки	4.700.000 л.
„ държавни привилегии	800.000 „
„ берии	325.000 „
„ държавни имоти и капитали	1.395.000 „
„ глоби и конфискации	400.000 „

Всичко 7.620.000 л.

„Добриятъ родъ въ държавнитѣ финанси и кредитътъ на държавата у насъ и въ чужбина налага да се потърсятъ нови врѣмешни източници за покриване бюджетния дефицитъ, създаденъ отъ намаленіето и дори окончателното спиране търговията на България съ другитѣ държави.

„Бюджетопроектъ за 1915 г. се състави при най-тежки и неблагоприятни икономически и финансови условия за страната. По причина на войната, България не само че стои затворена, изолирана и не може да търгува, но тя не може да направи нищо за консолидиране създаденитѣ прѣзъ войната дългове у насъ и въ странство. Всяка година разходитѣ за службата на държавнитѣ дългове нарастватъ. Въ бюджетопроекта за 1915 г. сѣ потребни за службата на дълговетѣ повече отъ 80.000.000 л., или почти една трета отъ цѣлия държавенъ бюджетъ.

„Намаленіето на държавнитѣ приходи, по причина на войната, създава особено затрудненіе за спазване бюджетното равновѣсие не толкова, че прѣзъ бюджетното упражненіе редовниятъ и естественъ прирѣстъ въ приходитѣ се изгубва, че частъ отъ най-сигурнитѣ приходи ще ни дадатъ постѣпления въ по-малко отъ 7.620.000 л., но и поради постоянния и неспиренъ растежъ на държавнитѣ разходи. При всичко то ни желание да се намалитѣ разходитѣ, ние сключихме разходния бюджетопроектъ съ едно увеличеніе отъ 16.253.958 л. Трѣбва да признаемъ, т. г. народни прѣдставители, че е много мъчно, почти невъзможно, да се възстанови едно нарушено бюджетно равновѣсие съ намаленіе държавнитѣ разходи. Намаленіето на разходитѣ не може да стане осѣзнъ слѣдъ дълги и внимателни проучвания на държавната организация, а пуждата да се възстанови нарушеното равновѣсие не може да чака да се правятъ проучвания и да се води безплодна борба съ редъ голѣми и малки интереси, които ще бждатъ засегнати при всяко намаленіе държавнитѣ разходи. Нека не се забравя, че нѣма

нищо по-лесно отъ вписването на единъ новъ разходъ въ бюджета и нищо по-малко и по-невъзможно отъ намалението на бюджетни разходи, което напаса върба на частни и общи интереси.

„Както вече споменахъ, приходниятъ бюджетно-проектъ ни дава едно намаление отъ 7.620.000 л., а разходниятъ едно увеличение отъ 16.253.958 л. Увеличението на разходния бюджетъ се разпрѣдѣля по министерства така:

„Министерство на войната	6.388.127 л.
„Държавни дългове	3.894.507 „
„Министерство на народното просвѣщение	1.076.500 „
„Министерство на правосъдието	309.900 „
„Министерство на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ	226.293 „
„Върховна смѣтна палата	670 „
„Дневни пари на чиновницитѣ и служачитѣ въ новитѣ земи за 1914 и 1915 г.	4.357.961 „
Всичко	16.253.958 л.

„Има два начина за посрѣщане и покриване недостига отъ крѣжо 24.000.000 л., който се появява при съставяне бюджета за 1915 г. Единиятъ и най-лесенъ начинъ, който често се употребява само въ държави, които малко държатъ на държавния кредитъ и добри финанси, това е начинътъ да се попълва недостигътъ по редовния бюджетъ съ заеми, безъ да се държи смѣтка, че този начинъ прави дефицититѣ сѣ по-голям и подготвя изпадането на държавата въ банкрутъ. Вториятъ начинъ за покриване недостига въ бюджета, макаръ създаденъ не отъ постоянни, а отъ врѣмenni причини, се състои въ създаване постоянни или врѣмenni данъци за покриване дефицита и за запазване бюджетното равновѣсие. Първиятъ начинъ — посрѣщането дефицититѣ чрѣзъ заеми — не може да се употребява въ всѣко врѣме, когато вториятъ — покриване дефицититѣ съ нови приходи и съ данъци — може да се употребява въсѣкога.

„Настѣпватъ врѣмена, каквито сѣ именно днесъ, когато всички държави правятъ голѣми разходи, всички търсятъ заеми, а никой не дава и не прѣдлага такива. Държавитѣ съ слабъ кредитъ, а най-вече когато искатъ да сключатъ заеми за непроеводителни цѣли, за покриване бюджетни дефицити, въ такива именно врѣмена не могатъ да сключватъ никѣдъ заеми и посрѣщатъ съ тѣхъ редовнитѣ си разходи. А отъ това слѣдва, че първиятъ начинъ не трѣбва никога да стои между срѣдствата за попълване слабитѣ бюджетни приходи.

„Като имаме всичко това прѣдъ видъ, трѣбва да заключимъ, че единствениятъ начинъ за попълване слабитѣ бюджетни срѣдства се състои въ създаване нови приходи, съ въвеждане нови врѣмenni данъци, докато се възстанови нормалниятъ държавенъ животъ и постояннитѣ приходи започнатъ отново да постѣпватъ въ очакванитѣ размѣри и да нарастватъ, заедно съ увеличаване населението и богатствата въ страната.

„За усиляване държавнитѣ приходи и запазване бюджетното равновѣсие, ще поискамъ съдѣйствието и поддържката на всички граждани. Сега не е врѣме да се карае, кой плаща повече и кой по-малко; кой е обрѣмененъ и кой облекченъ. Всѣки да даде споредъ силитѣ си срѣдствата си.

„Намаленитѣ приходи и увеличени разходи въ бюджетно-проектъ за 1915 г., възлизащи на около 24 милиона лева, ще се покриватъ отъ слѣднитѣ два нови врѣмenni, приходни източника:

„1. Всички спиртни пития у насъ сѣ облажени съ акцизъ, съ изключение на виното. Акцизнитѣ данъци върху питиата никога не падатъ върху производителитѣ. Винаги тия данъци, смѣсени съ цѣната на стоката, се плащатъ отъ консоматоритѣ.

Когато всички спиртни пития се облажатъ съ акцизъ, не викамъ защо трѣбва да остане освободено виното отъ този данѣкъ. Лозаритѣ нѣма да понесатъ този данѣкъ, нито крѣчмаритѣ, но ще го понесатъ консоматоритѣ, както това става съ акциза върху бирата, спирта, захарѣта и др.

„Годишното производство на пира, мѣстъ въ страната възлиза на 1.256.000 хектолитри. Чуждитѣ вина, които се внасятъ въ страната платятъ акцизъ 5 л. на хектолитъръ. Като облажимъ и мѣстнитѣ вина съ сѣмни акцизъ, само чистото вино ще ни даде годишенъ приходъ около 6 милиона лева.

„Въ бюджетно-проектъ за 1915 г. прѣдвидѣхъ за постѣпнитѣ отъ акцизъ върху мѣстното вино 8.000.000 л. или съ два милиона лева повече, отколкото ще се добие съ облагането на цѣлото производство. Като знаемъ, че у насъ, покрай натуралното вино, се продава двойно повече количество, добито било чрѣзъ разводяване виното и засилването му съ захаръ, било чрѣзъ други подправки, можемъ да очакваме, че сумата 8.000.000 л. сигурно ще постѣпни при описане и облагане на всички належащи се вина въ страната. Облагането на виното нѣма да падне особено тежко на бѣдното население и работницитѣ, защото послѣднитѣ пиятъ прѣвмуществено ракия, която пие се много повече облажена.

„2. По начало азъ съмъ билъ винаги противъ установяването на износни мита върху народното производство и сурови материали, защото намирамъ, че, при състезаването на всемирния пазаръ, ще иматъ най-голямъ успехъ и нагеди ония народи и държави, които могатъ да прѣдложатъ най-добри и най-износни по цѣна стоки. Отъ нѣколко години насамъ много факти, много данни ни каратъ да сложимъ отново на прѣвѣнка старото гледище, че износнитѣ мита прѣчатъ на успехитѣ, които една държава може да добие въ международната си търговия. Прѣзъ послѣднитѣ 25 години цѣната на повечето фабрични и индустриални произведени не само че не се е увеличила, но, напротивъ, върви къмъ намаление, когато обратно — цѣната на суровитѣ хранителни продукти, на прѣвнитѣ материали, които ни дава земята и земледѣието, върви къмъ постоянно увеличение. Посѣжването на земледѣлскитѣ произведени не е врѣменно, нито случайно явление. Това посѣжване ще продължава да се усилва колкото повече нараства градското население и колкото повече чрѣзъ краенъ протекционизмъ държавитѣ искатъ да развиятъ и засилватъ индустрията и промишлеността. Голѣмитѣ индустриални държави туриха голѣми вносни мита на зърненитѣ храни, за да покровителствуватъ своето земледѣлие съ тази премия, но и тия голѣми мита не само че не спрѣха вноса на земледѣлски продукти у тѣхъ, но поповиниха ни най-малко да се намали цѣната на хранителнитѣ продукти на всемирния пазаръ. Индустриалнитѣ държави сѣ повече и повече търсятъ първи материи за своята индустрия и храна за своитѣ работници и градско население. И не е далечъ врѣмето, когато земледѣлскитѣ държави ще могатъ да турятъ постоянни износни мита на всички сурови продукти и храни, безъ страхъ, че тия мита нѣма да се понесатъ отъ ония народи, които купуватъ тия първи материи и храни.

„Голѣмата европейска война създаде много благоприятни условия за покачване цѣната на всички първи материи и хранителни продукти. Въ продължение на година и повече врѣме сѣ десетки милиони отъ най-здравото и работно население ще бѣде заето въ война; то ще яде, ще харчи, а нищо не ще произвежда. Много полета ще останатъ незасѣти и много земедѣлски стопанства ще бѣдатъ разорени. Слѣдъ свършването на войната, нѣколко години подъ редъ, цѣната на първитѣ материи за индустрията и хранителнитѣ продукти ще бѣде висока. Земедѣлскитѣ държави могатъ да използватъ това прѣ-

ходно положение и да обложатъ съ мита своитѣ износни стоки, които мита нѣма да се понесатъ отъ производителитѣ, а ще се понесатъ отъ ония народи, които ще купятъ хранитѣ и продуктитѣ. Азъ не мисля да обложка суровитѣ материи, хранитѣ, животнитѣ и птицитѣ съ такива износни мита, които биха погрѣчили на търговията или биха паднали върху производителитѣ. Ако се тури на 100 кгр. зърнени храни 1 л. износно мито, ние ще имаме приходъ около 8 милиона лева. Едно износно мито отъ 1 л. на 100 кгр. може да се понесе безусѣтно въ всѣко врѣме. Какво значение може да има въ търговията облагането зърненитѣ храни съ 1 л. 100-тѣ килограма, когато знаемъ, че разликата въ цѣната на 100 кгр. често се движи между 3—5 л. Има години, когато царевичната се продава 9 л. 100-тѣ килограма, други — 12 л., а дождатъ врѣмена, когато тя се продава и 15 л. 100-тѣ килограма. Сжщото се забѣлѣзва при продажбата на домашнитѣ птици, яйцата, добитѣка, кожитѣ, варивата и други хранителни продукти.

„И тъй, намалението на приходитѣ за 1915 г. възлиза на сума 7.620.000 л. и увеличението на разходитѣ за сжщата година, което възлиза на 16.253.958 л. или всичко крѣгло 23.870.000 л., ще покрѣпимъ главно съ долнитѣ два нови врѣменни приходи:

1. Отъ акцизъ върху виното 8.000.000 л.
2. Отъ износни мита и половинъ на сто 14.000.000 „

Всичко . . . 22.000.000 л.

„Г. г. народни прѣдставители! Отъ даннитѣ, които ви дадохъ, вие виждате, че и въ най-тежкитѣ врѣмена ние имаме срѣдства и възможностъ да закрепимъ и заздравимъ държавнитѣ финанси, за да излѣземъ неуврѣдени отъ тежката и страшна криза, която цѣла Европа прѣживѣва. Когато ще проучвате бюджетопроекта за 1915 г. и новитѣ данѣци, азъ мисля, че е нужно и полезно да хвърля бѣгълъ погледъ, да ви кажа какви сж резултатитѣ отъ упражнението на бюджета за 1914 г. прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца.

„Слѣдъ като разгледахме поотдѣлно постѣпленията на по-важитѣ държавни приходи за изтеклитѣ десетъ мѣсеца отъ текущата финансова година, заслужава да се спремъ и видимъ какъ щѣше да се сключи бюджетното упражнение за 1914 г., ако не бѣше избухнала войната въ началото на второто полугодие на текущата година, а така сжко какъ ще се сключи това упражнение при сегашното положение, като прослѣдимъ, да-ли до края на бюджетното упражнение за 1914 г. ще могатъ да се покрѣпятъ редовнитѣ бюджетни разходи съ приходитѣ, които сж постѣпили досега и ще постѣпятъ до 30 юний 1915 г.

„Отъ даннитѣ, помѣстени въ приходния бюджетопроектъ, се вижда, че прѣзъ първото полугодие на 1914 г. сж постѣпили приходи 105.931.816 л., а за изтеклитѣ четири мѣсеца прѣзъ второто полугодие за сжщата година сж постѣпили 63.427.924 л.

„Прѣзъ първото полугодие на текущата година срѣдното мѣсечно постѣпление възлиза на 17.655.302 л. Срѣдното мѣсечно постѣпление за четиритѣ мѣсеца на второто полугодие възлиза на 17.606.981 л. Разликата въ по-малко на срѣдно мѣсечно постѣпление за второто полугодие на текущата година е много слаба. Тази разлика възлиза на 48.321 л. Всички ония, които малко познаватъ особеноститѣ на българския приходенъ бюджетъ, ще направятъ голѣма грѣшка, ако по срѣднитѣ мѣсечни постѣпления поискатъ да опрѣдѣлятъ приходитѣ, които щѣха да постѣпятъ прѣзъ текущата финансова година. Такова едно погрѣшно изчисление ще ни доведе до невѣрния резултатъ, че загубата на съкровището причинена отъ войната за шестъ мѣсеца ще възлѣзе на 289.926 л.

„Както вече казахъ, такова едно прѣсмѣтане ще бѣде съвсѣмъ погрѣшно. За да намѣримъ на каква сума възлиза намалението на приходитѣ прѣзъ второто полугодие на текущата година, трѣбва да потърсимъ какво е съотношението въ постѣпленията между първото полугодие на една нормална бюджетна година и останалото врѣме до края на бюджетното упражнение. За такова сравнение сме избрали 1911 г., защото нито 1912 г., нито 1913 г. могатъ да се смѣтатъ за нормални и да правимъ сравнението си съ една отъ тѣхъ.

„Прѣзъ първото полугодие на 1911 г. сж постѣпили приходи 67.518.064 л.

„Прѣзъ второто полугодие и до края на бюджетното упражнение сж постѣпили приходи за сжщата година 131.277.749 л.

„Срѣдното мѣсечно постѣпление за първото полугодие на 1911 г. възлиза на 11.253.010 л.

„Срѣдното мѣсечно постѣпление за второто полугодие и до края на бюджетното упражнение за сжщата година възлиза на 10.939.812 л.)

„За да намѣримъ сумата, която щѣше да постѣпи до края на бюджетното упражнение на 1914 г., ако не бѣ избухнала войната, ние трѣбва да умножимъ на 12 срѣдното мѣсечно постѣпление за първото полугодие на 1914 г., което, както видѣхме по-горѣ, възлиза на 17.655.302 л., както това правимъ за нормалната 1911 г., когато искаме да знаемъ какво е било срѣдното мѣсечно постѣпление за казаната година отъ началото на второто полугодие до края на бюджетното ѣ упражнение, 30 юний 1912 г.

„Срѣдното мѣсечно постѣпление за първото полугодие 1914 г. възлиза на 17.655.302 л. Като умножимъ тази цифра на 12 мѣсеца, ще получимъ 211.863.624 л.

„При нормално врѣме по бюджета за 1914 г. щѣха да постѣпятъ слѣднитѣ приходи:

„Постѣпили за първото полугодие на 1914 г. 105.931.816 л.

„Ако бюджетътъ бѣ упражненъ при нормално врѣме, отъ началото на второто полугодие до сключването на бюджетното упражнение, т. е. за 12 мѣсеца, щѣха да постѣпятъ 211.863.624 „

Всичко . . . 317.795.440 л.

„При нормално врѣме до края на бюджетното упражнение, 30 юний 1915 г., щѣха да постѣпятъ бюджетни приходи 317.795.440 л., срѣщу прѣдвиденитѣ за постѣпване 256.995.070 л.

„За да намѣримъ, съ каква сума ще се намалятъ приходитѣ на държавата, поради спирането на търговията и съобщенията, нужно е да потърсимъ и опрѣдѣлимъ до възможностъ приблизително приходитѣ, които ще постѣпятъ до края на текущото бюджетно упражнение, 30 юний 1915 г.

„Прѣзъ първото полугодие на 1914 г. сж постѣпили приходи 105.931.816 л.

„Прѣзъ изтеклитѣ четири мѣсеца на второто полугодие сж постѣпили 63.427.924 „

„За мѣсецитѣ ноемврий и декемврий ще постѣпятъ крѣгло 38.000.000 „

„Отъ 1 януарий 1914 г. до 30 юний сжщата година сж постѣпили за смѣтка на бюджетното упражнение за 1913 г. 24.590.968 л.

„Прѣзъ шестъ мѣсеца на 1915 г. сигурно ще постѣпи сжщата сума за смѣтка на бюджетното упражнение за 1914 г. 24.500.000 „

Всичко . . . 231.859.740 л.

*) Цифрата 10.939.812 л. е добила при раздѣляне сумата 131.277.749 л. на 12, понеже отъ началото на второто полугодие до края на бюджетното упражнение има 12 мѣсеца.

„Спадната тази сума от сумата 317.795.440 л., която сигурно щеше да постигнати при нормално време до края на бюджетното упражненение на 1914 г., явява се една разлика от 86.000.000 л. въ по-малко.

„Спадната сумата 231.859.740 л., която ще постигнати до края на бюджетното упражненение от прѣдвидения за постигане приходи по бюджета за 1914 г., не намѣримъ, че текущата бюджетна година ще се склочи съ единъ дефицитъ отъ прихода съ 25.135.330 л.

„Дефицитътъ отъ 25 милиона лева кръгло, който сигурно ще се появи само отъ слабите постижения, не може да се вземе за окончателна цифра на бюджетния дефицитъ за 1914 г.; трѣбва да имаме окончателни резултати отъ упражненето на разходния бюджетъ, а такива пѣма да имаме по-рано отъ 30 юний идущата 1915 г.

„Наистина, отъ текущата финансова година съ изтекли вече десетъ мѣсеца и по направения прѣзъ това време разходи можемъ да правимъ приблизителни изчисления, ако разходитѣ се ограничеха строго въ кръга на прѣдвидения суми и не се правѣха разходи по извънбюджетните кредити. Такива разходи продължаватъ да се правятъ и менъ е невъзможно да опрѣдѣля прѣварително резултатитѣ отъ упражненето на разходния бюджетъ за 1914 г., докато не бѣде окончателно приключенъ. По този поводъ достатъчно е да спомена, че само Военното министерство е поискало допълнителни кредити за храна на войницитѣ и фуражъ на конетѣ повече отъ 6.000.000 л.

„Изтеклитѣ десетъ мѣсеца на текущата финансова година не ни даватъ съвѣтъ утѣшителни резултати за постигнатитѣ и изразходвани прѣзъ това време суми, макаръ отъ общитѣ резултати и да се вижда, че приходитѣ надминаватъ разходитѣ прѣзъ изтеклитѣ десетъ мѣсеца съ 12 милиона лева.

„Отъ 1 януарий до 31 октомврий за сметка на бюджета за 1914 г. съ по-стигнали 169.359.740 л.

„Разходвани съ за същото време по редовния бюджетъ за 1914 г. 157.788.256 „

„Отъ горните данни се вижда, че редовнитѣ приходи съ покрили редовнитѣ разходи и остава единъ остатъкъ отъ кръгло 12.000.000 л. Остатъкътъ отъ 12 милиона лева е много малъкъ въ сравнение съ разходитѣ, които трѣбваше да се направятъ за изтеклитѣ мѣсеци и покриватъ съ постигнатитѣ редовни приходи. За службата на държавнитѣ дѣлове съ прѣдвидени да се изразходватъ 73.051.909 л. За де-

сетъ мѣсеца съ изплатени само 34.817.811 л., а трѣбваше да бѣдатъ платени $\frac{10}{12}$ отъ сумата 73.051.909 л. За десетъ мѣсеца трѣбваше да бѣдатъ платени 60.876.590 л., а тѣ съ платени само 34.817.811 л. или съ 26.088.779 л. по-малко. За Министерството на войната съ прѣдвидени да се изразходватъ 52.922.433 л. За десетъ мѣсеца съ изразходвани 34.451.011 л., а трѣбваше да се изразходватъ 44.102.020 л., което съставлява $\frac{10}{12}$ отъ прѣдвидената сума.

„Наистина, голѣма частъ отъ разходитѣ ще станатъ или ще се оформятъ станалитѣ такива до края на 31 юний 1915 г., по това не ще измѣни ни най-малко резултатитѣ. До края на финансовата година имаме още само два мѣсеца, прѣзъ които ще имаме повече постижения. Това каже време и приходитѣ, които ще постигнатъ до 1 януарий, не ще бѣдатъ въ сила да покриватъ разходитѣ, които има да се извършватъ.

„Може мнозина да ме упрекнатъ за подробенъ свѣдѣния, които давамъ по бюджета. Не мога да скрия отъ народното прѣдставителство истинското положение на държавните финансии. Когато всички заематъ истинското положение, само тогавъ можемъ да имаме добъръ редъ и здрави държавни финансии.

„Отъ редовнитѣ бюджетни постижения съ похарчени суми и по извънредния бюджетъ на Министерството на жѣлѣзницитѣ, както и по свѣрхемѣтния кредитъ отъ 10.000.000 л. за направа на пѣтица, разпрѣшенъ на Министерството на общественитѣ сгради.

„По извънредния бюджетъ на Министерството на жѣлѣзницитѣ съ похарчени 4.474.739 л. до 31 октомврий 1914 г., а по свѣрхемѣтния кредитъ за пѣтицата съ похарчени нагъ до същата дата 804.102 л.

„Въ заключение, г. г. народни прѣдставители, пока ви запозная и съ приходитѣ, които съ постигнати отъ новитѣ земи за изтеклитѣ десетъ мѣсеца на текущата финансова година.

„Отъ приложената тукъ таблица се вижда, че отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г. съ постигнали приходи въ новитѣ земи 5.496.521 л. Постигнатата сума, както виждате, е свѣршено малка. Тя едвамъ ще стигне да се изплатятъ само дневнитѣ пари на чиновницитѣ въ този край за 1914 и 1915 г. Всички разходи по администрацията, просвѣтата и въобще по управленето оставатъ въ тежестъ на бюджета и трѣбва да се покриватъ съ приходитѣ, които по-еживатъ отъ населението въ старитѣ граници на България.

„София, ноемврий 1914 г.

„Министъръ на финансии: Д. Тончевъ.

Държавни приходи, постъпили въ клоновете и агентуритъ на Българската народна банка въ новитъ земи отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г.

Параграфъ	Наименование на приходитѣ	Прѣдвидени приходи за цѣлото царство по бюджета за 1914 г.		Постъпления въ банковитѣ клонове и агентури само въ новоосвободенитѣ земи отъ 1 януарий до 31 октомврий 1914 г.	
		лева	ст.	лева	ст.
Глава I.					
Прѣки и косвени данѣци и държавни привилегии.					
Прѣки данѣци.					
1	{ Поземеленъ данѣкъ Данѣкъ върху горитѣ Данѣкъ върху лозята Поземеленъ данѣкъ върху земитѣ посѣти съ тютюнъ }	22.847.000	—	4.868	25
2	Данѣкъ върху сградитѣ	5.500.000	—	1.203	42
3	Данѣкъ върху занятията	8.500.000	—	83.638	69
4	Данѣкъ върху овцетѣ и козитѣ (на овцетѣ по 40 ст., а на козитѣ по 60 ст.	4.300.000	—	119.228	32
5	Воененъ данѣкъ	3.500.000	—	46	50
6	Пѣтенъ данѣкъ	5.264.370	—	34.415	19
7	Училищенъ данѣкъ	4.676.700	—	31.254	68
Всичко прѣки данѣци . .		54.938.070	—	274.155	05
Косвени данѣци.					
8	Патентъ за право продаване и фабрикуване тютюнъ	270.000	—	22.697	—
9	Патентъ за право продаване и фабрикуване спиртни питиета	1.500.000	—	81.433	—
10	Мита отъ вносни стоки и половинъ на сто	34.700.000	—	904.601	40
11	Мита отъ износни стоки и половинъ на сто	1.800.000	—	13.376	59
12	Магазинажъ, статистично право, пломби, такси и пр., събирани отъ митницитѣ	2.250.000	—	71.301	50
13	Акцизъ отъ солта и разни мѣстни и иностранныя пития и колониялни стоки; данѣкъ върху петрола, спирта и електричеството, употребявани за осветление и отопление	25.200.000	—	788.084	77
14	Акцизъ отъ суровия мѣстенъ и иностраненъ тютюнъ (мурурие)	1.850.000	—	2.466	72
15	Данѣкъ върху фабрикувания тютюнъ (бандеролъ)	30.000.000	—	85.111	19
16	Абонаментъ отъ сода и лимонада	200.000	—	6.548	76
17	10% данѣкъ върху входнитѣ билети въ театритѣ, оперитѣ, кинематографитѣ и другитѣ мѣста за забавление	100.000	—	575	98
18	Данѣкъ върху отомобилитѣ и бисиклетитѣ въ циркулация и върху филмитѣ въ кинематографитѣ	100.000	—	—	—
Всичко косвени данѣци . .		97.970.000	—	1.976.196	91
Държавни привилегии.					
19	Отъ цигарени книги	4.500.000	—	172.960	84
20	Отъ кибритъ	3.000.000	—	103.904	75
21	Отъ карти за игра	200.000	—	1.900	—
Всичко държавни привилегии . .		7.700.000	—	278.765	59
Всичко по глава I . .		163.608.070	—	2.529.117	55
Глава II.					
Б е р и и.					
22	Слѣбни мита	500.000	—	6.941	87
23	Канцеларски мита	200.000	—	1.629	68
24	Мита за издаване актове за право на собственостъ и за прѣхвърляне собствеността на недвижими имоти	1.300.000	—	3.140	80
25	Актови мита	750.000	—	3.068	20
26	Такси за вписване въ ипотечнитѣ книги	190.000	—	381	—
27	Данѣкъ отъ имоти, придобити по безвъзмезденъ начинъ	900.000	—	1.485	93
28	Такси за написание, регистриране обязательства, полици и др. и прѣписи по същитѣ; за свидѣтелствуване, справки, прѣписи и др. подобни	800.000	—	11.259	26
29	Такси за подаване касационни жалби	60.000	—	—	—
30	Гербови марки	8.200.000	—	332.074	45
31	Задгранични паспорти	550.000	—	21.546	—
32	Разни берии, събирани отъ мюфтийствата	55.000	—	2.834	10

Параграфъ	Наименование на приходитѣ	Предвидени приходи за цѣлото царство по бюджета за 1914 г.		Поступления въ бацковитѣ клонове и агентури само въ новоосвободенитѣ земи отъ 1 януарий до 31 октомври 1914 г.	
		лева	ст.	лева	ст.
33	Верии, събирани отъ съдебнитѣ пристави въ новитѣ земи	50.000	—	414	—
34	Билети за продажба и свидѣтелства за стонапствуване съдъръ добитѣкъ	50.000	—	4.788	—
35	Позволителни билети за ловъ	160.000	—	8.092	—
36	Такси отъ ученици и студенти	320.000	—	1.120	—
37	Такси за контролъ на златни и сребърни прѣдмети	100.000	—	78	50
38	Такси за първоначална периодическа провѣрка на мѣрситѣ и теглитѣ и разни уреди за мѣрене и теглене	350.000	—	—	—
39	Такси отъ тютюневи складове	180.000	—	24.750	—
40	Такси, внасяни отъ частни лица за произвеждане изпити, легализиране дипломовъ, даване облаги по индустриални прѣдприятия, разглеждане искания за регулации и др. подобни	30.000	—	—	—
	Всичко по глава II	14.745.000	—	423.603	79
	Глава III. Г л о б и .				
41	Глоби за ненавръменно изплащане прѣжитѣ данѣци	750.000	—	2.262	77
42	Глоби за нарушение данѣчнитѣ и други закони, за които не е прѣдвиденъ особенъ параграфъ	550.000	—	14.511	63
	Всичко по глава III	1.300.000	—	16.774	40
	Глава IV. Доходи отъ съобщения.				
43	Прѣвозване пътници, багажъ и стоки; перонни билети, колетни марки и др. по държавнитѣ желѣзници	34.100.000	—	329.829	70
44	Пристанищно и фарово право	1.400.000	—	16.340	40
45	Депеши	2.210.000	—	157.508	35
46	Такса отъ квитанции за подадени депеши	150.000	—	3.505	40
47	Пощенски марки и отворени писма	3.400.000	—	156.725	95
48	Пощенска такса за подадени и получени вътрѣшни и международни цѣнии и обикновени пратки, кодети, вѣзели, парични писма и др.	460.000	—	14.206	45
49	Пощенски транзитъ	360.000	—	—	—
50	Абониране вѣстници и списания чрѣзъ телеграфо-пощенскитѣ станции	115.000	—	347	80
51	Телефонни абонаменти и други телефонни такси	650.000	—	25	—
52	Полупроценти и лихви по снестовната каса	800.000	—	—	—
	Всичко по глава IV	43.645.000	—	678.489	05
	Глава V. Доходи отъ държавни имоти и капитали.				
53	Държавни гори	2.000.000	—	70.636	50
54	Наемъ отъ разни държавни имоти	450.000	—	84.781	33
55	Държавна каменножглена мина „Черникъ“	5.000.000	—	—	—
56	Държавна каменножглена мина „Бобовъ-долъ“	80.000	—	—	—
57	Отъ такси за дирене и право за експлоатиране и отстъпване мини, карieri и минерални води	200.000	—	216	—
58	Риболовство (рѣчно, морско и въ блата)	650.000	—	20.244	45
59	Продажба маломѣрни имоти, пасбища и гори	300.000	—	1.585	75
60	Земледѣлски училища въ с. Садово, гр. Русе и гр. Плевенъ	160.000	—	—	—
61	Низши земледѣлски училища	75.000	—	—	—
62	Държавни градини и разсадници	150.000	—	—	—
63	Държавни образцови работилници	10.000	—	—	—
64	Земледѣлски произведения, разплоденъ и негоденъ добитѣкъ, отъ заводитѣ и депата за мъжки разплодници	350.000	—	—	—
65	Земледѣлски произведения и отъ продажба на коне и другъ добитѣкъ отъ заводитѣ и депата по Министерството на войната (Божурище и др.)	250.000	—	—	—
66	Пломбирани върви за тютюневи низи	150.000	—	748	73
67	Печатби отъ основния капиталъ на Българската народна банка	3.400.000	—	—	—
68	50% отъ чиститѣ печалби на Българската земледѣлска банка	2.200.000	—	—	—
69	Държавна печатница	1.700.000	—	7.517	77
70	Продажба сборници отъ закони, книги и пр.	80.000	—	9.992	35
71	Продажба сѣмена на земледѣлцитѣ	20.000	—	—	—
72	Продажба на крини и теглилки (чл. 36 отъ закона за мѣржитѣ и теглитѣ)	100.000	—	—	—
73	Лѣкуване болни и продаване цѣрове въ държавнитѣ болници	575.000	—	14.386	55

Параграфъ	Наименование на приходитѣ	Прѣдвидени приходи за цѣлото царство по бюджета за 1914 г.		Постъпления въ банковѣ клонове и агентури само въ новоосвободенитѣ земи отъ 1 януаря до 31 октомврий 1914 г.	
		лева	ст.	лева	ст.
74	Вноски отъ ученици при държавнитѣ пансиони и специални граждански и военни училища за издържането имъ	40.000	—	—	—
75	Насмъ отъ бюфети, квартири, мѣста, магазини и хотели при държавнитѣ гари и митници	350.000	—	223	05
76	Лихви отъ капитали (гаранции и текущи смѣтки)	300.000	—	—	—
77	Лихви отъ капитали, завѣщани за благотворителни цѣли	40.000	—	—	—
78	Продажба на негодни материали и вещи	60.000	—	141	—
	Всичко по глава V	18.690.000	—	210.423	48
	Глава VI.				
	Доходи отъ общинитѣ и окръжията за заплати на учителитѣ.				
79	Отъ общинитѣ за издържане първоначалнитѣ училища	4.590.000	—	—	—
80	Отъ общинитѣ за издържане прогимназитѣ	2.307.000	—	—	—
81	Отъ окръжнитѣ съвети за издържане прогимназитѣ	690.000	—	—	—
82	Отъ общинитѣ за цѣлитѣ заплати на учителитѣ въ общинскитѣ гимназии и въ гимназиалнитѣ класове на непълнитѣ общински гимназии	400.000	—	—	—
	Всичко по глава VI	7.987.000	—	—	—
	Глава VII.				
	Разни приходи.				
83	Продажба негоденъ добитѣкъ по военното вѣдомство	80.000	—	15.395	—
84	Одръжки за медицинска помощъ по 1% отъ заплатитѣ на чиновницитѣ по българскитѣ държавни желѣзници	60.000	—	—	—
85	Суми събирани по разни изпълнителни актове, присѣдени въ полза на съкровището	1.800.000	—	2.960	33
86	Отъ Българската народна и Земледѣлска банки, за издържане полицейската стража за централитѣ, клоноветѣ и агентуритѣ имъ	80.000	—	—	—
87	Разни непрѣдвидени	5.000.000	—	1.549.000	02
88	Постъпления отъ ликвидирани бюджети	3.000.000	—	70.757	83
89	Недобори отъ обложнитѣ данѣци за слѣдѣ години	—	—	—	—
	Всичко по глава VII	10.020.000	—	1.638.113	18
	А всичко приходи	256.995.070	—	5.496.521	45
	<i>Забѣлѣжка.</i> Постъпленията въ клоноветѣ и агентуритѣ на Българската народна банка въ новитѣ земи не изразяватъ точно събранитѣ и внесени държавни приходи отъ тия земи, защото въ клоноветѣ и агентуритѣ, открити въ близкитѣ до старата граница между България и Турция Градове се внасятъ приходи, събрани както въ новитѣ земи, така и въ старитѣ прѣдѣли на царството. Така напр.: въ банковата агентура въ Свиленѣ се внасятъ приходи, събрани отъ административитѣ на българскитѣ държавни желѣзници, за това и въ таблицата сж показани приходи по § 48 на бюджета за 1914 г. крѣжко 330.000 л., когато е извѣстно, че въ новитѣ земи нѣма държавни желѣзници. Така че таблицата дава само приблизителни, а не точни свѣдѣния за приходитѣ отъ новитѣ земи.				

Т а б л и ц а

за действителния разходъ по редовния бюджетъ и по свърхсметнитѣ кредити за 1914 г. до 30/VI, 30/IX и 31/X с. г.

№ по редъ	Министерства и дирекции	Разрѣшени кредити	Дѣйствиеленъ разходъ отъ 1/І до 30/VI 1914 г.		Дѣйствиеленъ разходъ отъ 1/І до 30/IX 1914 г.		Дѣйствиеленъ разходъ отъ 1/І до 31/X 1914 г.	
			лева	лева	ст.	лева	ст.	лева
I. По редовния бюджетъ.								
1	Върховно правителство	4.614.870	2.320.614	32	3.524.945	69	3.865.315	94
2	Държавни дългове	73.051.909	18.675.661	04	34.817.811	35	36.731.023	04
3	Върховна смѣтна палата	377.087	187.234	60	244.870	13	297.485	79
4	Министерство на външнитѣ работи и на из- повѣданията	5.575.609	1.981.642	18	3.401.688	60	4.076.859	94
5	М-во на вътрѣшнитѣ работи и нар. здраве	13.789.962	5.435.424	71	8.124.447	81	9.794.087	67
6	„ „ народното просвѣщение	28.045.250	11.827.463	07	16.227.464	76	19.616.950	84
7	„ „ финанситѣ	11.019.320	3.817.373	15	5.757.233	64	7.085.709	44
8	„ „ правосъдието	7.687.880	3.279.893	—	4.859.603	38	5.902.569	89
9	„ „ войната	52.922.433	13.094.402	57	28.736.883	93	31.451.011	07
10	„ „ търговията, промишл. и труда	6.891.781	2.120.348	32	3.940.031	22	4.785.910	42
11	„ „ земледѣлието и държавнитѣ имоти	8.243.050	2.595.211	95	4.180.350	99	5.073.274	23
12	„ „ общ. сгради, пѣтищата и благоустр.	9.138.510	2.104.306	10	3.627.377	38	4.300.652	56
13	Гл. дирекция на желѣзн. и пристанищата	23.907.135	7.324.298	31	12.191.006	18	14.961.884	17
14	„ „ „ пошитѣ, телеграф. и телефон.	9.522.921	3.156.664	51	5.041.400	59	6.068.067	42
	Всичко	254.787.677	77.920.537	83	184.675.115	65	157.018.762	44
II. По свърхсметни кредити, разрѣшени съгласно чл. 126 отъ конституцията.								
1	М-во на вътрѣшнитѣ работи и народ. здраве	360.000	336.716	57	352.033	98	351.192	43
2	„ „ финанситѣ	10.000	4.728	33	6.496	38	6.496	38
3	„ „ търговията, промишл. и труда	30.000	—	60	877	60	4.377	60
4	„ „ общ. сгради, пѣтищата и благоустр.	40.000	—	—	—	—	—	—
	Всичко	440.000	341.502	50	359.407	96	362.066	41
III. Свърхсметни кредити, покриването на които е опредѣлено да стане отъ редов- нитѣ приходи на бюджета за 1914 г.								
1	М-во на вътрѣшнитѣ работи и народ. здраве	1.200.000	346.095	60	709.988	80	769.494	70
	Всичко	1.200.000	346.095	60	709.988	80	769.494	70
IV. Извънреденъ бюджетъ за постройка на желѣзници и пристанища.								
1	М-во на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ	26.830.890	1.448.327	85	3.482.945	58	4.474.739	14
	Всичко	26.830.890	1.448.327	85	3.482.945	58	4.474.739	14
V. Свърхсметенъ кредитъ за направа на пѣтища.								
1	М-во на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството	10.000.000	—	—	526.131	76	804.102	21
	Всичко	10.000.000	—	—	526.131	76	804.102	21

Таблица за

Статия	Наименование на стоките	Изнесено количество въ брой или кило- грами прѣзъ 1914 г.	О б л а		
			По дѣйствующата износна тарифа		
			Облагаема единица	М и т о	ст.
				лева	
I. Животни живи.					
1	Коне, кобили и жрѣбци:				
	а) по-стари отъ двѣ години:		1 глава	1	20
	1) съ ръстъ 120 см. и повече	глави — 3.455	"	1	20
	2) съ ръстъ до 120 см.	" 7	"	1	—
	б) до двѣ години включително	" —	"	1	20
2	Катѣри и мулета	" —	"	—	50
3	Магарета и магаричи	" 3.457	"	—	—
4	Волове и крави, биволи и биволици, бикове	" 13.848	"	безъ мито	—
5	Юнци, тормачета и телци отъ 9 мѣсеци до 3 години	" 189	"	"	"
6	Телета и малачета до 9 м. включително	" 337	"	"	"
7	Овни, овци и кочове, кози и пърчове, шилета и дъвизки	" 353.474	"	"	"
8	Агнета и ярета	" 70.795	"	"	"
9	Свини:				
	а) по тежки отъ 10 кгр.	" 2.664	"	"	"
	б) до 10 кгр. включително	" 1.947	"	"	"
10	Гажки и пуйки	" 230.888	"	"	"
11	Кокоски и други домашни непоименовани птици	" 512.922	"	"	"
II. Продукти и произведения животински.					
12	Кожи сурови, прѣсни, солени или сушени:				
	а) отъ едъръ добитѣкъ	кгр. 156.827	100 кгр.	1	—
	б) отъ овце ¹ , кози ¹⁵ и агнета ²	" *) 1.161.779	" "	{ 1, 16 1	70
	в) отъ зайци	" 28.715	" "	2 2	50
	г) отъ ярета	" 256.538	" "	4 4	—
	д) отъ лѣсици	" 3.945	" "	5 5	—
	е) отъ дивечъ и други непоименовани животни	" 3.247	" "	16 16	—
13	Вълна:				
	а) непрана	" 52.265	" "	2	—
	б) прана	" 5.049	" "	2	—
14	Козина сурова	" 4.184	" "	1	—
15	Четина сурова и отбрана (асортирана)	" 15.226	" "	3	70
16	Косми животински другадъ непоименовани	" 8.009	" "	безъ мито	—
17	Пашкули копиринени:				
	а) сурови (непечени)	" 88.461	" "	"	"
	б) печени	" 370.540	" "	"	"
18	Ляйца	" 14.660.700	" "	"	"
III. Риби и черупести животни.					
19	Риби всѣкакви:				
	а) прѣсни	76.895	" "	"	"
	б) солени или друго-яче консервирани	* 90.715	" "	"	"
20	Раци, миди, стриди, хомари, лангусти и други подобни черупести животни, прѣсни	8.542	" "	"	"
IV. Зърнени храни, легюми, растения и растителни части.					
21	Зърнени храни всѣкакви	** 820.245.921	" "	—	15
22	Оризъ олющенъ и неолущенъ	176.606	" "	безъ мито	—
23	Леща, бабля, грахъ, картофи	373.479	" "	"	"
24	Фасуль, нахутъ	24.025.049	" "	"	"

ИЗНОСНИТЪ МИТА.

Г а н е			Мито,		Мито,		Обща сума, която вѣроятно ще се получи до проекта	З а б ѣ л ѣ ж к а
По проекта			получено по дѣйствующата тарифа		получено отъ разликата на размѣра въ мито			
Облагаема единица	М и т о		лева	ст.	лева	ст.		
1 глава	50	—	—	—	—	—	—	Забранени за износъ.
"	25	—	4.146	—	82.229	—	86.875	
"	25	—	7	—	168	—	175	Забранени за износъ.
"	25	—	—	—	—	—	—	
"	3	—	1.728	—	8.648	—	10.371	
"	5	—	—	—	69.240	—	69.240	
"	5	—	—	—	945	—	945	
"	2	—	—	—	674	—	674	
"	2	—	—	—	706.948	—	706.948	
"	1	—	—	—	70.795	—	70.795	
"	3	—	—	—	7.992	—	7.992	
"	1	—	—	—	1.947	—	1.947	
"	—	20	—	—	46.176	—	46.176	
"	—	10	—	—	51.292	—	51.292	
			5.881	—	1.047.049	—	1.052.930	
100 кгр.	10	—	1.568	—	14.114	—	15.682	{ *) 1) Отъ овце 68.427; 1-6) отъ кози 152.585; 2) отъ агнета 940.817.
" "	10	—	27.276	—	88.901	—	116.177	
" "	20	—	1.148	—	4.593	—	5.741	
" "	30	—	12.826	—	64.135	—	76.961	
" "	50	—	681	—	1.341	—	1.972	
" "	85	—	519	—	627	—	1.146	
" "	10	—	1.045	—	4.181	—	5.226	
" "	20	—	100	—	909	—	1.009	
" "	10	—	41	—	377	—	418	
" "	30	—	563	—	4.004	—	4.567	
" "	10	—	—	—	800	—	800	
" "	20	—	—	—	17.692	—	17.692	
" "	60	—	—	—	222.824	—	222.824	
" "	8	—	—	—	1.172.856	—	1.172.856	
			45.717	—	1.596.854	—	1.642.571	
" "	4	—	—	—	3.072	—	3.072	{ *) Въ това количество влизатъ: 1) риби солени всѣкакъ видъ 67.504 кгр. и 2) кгр. 23.253 чирози, сръдно отъ четиритѣ години 1907—1910 г., тъй като прѣзъ 1911 г. износъ не е имало, поради липса на риба прѣзъ нея година.
" "	8	—	—	—	7.260	—	7.260	
" "	5	—	—	—	427	—	427	*) Отъ показаното количество по дѣйстви- телната тарифа сж били облагани всичко 377.893.960 кгр. твърди и меки жита.
" "	—	—	—	—	10.759	—	10.759	
" "	1	—	566.840	—	7.635.619	—	8.202.459	
" "	3	—	—	—	5.208	—	5.208	
" "	1	—	—	—	3.734	—	3.734	
" "	3	—	—	—	720.750	—	720.750	

Статия	Наименование на стокитѣ	Изнесено количество въ брой или кило- грами прѣзъ 1914 г.	О б л а		
			По дѣйствующата износна тарифа		
			Облагаема единица	М и т о	
				лева	ст.
25	Сѣмена ралицово и тиквено	14.623.299	100 кгр.	безъ мито	
26	Хардалъ (сѣме синапено)	667.709	" "	" "	
27	Анасонъ, резене и сусамъ	565.029	" "	" "	
28	Орѣхи	918.199	" "	" "	
29	Оровъ и фий и сѣме канарисво, наречено „Алпистъ“	14.061.942	" "	" "	
30	Къклица и други житни отсѣвки	8.881.662	" "	" "	
31	Трица и ярма	37.716.797	" "	" "	
32	Тютюнъ на листи всѣкакъвъ видъ	2.183.092	" "	" "	
33	Дървета всѣкакви: а) орѣхово за строене и индустрия, обло, дѣлано, бичено, даже ерендосано, но нефасирано	16.410	" "	" "	
	б) други: обло, сѣ или безъ кора; дѣлани или бичени	1.507.638	" "	" "	
34	Смрадлика	1.991.248	" "	" "	
V. Други сурови материяли и произведения.					
35	Глини огнеупорни за фаянсъ, порцеланъ и каменина	589.918	1 тонъ	—	75
Забѣлѣжка. Като такива глини се считатъ тия при с. Торлакъ (Раз- градско), с. Вукочъ-лакъ и Опѣнецъ (Шљивенско); с. Шумно-божичаръ и Усулъ- кьой (Шуменско) и другади					
36	Камъни за зидање, ломени или грубо дѣлани; плочи за постилане и покриване; чакълъ и пѣськъ	2.564.850	100 кгр.	безъ мито	
37	Крѣмъци и брусове	112.450	" "	" "	
38	Руди оловни, мѣдни и сребърни: а) сурови (сортирани или не) б) прѣработени (топени)	1.514.105	" "	" "	
39	Опиумъ (афионъ)	*) 6.000	" "	" "	
40	Розово масло	4.442	1 кгр.	8	—
41	Вода розова	60.867	—	безъ мито	
VI. Отпадѣци.					
42	Отпадѣци отъ животни: а) кости: 1) сурови, необезмаслени и необезклевени 2) обезмаслени или обезклевени	413.900	100 кгр.	1	50
	б) рога: 1) необработени 2) парѣзани	73.309	" "	—	25
	в) нокти и копита	—	" "	—	25
	г) опашки	8.009	" "	1	—
	д) цѣпи, мѣхури и черва: прѣсви, солени въ саламура или сушени	58.774	" "	2	20

г а н е			Мито, получено по дѣйствующата тарифа		Мито, получено отъ разликата на размѣра въ мито		Обща сума, която въвръотно ще се получи до проекта	З а б ъ л љ ж к а
По проекта								
Облагаема единица	М и т о		лева	ст.	лева	ст.		
100 кгр.	2	—	—	—	292.465	—	292.465	Това изнесено количество е само за тютюнъ на листи всѣкаквъ видъ и тютюнови отпадѣци. Тютюна по тарифата не е обложенъ съ мито, обаче, споредъ закона за акцизитъ отъ 1914 г. той се облага съ износно мито като зърнени храни, а именно съ 0.15 л. на 100 кгр., въ който случай, прѣсмѣтнатото върху износа отъ 1911 г., би се получило всичко. 3.274 л.
" "	1	—	—	—	6.677	—	6.677	
" "	4	—	—	—	22.601	—	22.601	
" "	3	—	—	—	27.545	—	27.545	
" "	1	—	—	—	140.619	—	140.619	
" "	—	60	—	—	19.989	—	19.989	
" "	—	70	—	—	264.017	—	264.017	
" "	8	—	—	—	174.647	—	174.647	
" "	10	—	82	—	1.559	—	1.641	Прѣдвидения приходъ отъ огнеупорната глина нѣма да се получи, понеже тя е обложена съ запрѣтително мито, така че нѣма да има износъ на подобна глина.
" "	1	—	—	—	15.076	—	15.076	
" "	1	—	—	—	19.912	—	19.920	
			566.922	—	9.350.418	—	9.917.340	
1 тонъ	100	—	442	—	58.458	—	58.900	
100 кгр.	—	30	—	—	7.693	—	7.693	Въвръотно постѣпление отъ рудитѣ е прѣсмѣтнато при най-благоприятни условия, а именно, като се облагатъ всички прѣработени и непрѣработени руди съ 1 л. за 100 кгр., вмѣсто прѣработенитѣ да се облагатъ съ 4 л. 100 кгр., както това е прѣдвидено въ проекта. Това се дължи на обстоятелството, че въ статистическия сборникъ не сж показани килограмитѣ на топенитѣ руди.
" "	1	—	—	—	1.124	—	1.124	
" "	{ а) 1	—	—	—	15.141	—	15.141	
" "	{ б) 4	—						
1 кгр.	10	—	—	—	60.000	—	60.000	Прѣдполагаемо количество за износъ отъ новитѣ земи африкѣ. Износъ: 1911 г. 4.442 кгр. за 7.403.928 л. 100 кгр. 166.680 л. или 1 кгр. за 1.688 л.
" "	100	—	35.536	—	408.664	—	444.200	
100 кгр.	104	—	—	—	2.434	—	2.434	
			35.978	—	553.514	—	589.492	
" "	2	—	6.209	—	2.069	—	8.278	Митото за опашкитѣ е прѣсмѣтнато заедно съ това за стокитѣ по 16 ст.
" "	2	—	—	—	—	—	—	
" "	2	—	183	—	1.283	—	1.466	
" "	10	—	—	—	—	—	—	
" "	2	—	—	—	—	—	—	
" "	10	—	—	—	—	—	—	
" "	20	—	1.293	—	10.461	—	11.754	
" "								

Статия	Наименование на стокитѣ	Изнесено количество въ брой или кило- грами прѣзъ 1914 г.	О б л а						
			По дѣйствующата износна тарифа						
			Облагаема единица	М и т о					
лева	ст.								
43	Отпадъци отъ кожи и обуца: а) лешъ (отпадъци при обезкосмяване на кожата), шупликъ (фурда отъ кожи) и други отпадъци отъ обработване на кожитѣ	68.550	100 кгр.	—	50				
44	б) вехти кожени и каучукови обуца и други кожени отпадъци	294.492	" "	—	50				
45	Отпадъци отъ маслодайни сѣмена (кюспе и трици)	220.599	" "	—	10				
	Отпадъци отъ метали, както и вехти станали негодни за упо- употрѣблениа: а) отъ мѣдъ и мѣдни сплави б) отъ желязо (ковко желязо) в) отъ всѣкакви други обикновени метали	135.662	" "	{ а) 10 б) — в) 2	— 25 —				
46	Стари дрехи и дрипи и въобще отпадъци отъ вълнени, памучни, ленени, конопени и други платове и издѣлия; отпадъци отъ хартии и стари книги					63.551	" "	3	—
РекapиTyлация.									
Категория	I. Животни живи	—	—	—	—				
"	II. Продукти и произведения животински	—	—	—	—				
"	III. Рибни и черупести животни	—	—	—	—				
"	IV. Зърнени храни, легюми, растения и растителни части	—	—	—	—				
"	V. Други сурови материили и произведения	—	—	—	—				
"	VI. Отпадъци	—	—	—	—				

Г а н е			Мито,		Мито,		Обща сума, която въвроятно ще се получи до проекта	З а б ъ л љ ж к а
По проекта			получено по дѣйствиющата тарифа		получено отъ разликата на размѣра въ мито			
Облагаема единица	М и т о		лева	ст.	лева	ст.		
	лева	ст.						
100 кгр.	6	—	317	—	3.496	—	3.813	{ Митото, което въвроятно ще постѣпи е из- числено върху 0.25 л. за 100 кгр.
" "	1	50	1.472	—	2.945	—	4.417	
" "	1	—	220	—	1.986	—	2.206	
{ "	а)	10	—	—	—	—	—	
	б)	—	25	—	—	—	338	
	в)	2	—	—	—	—	—	
" "	3	—	1.906	—	—	—	1.906	
			11.938	—	22.240	—	34.178	
—	—	—	5.881	—	1.047.049	—	1.052.930	
—	—	—	45.717	—	1.596.854	—	1.642.571	
—	—	—	—	—	10.759	—	10.759	
—	—	—	566.922	—	9.350.418	—	9.917.340	
—	—	—	35.978	—	553.514	—	589.492	
—	—	—	11.938	—	22.240	—	34.178	
			666.436	—	12.580.834	—	13.247.270	
			442	—	58.458	—	58.900	
			665.994	—	12.522.376	—	13.188.370	
								{ Тази сума се изважда отъ общата, понеже митото на глината като запрѣтително, нѣма да има износъ, а слѣдователно и постѣпления.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ, за да направи своето изложение по бюджета.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣди петъ мѣсеца имавме общи разисквания върху бюджетопрокта за 1914 г. Тогава азъ имавхъ случая да изкажа по-напросто и съображения, а тъй също и да изложя моятъ възгледъ върху начина на съставяне бюджетнитѣ и върху онѣзи нови данъци, които ще трѣбва да се въведатъ, за да може да се покриятъ разпоситѣ по бюджета; изказахъ тъй също и доста съображения върху други въпроси, които се бѣха повдигнали тогава. Промеждутѣтъ оттогава до днесъ е много какъ и не е настъпило нищо особено, което да ме кара и днесъ да бѣда толкова пространенъ.

Още въ извънредната сесия азъ направихъ едно заявление, че би било добръ, ако се измѣнише практиката по изложенията на финансовитѣ министри прѣдъ Народното събрание по бюджетопроктитѣ, въ смисълъ да може да стане печатно, цѣлно изложение на мотивитѣ къмъ законопрокта, което да се раздаде прѣдварително на народното прѣдставителство, за да може да го прѣвѣри. И ще бѣде много по-полезно за работата, ако, наистина, народното прѣдставителство, съ това изложение наръчъ, може да прослѣди, ако не всичкитѣ мисли на министъра на финанситѣ, то поне по-главнитѣ отъ тѣхъ. При все това азъ не можахъ да изпълня съвършено своето обѣщаніе, като и тази година не можахъ да дамъ толкова цѣлно изложение на мотивитѣ къмъ експозето за бюджета на 1915 г., колкото азъ бихъ желалъ и колкото би трѣбвало да бѣде. На всѣки случай, направихъ го доста подробно, за да се освободи отъ необходимостта да говоря и сега по-нашироко. Като остава настрана себе си, понеже въ изложението се борави повече съ цифри, народното прѣдставителство се намира почти въ невъзможност да слѣди точно и да прѣвѣрва мисълта, която се изказва; когато съ напечатаното изложение въ рѣчь може да схване по-успѣшно говореното. По тази причина, въ дадения случай, върху въпроса за бюджета за 1915 г., г. г. народни прѣдставители, азъ сега ще бѣда по-краткъ. Нѣма да приповтарямъ онова, което е напечатано въ изложението на мотивитѣ; ще се спра само върху нѣкои изложени мисли, за да ви покажа, каква е била нашата ръководна идея при съставянето на бюджета, мотивитѣ на които вие ще намѣрите напечатани, и ви моля да ги прочетете съ особено внимание, за да можемъ всички заедружно да извършимъ една полезна работа.

Когато съставяме и разпскаваме бюджетопрокта за 1914 г., г. г. народни прѣдставители, още нѣмаме прѣдъ себе си напълно събитията, които днесъ прѣживяваме. Бюджетътъ за 1914 г. бѣше съставенъ при трудни условия за страната, създадени отъ балканската война; обаче, бюджетътъ за 1915 г. се състави при още по-мѣжни и по-непоносими за насъ условия. Тѣзи условия ще ме извинятъ прѣдъ васъ, ако въ него и тази година има нѣкои работи, които, може-би, нѣма да бѣдатъ одобрени напълно отъ нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители.

Прѣди да пристѣпя къмъ изложение на мислитѣ си върху бюджета за 1915 г., азъ ще ви припомня моята декларация, която направихъ тукъ прѣзъ извънредната сесия, че, ако се продължаваше нормалното врѣме, безъ да бѣде побъркано отъ нѣкои събития, нашиятъ бюджетъ отъ 1914 г., тъй, както бѣше съставенъ и съ онѣзи допълнителни данъци, които вие имавте прѣдвидливостта да гласувате, нашиятъ бюджетъ щѣше да се свърши съ единъ доста значителенъ излишъкъ, отъ около 60 милиона лева. Обаче това, което ние очаквахме, не можа да се сбъдне; вмѣсто нормални врѣмена, ние имаме

едно всеобщо, всевъзтско разбъркване отъ събитията, които прѣживяваме сега. Макаръ България да не взема участие въ тѣхъ, и тя косвено страда, защото се спрѣ търговията, икономическата дѣятелност не само на воюющитѣ страни, но и на онѣзи, които, макаръ неутрални, се намиратъ близо до тѣхъ, а въ това число е и България. И нашата търговия, нашиятъ икономически животъ, ако не се спрѣ съвършено, се намали значително. Постѣпленията, които ние очаквахме да получимъ при единъ излишъкъ, днесъ както съмъ изчислили въ моето изложение на мотивитѣ, не постѣпватъ редовно, и ние очакваме единъ дефицитъ не по-малкъ отъ 25 милиона лева. Азъ нѣма да се спирамъ на подробни изчисления, а тъй също и на основанията, по които ние дохождаме до извѣстно заключение, защото тѣ сѣ подробно изложени въ писанитѣ мотиви, и ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители да ги прѣвѣрятъ. За васъ, а тъй също и за мене, важното, при съставянето на бюджета за 1915 г., бѣше: какво трѣбваше да се направи, какво можеше да се направи и какво се направи. Вие знаете, че споредъ закона за отчетността по бюджета, всѣки единъ послѣдующъ бюджетъ се съставя споредъ данни отъ миналитѣ три години. Обаче ние се намираме въ условия, при които прѣдшествующитѣ три години сѣ аномални, и ние нѣмаме една законна база, за да можемъ съ точност, или поне съ една по-голяма вѣроятност, да се спремъ върху цифритѣ, които трѣбва да фигуриратъ въ бюджета, цифри, основани на закона тъй, както той прѣдписва. Затова, понеже бюджетътъ за 1915 се съставяше при такива мѣнотии, ние трѣбваше да намѣримъ една особна база за неговото конфисонирание. За такава база ни служиха постѣпленията за прѣзъ периода отъ 1 януарий до 31 октомври 1914 г. Констатирахме, че приходитѣ, които се прѣдвиздаха да постѣпятъ прѣзъ 1914 г., по нѣкои параграфи не постѣпиха напълно и този недомѣтъкъ въ постѣпленията по много параграфи произхожда поради очевидни за всѣки причини. Вземете напр., перото на вноснитѣ мита. Ние бѣхме прѣдвиздали миналата година да постѣпятъ отъ вноснитѣ мита 34.700.000 л. Обаче събитията, които настѣпиха, съвършено спрѣха вноса, и виждате отъ изложението на мотивитѣ какви малки постѣпления имаме: за десетъ мѣсеца сѣ постѣпили 28.700.128 л. До края на годината, за мѣсецитѣ ноември и декември ще постѣпятъ вѣроятно още 1.500.000 л. Понеже събитията не ни позволиха да получимъ приходитѣ, които бѣхме прѣдвиздали по този параграфъ; — понеже тѣзи събития, по всѣка вѣроятност, ще се продължаватъ и прѣзъ 1915 г. — само че не можемъ точно да прѣдвидимъ, да-ли тѣ ще продължаватъ цѣлата година, или ще се продължаватъ само прѣзъ частъ отъ нея — ние приехме, че като не можахме да получимъ напълно отъ вноснитѣ мита прѣзъ 1914 г., прѣдвидената по бюджета сума нѣма да я получимъ тъй също и прѣзъ идущата 1915 г. Затова ние не вписахме въ бюджета за 1915 г. 34.700.000 л., което бѣше прѣдвидено да постѣпи прѣзъ 1914 г., но го вписахме съ 4.700.000 л. по-малко. Тѣй също, г. г. народни прѣдставители, имаме и други нѣкои такива пера по бюджета отъ 1914 г., напр., държавнитѣ привилегии, които по причина на съжитѣ събития по дадоха очаквания приходъ. Прѣдполагаме, че тѣзи съжитѣ причини ще ни възпрѣпятъствуватъ и прѣзъ 1915 г. да можемъ да получимъ тѣзи приходи въ размѣра, който прѣдвиздахме въ бюджета за 1914 г. Затова и тѣхъ прѣдвиздахме съ 800.000 л. по-малко въ бюджета за 1915 г. Бернитѣ прѣдвиздахме също така 325.000 л. по-малко. Държавнитѣ имоти и канитали вписахме съ 1.500.000 л. по-малко. Отъ глоби и конфискации, които мѣчно се събиратъ, особено въ тия трудни за данъкоплатеца врѣмена, прѣдвиздахме тъй също 400.000 л. по-малко. И тъй, отъ петѣтъ пера ние имаме едно намаляние за бюджета

отъ 1915 г. отъ 7.620.000 л. Това намаление трѣбва да се попълни съ други източници, за които ще говорим по-послѣ.

Когато констатирахме, че постѣпленията отъ нѣкои пера по бюджета за 1914 г., по изложенитѣ причини, не могатъ да се получатъ напълно, какво трѣбва да се направи за прѣзъ 1915 г. Първата ми идея бѣше, да се спра върху онова срѣдство, за което всички тукъ говоримъ — върху икономиятъ, върху съкращенията въ бюджета. За голѣмо мое съжаление, азъ дойдохъ до убѣждение, че много е мѣчно, безъ дълбоко проучване да се направятъ въ бюджета каквито и да сѫ сериозни съкращения за покриване недостига. Единъ разходъ, една разноска, вписана единъжъ въ бюджета, много мѣчно се заличава отъ него. Всички гражданѣ, всички народни прѣдставители и всички министри, кото сѫ тукъ, когато е въпросъ за разходи, знаятъ само едно: да искатъ разходи. Гражданитѣ искатъ отъ народнитѣ прѣдставители, народнитѣ прѣдставители искатъ отъ министритѣ, министритѣ искатъ отъ свои колега на финанситѣ, който, при тѣзи искания и при нѣмане на срѣдства, се намира въ едно отчаяно положение. Вис, всички тукъ, сте свидѣтели, че всѣки денъ дохождатъ депутации, отъ които едни искатъ шосета, други искатъ училища, трети — болници и т. н. Народнитѣ прѣдставители, които иматъ задължения къмъ своитѣ избиратели, като напълно съзнаватъ тѣхнитѣ нужди, не могатъ да се освободятъ отъ тѣзи задължения да искатъ отъ изпълнителната власт, отъ министритѣ да прѣдвидятъ въ бюджета разноси за удовлетворението на известни културни нужди. И прѣдъ видъ на ежедневна нарастващитѣ нужди, министритѣ и да искатъ даже много пѣти да се съпротивятъ, не могатъ, защото признаватъ необходимостта да се направи исканиятъ разходъ. Жалното е едно, че, когато се обърне медальтъ на другата страна, т. е. къмъ страната на приходитѣ, каквото министрътъ на финанситѣ поиска да установи, като приходъ, чрѣзъ нови данѣци, всички тѣзи, които сѫ искали, които сѫ ходатайствували да се направятъ известни разноси, едногласно, като-че има една невидима солидарностъ между тѣхъ, се противопоставятъ на нови данѣци, които биха дали известни приходи. И като казвамъ всички, не изключвамъ отъ това число даже и моитѣ колеги, защото и тѣ, като съзнаватъ нуждитѣ на своитѣ отдѣли, искатъ непрѣмънно да се прѣдвидятъ онѣзи суми, които сѫ потребни, за да отговорятъ на своята мисия. Прочее, животътъ и условията сѫ сѣщитѣ, даже въ най-демократическитѣ страни: почти не могатъ да се съкращаватъ установенитѣ вече разходи, и то да се съкращаватъ по единъ механически начинъ: това, което не ни харесва, просто да го заличимъ; относително възможнитѣ съкращения трѣбва да се установи едно сериозно, дълбоко и всестранно проучване. Понеже такова проучване не можѣ да се направи тая година и на-да-ли би могло да се направи и идущата година, азъ, съ голѣмо съжаление, бѣхъ принуденъ да се помирѣ съ идеята, че не е възможно, прѣди надлежното проучване, да съкращаваме разни пера по бюджета само на прѣумица.

Нѣщо повече, г. г. народни прѣдставители: азъ бѣхъ принуденъ да се помирѣ съ идеята, че бюджетитѣ на нѣкои министерства трѣбва да се увеличатъ. И това увеличение се допуска отъ Министерския съвѣтъ; вѣрвамъ, че и вие, слѣдъ като се проникнете отъ необходимостта, отъ нуждитѣ за това увеличение, ще го гласувате.

Най-напрѣдъ, г. г. народни прѣдставители, съ значителна сума се увеличава бюджетътъ на Военното министерство. Той е увеличенъ съ 6.388.127 л. Всѣки отъ васъ може лесно да си обясни всичката нужда, която налагаше това увеличение. Въ нор-

мални, въ обикновени и мирни врѣмена, може-би самъ г. военниятъ министръ щѣше да се постарѣе, по разни начини, които той много добръ познава, да прѣдстави на народното прѣдставителство единъ намаленъ бюджетъ, защото въ неговия бюджетъ въ мирно врѣме може да стане известно съкращение. Прѣди нѣколко дни, когато г. военниятъ министръ бѣше изискалъ отъ васъ единъ допълнителенъ кредитъ отъ 6.050.000 л. за бюджета отъ 1914 г., вие, като разисквахте по този кредитъ, почти единодушно се съгласихте, че той трѣбва да се вотира. Тазгодишниятъ воененъ бюджетъ е 52.922.433 л.; като се прибавятъ къмъ тѣхъ 6.050.000 л., ставатъ 58.972.433 л. А сѣщиятъ бюджетъ за 1915 г. е 59.310.560 л. Тѣй щото, въ сѣщностъ, бюджетътъ за 1915 г. е почти сѣщиятъ, какъвто е тазгодишниятъ, като се смѣтне и допълнителниятъ кредитъ, който се гласува. Бюджетътъ за 1915 г., прочее, въ дѣйствителностъ ще бѣде увеличенъ само съ 338.127 л. Увеличенъ е тѣй сѣщо бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение съ 1.076.500 л. При всички ми молби до г. министра на просвѣтатъ, да намалимъ бюджета му съ нѣщо, не можахъ да сполуча, защото заплатитѣ на учителитѣ е основана върху закона. Едно трѣбваше да рѣшимъ: или ще съставимъ бюджета споредъ законитѣ и нуждитѣ, които тия закони установяватъ, или ще трѣбва да нарушимъ закона и да направимъ цѣль редъ съкращения въ училищата и въ гимназиитѣ, които съкращения щѣха да бѣдатъ въ врѣда на самото население. Увеличенъ е бюджетътъ на държавнитѣ дългове съ 3.894.507 л. Това увеличение вие е ясно. Бюджетитѣ на другитѣ министерства сѫ прѣдставени съ много малки увеличения; въ всѣки случай, всички тѣзи увеличения възлизатъ на 16.253.958 л. Тѣ сѫ, както казахъ по-горѣ: бюджетътъ на Министерството на войната е увеличенъ съ 6.388.127 л.; на държавнитѣ дългове — съ 3.894.507 л.; на Министерството на народното просвѣщение — съ 1.076.500 л.; на Министерството на правосѣдието — съ 309.900 л.; на Министерството на жѣлѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — съ 226.293 л.; и дневни пари на чиновницитѣ и служащитѣ въ новитѣ земи за 1914—1915 г. 4.357.961 л.

Вие помните, г. г. народни прѣдставители, че тая година гласувахте единъ законъ, който влѣзе въ сила отъ 8 августъ 1914 г., споредъ който на чиновницитѣ въ новитѣ земи се опрѣдѣлиха пѣтни и дневни пари. Ние не изплатихме тия пѣтни и дневни по простата причина, че бюджетътъ бѣше гласуванъ по-рано и не можахме да прѣдвидимъ кредитъ за 1914 г., вслѣдствие на което непрѣдвиждане кредитъ много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сѫ получили оплаквания отъ разни тамкашни чиновници, че не имъ се плащатъ дневнитѣ пари — има даже питане по този въпросъ. Сега ние прѣдвиждаме и за двѣтъ години: за 1914 г. 1.749.386 л., а за 1915 г. 2.608.575 л., или всичко 4.357.961 л. Разбира се, че отъ този кредитъ, сега гласуванъ, ще се изплати на чиновницитѣ за цѣлата 1914 г., а за 1915 г. ще се плаща по мѣсечно, тѣй, както прѣдписва законътъ за отчетността по бюджета.

И тѣй, г. г. народни прѣдставители, при перото 7.620.000 л., което получаваме отъ намаленията на прѣдполагаемитѣ приходи, ще трѣбва да прибавимъ и това увеличение отъ 16.253.958 л. Въ такъвъ случай се получава едно увеличение на бюджета отъ 23.870.000 л.

Съ какво, г. г. народни прѣдставители, ще трѣбва да се покрие това увеличение? Както казвамъ въ самото си изложение на мотивитѣ, има два способа: или ще покажемъ дефицитъ, който ще трѣбва да се покрие послѣ отъ нѣкой засмъ, или ще трѣбва да покриемъ това увеличение отъ редовнитѣ приходи, чрѣзъ налагане на нови данѣци. Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ партизанинъ на системата: всички обикновени бюджетни нужди трѣбва винаги

да се удовлетворяват от редовните бюджетни приходи, и ако някога ще трябва да се наложи някой постоянен или временен данък, народното представителство ще трябва да предпочете да установи такъв данък, отколкото да плаща дефицитът в бюджетитъ чрез заеми.

Министерският съвет усвои моя възглед и рече, че това увеличение от 23.870.000 л. ще трябва да се покрие с два временни данъка: по-скоро биха могли да се нарекат такси, защото сж временни. Не ще съмнение, че и по закона за бюджета и по другите закони, които ще бъдат гласувани, те ще си носят редовното наименование „данък“. Г. г. народните представители знаят, че в извънредната сесия гласувах увеличение на данъка акциз върху разни предмети, а някои предмети се облажиха наново. Тогава аз не включих виното между обложените предмети, защото знаех — както още и тогава заявих — че и тази година ще има едно увеличение в бюджета, което ще трябва да се покрива с някои нови данъци. И понеже всичките предмети от вида на питиетата, каквито сж: спиртът, бирата, ракията и други, се облажат с данъка акциз, заради мене нямаше никакъв резон, никаква причина да оставя виното необложено с сжщия данък. Като консултирахме нашата статистика и видяхме, че ежегодно в страната се произвежда и консумира 1.256.000 хкл. вино, ръшките облагането му с акциз. Като се има пред вид, че ако това количество се обложи с акциз в размер, какъвто плащат иностранный вина — с 5 л. на 100 литри, ще може да се получи една сума около 6 милиона лева; като знаем тъй сжщо и нашата система на производство на вина: че тези 1.256.000 хкл. се увеличават, чрез разни примеси на вода, и слъдователно, ще се получи повече от 6 милиона — нашето заключение и изчисление нма да бъде погрешно, ако кажем, че ще може да се получи една сума от около 8 милиона лева.

Г. г. народни представители! Ще ви забължа още сега, че в чл. 9 от законопроекта има една печатна погрешка, която ще трябва да се поправи в смисъл на мотивитъ, т. е. да се облага не с 10 л., както е казано в самия текст, но с 5 л., както съм казал в мотивитъ си.

Вторият данък, пак тъй сжщо свършено временен, който би трябвало да наложим, за да можем да посрещнем разходите по бюджета за 1915 г., е износното мито върху някои артикули, които сж обозначени в приложената към законопроекта таблица. Както съм и заявил в изложението на мотивитъ — и сега го повтарям — аз още от самото начало съм бил най-голям противник на износните мита, като съм се ръководил винаги от слъдующата идея: за да може една стока да получи цъната на чуждия пазар, тя трябва да има някои преимущества пред другите стоки, които я конкурират, и че тези преимущества се състоят главно в отсъствието на износни мита. За да могат, прочее, земеделските и други произведения на България да се продават добре в странство, по принцип не би трябвало да се облагат с износно мито. На сжщото мнение сж били повечето у нас. Това се доказва сж отсъствието на какви да е износни мита и сж факта, че днес ние искаме, макар като временна мърка, за пръв път да въведем износни мита. Временното въвеждане на износни мита, както подробно ще говоря, при гласуването на съответния за тази цън закон, е съвършено оправдало. Това оправдание се крие главно в факта, че земеделските и животинските предмети, специално хранитъ, артикули, които сж указани в таблицата, в продължение на 1915 и 1916 г., в силата на събитията, които пръживяваме, ще посжнът, и низките из-

носни мита, за да могат, прочее, земеделските и нма да попръчат на нашите произведения, да могат да намират пак тъй сжщо, добри цъни на чуждите пазари. Азъ ще ви припомня най-главните артикули, които интересуват цълото народно представителство и цълата наша страна, която е пръимуществено земеделска.

Д. Теневъ: Пакъ брашнения чувалъ — скасахте го.

Министъръ Д. Тончевъ: Както виждате, ние искаме да турим по 1 л. износно мито на 100 кгр. То значи по 1 ст. върху всеки килограмъ.

Недълко Атанасовъ: 2 л. на декаръ земя — туй значи. Изъ единъ път искаме да убием и новото лозарство и земеделското производство.

Н. Панайдовъ: Кажете по-напръд колко декара имате.

П. Генадиевъ: Ще се откажете отъ по 5 л. отъ дневнитъ и ще спестите данъка. (Прърекание между лъвия центъръ и дъсницата)

Пръдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, тишина, г. г. народни представители.

Министъръ Д. Тончевъ: Нма нужда да се вълуваме толкова много по този въпрос; наопаки, интереситъ на земеделството, на скотовъдството, както и онъзи на държавата ни налагат да го проучим спокойно и всеотранно. Към мотива за посжняването на земеделските произведения прибавям и съображението, че износното мито в размер на 1 л. върху 100 кгр., които искаме да установим, нма да бъде плащанъ отъ производителитъ, а ще бъде плащанъ отъ онъзи, които ги купуват и отъ консуматоритъ. (Възражение отъ лъвия центъръ)

Пръдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля тишина, г-да.

Министъръ Д. Тончевъ: Ако народното представителство уваже някой другъ данък, който би билъ отъ естество да не нахърнява толкова интереситъ на земеделството, азъ съм първият, който ще му дамъ пръдпочтение предъ износното мито и ще го приема.

Н. Харлаковъ: (Възражава нъщо)

Недълчо Георгиевъ: Военното положение ще ви е нужно за дълго време.

Н. Харлаковъ: Реформата, която объцахте, какво стана?

Министъръ Д. Тончевъ: За реформата, за която ми се припомня отъ тукъ, че съм я объщавалъ отъ толкова време, мога само едно да кажа...

Н. Харлаковъ: Тя е на проучване.

Министъръ Д. Тончевъ: Не е на проучване; тя е проучена вече, но тя не може и не трябва да се приложи в такива ненормални времена: тя изисква едно време, един момент на здрава финансова съществующа дйствителност. При днешните обстоятелства, не можемъ да приложимъ тази система, и мисля, че бихме сгръшили много противъ интереситъ на цълото население, ако настоемъ за сегашното нейно приложение. Тъй щото, азъ пакъ заявявамъ предъ народното представителство, че, ако

има нѣкой си голѣмъ неинъ поклонникъ, и ако има нѣкой си отъ финансовѣтъ министри, който ще се рѣши да я внесе прѣвъ въ Народното събрание, това съмъ азъ, и ако имамъ честта да стоя на това мѣсто, ще си изпълня обѣщанието по-рано, отколкото искатъ да кажатъ нѣкои г. г. народни прѣдставители. При това положение на работата, ние трѣбваше да избираме едно отъ двѣтъ: или системата на дефицититѣ или системата на покриването на държавнитѣ разходи отъ редовнитѣ приходи даже чрезъ единъ данѣкъ, билъ той постояненъ или врѣмененъ. Избрахме и прѣдпочетохме послѣдното. Имайте прѣдъ видъ, че тѣзи два данѣка, за приемането на които моля народното прѣдставителство, сж свършено врѣмѣнни, може-би за една, а най-много за двѣ години. Ако бюджетътъ за 1914 г., при редовно, нормално врѣме можеше да ни даде повече отъ 300 милиона лева приходъ, то при пълното прилагане на онѣзи закони, които гласувахме по-рано и при тѣзи два спомагателни, свършено врѣмѣнни, за една или двѣ години данѣци . . .

А. Димитровъ: И бюджетътъ е за една година.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . ще можемъ, съ пълна вѣра, най-късно въ 1917 г. да се явимъ въ Народното събрание и да искаме отмѣненето на тѣзи два данѣка.

А. Кундалевъ: Сигурно тогава друго нѣщо ще кажете.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ мога съ положителностъ да твърдя това нѣщо, защото работимъ върху едни цифри, които не лъжатъ.

Спирамъ се върху другъ въпросъ. Едно тегостно чувство има у цѣлото народно прѣдставителство не само тази година, но всѣка една година, когато се внася бюджетътъ и когато народното прѣдставителство види, че той се внася увеличенъ. Защо се увеличава бюджетътъ? Това е общиятъ въпросъ, който си е задавало винаги народното прѣдставителство, който си задава и който ще си задава. Въпрѣки тѣзи питання, въ бѣджѣ работитѣ ще вървятъ тѣй, че въ камарата народното прѣдставителство ще се срѣща, ако не съ ежегодни, то съ честни увеличения на държавния бюджетъ. Увеличението на бюджета не е само у насъ; то е по цѣлия свѣтъ, въ страни съ всѣкакви режими; въ голѣмитѣ страни и въ малкитѣ, въ богатитѣ и въ бѣднитѣ; въ страни съ монархически режими и въ страни съ републикански режими, дѣто демокрацията взема пълно участие въ управлението. Ако провѣрите най-голѣмитѣ авторитети, ще видите, че единъ отъ главнитѣ недостатѣци на демокрацията е този, че тя иска много да харчи и е много противна на увеличението на приходитѣ — двѣ несъвмѣстими нѣща. Когато народътъ взема пълно участие въ управлението, разносикитѣ се увеличаватъ. И ако бюджетитѣ се увеличаватъ ежегодно не само у насъ, но въ цѣлия свѣтъ, значи, че това вече е една необходимостъ на обществения редъ, единъ законъ, необяснимъ за нѣкой си, а свършено понятенъ за другитѣ. И не е кривъ смислитъ този фактъ на увеличението, защото той се обяснява съ нуждитѣ на населението и съ много други обстоятелства, за които ще говоря малко, а виновати сж онѣзи, които възставаатъ противъ такова едно увеличение, безъ да искатъ да проникнатъ въ истинскитѣ неговни причини. И наистина, съ какво може да се обясни бързото увеличение на бюджета? Най-напрѣдъ, съ развитието на цивилизацията, при която ние живѣемъ и която прави живота сѣ по-сѣжъ и по-сѣжъ; второ, съ увеличение функциитѣ на държавата. Държавата отъ година на година поема върху си разни мисии въ интереса на общо-

ството, и тя е длѣжна непрѣмѣнно въ силата на тая своя мисия да харчи ежегодно повече. Виждате, че това, което е било прѣди 30 години, като мисия на държавата, е много малко въ сравнение съ това, което тя днесъ извършва. Зависи и отъ страната, въ която живѣете, а тѣй сж и отъ възгледитѣ на народа. Въ нѣкои страни, напр., благотворителността, общественото здраве и други сж въ тежестъ на частната инициатива. Въ България ние искаме всичко отъ държавата: болници, помощи, благотворителностъ — всичко това лѣга върху гърба на държавата. Нашата частна инициатива е въ своя зародишъ и не може въ това отношение нищо да помогне на държавата. Срѣдствата за народната отбрана, а тѣй сж и за увеличението на войската отъ година на година се увеличаватъ, било за да се защити страната съ акция, било за да спази мира. Онова, което се харчеше по цѣлия свѣтъ, а тѣй сж и въ България прѣди години, е нищоже въ сравнение съ това, което се харчи днесъ. Вие имате изобилни за това доказателства. Мисля, че само ще ви отгича, ако взема и азъ да ви прѣдставямъ доказателства за това. Можемъ ли да не направимъ това, което всѣки единъ добъръ домакинъ прави за своето запазване? Не. И тѣй, необходимостта за увеличението на военнитѣ разходи е всеобща. Отъ друга страна създаватъ се и закони за социална солидарностъ, прилагането на които може да стане съ голѣми за държавата разноси. А числото на тѣзи закони отъ година на година се увеличава.

Н. Харлаковъ: Въ проектъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Може-би скоро ще гласуваме нѣкои закони отъ държавно задѣлжение, какѣвто ще е законътъ за увеличаване инвалиднитѣ пенсии. Направихъ едно бързо проучване, отъ което се вижда, че, ако се увеличатъ инвалиднитѣ пенсии даже въ малѣкъ размѣръ, това увеличение ще хвърли около 10 милиона ежегодно. Тѣзи 10 милиона лева ще фигуриратъ въ продължение на дълги години въ бюджетитѣ. Нѣма съмнѣние, че ние, които искаме да изпълнимъ своя дългъ спрѣмо пострадалитѣ, ще трѣбва да намѣримъ за това срѣдства. Ето защо, като имаме прѣдъ видъ всѣки тѣзи причини, които обясняватъ бързото увеличение на бюджетитѣ навсѣкѣдъ, а тѣй сж и у насъ, нѣма освѣтъ да се прѣклонимъ прѣдъ този законъ на увеличение и да насочимъ цѣлата наша дѣятелностъ въ друго направление. Понеже разносикитѣ на държавата се увеличаватъ, ще трѣбва да се направи всичко, ще трѣбва да се въведатъ реформи, които да увеличатъ богатството на народа, за да може той да плати повече, та да се покрѣпятъ тѣзи разноси. Защото, ако останемъ едностранчиво само съ увеличението на разходитѣ по бюджета, безъ да се покрѣжимъ да въведемъ реформи, отъ естество да послужатъ за увеличение на народнитѣ богатства, ние нѣма да можемъ да изкараме. Въ това направление ще бѣде насочена всичката наша дѣятелностъ.

Вие се плашите отъ цифрата 270 милиона. Слѣдъ като направихъ малѣкъ прѣблѣдъ на причинитѣ, по които се увеличаватъ бюджетитѣ по цѣлия свѣтъ, ще припомня една забѣлѣжка, казана още въ 1828 г. отъ френския министъръ. Билелъ, който е некалъ да успон народното прѣдставителство, загрижено отъ увеличението на бюджета, който бѣ прѣминалъ милиарда. Френското народно прѣдставителство се смутило отъ това увеличение. На това смущение той отговорилъ само съ една много духовита френска фраза: „Г. г. народни прѣдставители! Свалете си папикитѣ и поздравете тази цифра 1,028,000,000 л., защото вие нѣма вече да я видите“. („Messieurs, Saluez ce chiffre, vous ne le verrez plus“) И наистина, тѣ не я видѣха вече, защото оттогава бюджетитѣ се увеличиха сѣ повече и повече; вмѣсто милиардъ,

станаха два: послѣ се качиха на 3, на 4, на 5 и на повече. И азъ, въ подражание на Виллеля, мога да кажа на вастъ: „Г-да, поздравете цифрата 270 милиона лева, защото нѣма да я видите вече!“ (Ражоплъскане въ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ)

Г. г. народни прѣдставители! Съ вашето съдѣйствие въ комисията, при обекждане на всѣки единъ бюджетъ, ще ви бѣда признателенъ, ако можемъ да направимъ нѣкои разумни съкращения, които да помогнатъ на нашата кауза. Но ще ви се моля най-настойтелно, да се въоръжите всички, като единъ, противъ всѣкакво увеличение, въ който и да е бюджетъ, каквото и да е, най-малкото даже, защото ние сме прѣдвидѣли разходъ 270 милиона лева. Ако бихме се рѣшили да удовлетвори́мъ исканията на всички г. г. народни прѣдставители по всички министерства, бѣдете сигурни, че бюджетътъ ще се качи още съ нѣкой и другъ милионъ. Затова, азъ най-покорно ви моля въ това отношение и тукъ, а тъй също и въ комисията, да се въоръжите всички съ една идея, че ако най-послѣ ще носимъ тежъкъ бюджетъ, той да бѣде само 270.287.430 и въ нѣкой случай да не се качва, по исканията на народното прѣдставителство, по-горѣ отъ тази цифра.

Г. Кирковъ: Недѣйте си снѣма, тогава, шалката.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! По този въпросъ може да се говори още много, но азъ да бѣде по-прѣсно вниманието ви по другитѣ въпроси, азъ съмъ ви изложилъ всички свои съображения писмено и моля народното прѣдставителство да ги прочете съ внимание. При дебатитѣ, по всѣка вѣроятностъ, ще станатъ доста спорове, ще се откриятъ много въпроси и азъ тогава ще имамъ честта въ отвора си да изкажа нѣкои свои допълнителни възражения. Това по бюджета на държавата за 1915 г.

Позвовете ми да се спра сега и върху другъ единъ въпросъ, който тъй също трѣбва да ви занимае: върху положението на държавното съкровище отъ чисто касово гледище до най-близката дата, до която азъ съмъ ималъ възможността да разполагамъ съ статистически данни. Тази дата е 31 октомврий 1914 г. Позвовете ми сега да направа и по него своето изложение. Вие знаете, г. г. народни прѣдставители, че законътъ за отчетността по бюджета дава възможностъ на държавното съкровище да харчи суми не само отъ бюджетитѣ, които сѣ въ сила, но тъй също и отъ минали бюджети, ако отъ тѣхъ има неизползувани излишъци. Тѣй щото, положението на съкровището къмъ тази дата ще се опрѣдѣли: първо, отъ баланса на бюджета за 1914 г., т. е. отъ постъпилитѣ приходи и произведенитѣ разходи; второ, отъ приходитѣ, разходитѣ и ангажментитѣ по свѣрхсмѣтни кредити — гласувани, както тази година, тъй също и за миналитѣ двѣ години специално за разходитѣ по войната; трето, отъ резултатитѣ по сключенитѣ бюджети за 1912 и 1913 г., и четвърто, положението на държавния дългъ, консолидиранъ и летищъ. Като изходна точка за изчисленията азъ ще взема резултатитѣ отъ сключения бюджетъ отъ 1909 г., защото отъ него има излишъци, ангажирани и харчени прѣзъ настоящата година. Азъ нѣма да ви говоря подробно по тѣзи въпроси, защото вие знаете, че всѣка една година внасяме законъ за сключване упражнението на бюджета. Тамъ ще се намѣрятъ всички подробности, а тукъ азъ ще взема отъ тѣхъ само онова, което ми е потребно за положението на държавното съкровище отъ чисто касово гледище. Бюджетътъ отъ 1909 г. ни е оставилъ на 1 ноемврий 1914 г. неизползувана сума 609.433 л., отъ които 300.000 л. сѣ ангажирани за нумераторъ въ Софийската телефонна станция. Това е отъ 1909 г.,

а бюджетътъ отъ 1910 г. ни е оставилъ неизползувани суми 1.354.880-87 л. Отъ тѣхъ 546.265 л. сѣ ангажирани за изплащане разходитѣ по свѣрхсмѣтнитѣ кредитъ по Министерството на войната отъ 3.800.000 л. гласувани прѣзъ 1911 г. Отъ бюджета за 1911 г. не е останало нищо, защото всичкитѣ излишъци отъ 13.619.716 л. сѣ били погълнати за разходитѣ по войната. Това е, г. г. народни прѣдставители, отъ редовнитѣ бюджети.

Разходитѣ по извънреднитѣ бюджети за 1909, 1910, 1911 г. за постройка на желѣзници, пристанища сѣ били напълно покрити. Резултатитѣ отъ сключването на бюджета за 1912 г. ще имате случая да разглеждате, защото сме внесли законъ за сключване упражнението по него, и както ще видите, той е сключенъ съ единъ дефицитъ отъ 3.652.295-13 л., за да се опрѣдѣли този дефицитъ точно, е смѣтано по закона за отчетността по бюджета. Смѣтати сѣ дѣйствително постъпилитѣ приходи, по редовния бюджетъ (170.038.591-87) и дѣйствителнитѣ разходи — онова, което е похарчено (158.665.947-65) заедно съ изпълненитѣ и неизплатени ангажменти почти за смѣтката на бюджета (8.692.589-79) и стари дългове на държавата до 1912 г. включително (6.332.349-56). За изплащането на ангажментитѣ сѣ открити кредити по таблици, визирани отъ Върховната смѣтна палата, въ размѣръ на ангажментитѣ, т. е. 8.692.589-79 л.; изплатено е сѣбѣ тѣхъ 6.494.950-08 л., тѣй щото остава единъ излишъкъ отъ 2.197.639-71 л., който отива за покриване дефицититѣ отъ 1912 г. По този начинъ ще остане този дефицитъ само 1.454.655-42 л. Но по-късно има голѣма вѣроятностъ, че старитѣ дългове нѣма да бѣдатъ изплатени на цѣло — има нѣкои отъ тѣхъ, които не се искатъ, други просрочени — ще може като остатъкъ отъ старитѣ дългове, да се покрне и дефицитътъ отъ 1.454.655-42 л. и по този начинъ да излѣзе, че бюджетътъ отъ 1912 г. да не ни даде нито излишъкъ, нито дефицитъ.

Г. г. народни прѣдставители! За свѣрхсмѣтнитѣ кредити отъ 1912 г. азъ ще имамъ случая да говоря по-послѣ и по-подробно, когато ще се спра върху държавнитѣ летищи дългове. И това за да не повтарямъ и за да не бѣда отчетителенъ. Ще забѣлѣжа само, че една частъ отъ тѣхъ сѣ внесени прѣзъ течението на 1913 и 1914 г.

Пристѣпимъ къмъ резултатитѣ отъ сключения бюджетъ за 1913 г. Споредъ закона за отчетността по бюджета, азъ трѣбваше да прѣдставя въ Народното събрание закона за сключването на бюджетното упражнение отъ 1913 г. до 5 ноемврий т. г., защото всѣка прѣдшествующа година трѣбва да бѣде точно ликвидирана и да се прѣдстави единъ законъ за упражнението на бюджета по нея до 5 ноемврий слѣдующата година. Слѣдователно, и сега въ този сѣщия мѣсець, прѣди 20 дена, трѣбваше вече да прѣдставимъ единъ законъ за бюджетното упражнение на 1913 г. Обаче това не можа и не може да се направи. Вие знаете, че прѣзъ 1913 г. почти цѣлата администрация бѣше разнебитена: много хора, които се занимаваха съ това, не бѣха на мѣстото си и въобще положението, което се създаде отъ войната, не ни позволи да изпълнимъ прѣдписанието на закона за отчетността по бюджета до датата 5 ноемврий. Затова именно не можахъ да ви прѣдставя потребното въ срокъ; взеха се, обаче, всички мѣрки да не се закъснѣе твърдъ много и ако е възможно до края на тази сесия да се прѣдстави, за да можете отъ подробния тамъ отчетъ да си направите възраженията по всичкитѣ въпроси, които биха могли да възникнатъ, въ връзка даже съ бюджета отъ 1915 г.

Г. г. народни прѣдставители! За бюджета отъ 1913 г., макаръ да нѣмате прѣдъ себе си онзи законъ за сключване бюджетното упражнение, може да си направите точно прѣдставление отъ табли-

тата, която имамъ тукъ и отъ общитѣ резултати, които ще прочета. Таблицитѣ ще остава на разположение на народното прѣдставителство. Бюджетътъ на 1913 г. е гласуванъ на обща сума 228.797.604-12 л.; изплатени сж срѣщу тѣхъ до края на бюджетното упражненіе 140.805.269-83 л.; ангажирани за изплащане има 3.841.056-37 л. Свѣрхсметни кредити по чл. 126 отъ конституцията похарчени 948.339-77 л. Значи, има неизразходвани 83.202.940 л.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Разликата има ли я въ касата.

Министъръ Д. Тончевъ: Сега, г. г. народни прѣдставители, къмъ тази сума ще трѣбва да се прибавитъ тѣй сжщо и старитѣ дългове. Тѣ сж по разнитѣ министерства: 20.529.370-49 л. Всички тѣзи суми ще образуватъ бюджета на 1913 г. И тѣй, въ края на крайщата, г. г. народни прѣдставители, ние имаме, че сж постигнали 168.724.585-05 л., а сж похарчени 107.144.988-89 л.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Имате грѣшка, г. министре, Вие казахте 228 милиона.

Министъръ Д. Тончевъ: Таблицата, която ще остава на разположение на всички народни прѣдставители, съдържа приходитѣ по редовния бюджетъ за 1913 г. и свѣрхсметнитѣ срѣщу него кредити.

И тѣй, г-да, балансетъ за 1913 г. е, както казахме: дѣйствително постигнали приходи 168.724.585-05 л., дѣйствително изплатени разходи и ангажменти до 1 ноемврий 1914 г. 143.208.281-56 л., съ единъ остатъкъ съ 25.516.303-49 л., който е опрѣдѣленъ да послужи за покриване въ близко бѣдъще на разходитѣ по неизплатенитѣ ангажменти 4.043.050-64 л. и стари дългове 20.529.370-49 л., които упоменахъ въ първата таблица. Наредъ съ редовния бюджетъ за 1913 г. прѣвъ врѣме на войната, се гласуваха нѣколко свѣрхсметни кредити, за които ще говоря по-послѣ въ отдѣла за държавнитѣ дългове.

А. Ляпчевъ: Г. министре! Споредъ Васъ, за 1913 г. на какво окончателно се сключва бюджетътъ?

Министъръ Д. Тончевъ: Дѣйствително постигнали разходи по бюджета за 1913 г. . . .

А. Ляпчевъ: По редовния бюджетъ?

Министъръ Д. Тончевъ: Да, по редовния бюджетъ.

А. Ляпчевъ: Съ какво се приключва.

Министъръ Д. Тончевъ: Съ дѣйствително постигнали разходи 168.724.585-05 л., а дѣйствително изплатени разходи и ангажменти до 1 ноемврий 1914 г. 143.208.281-56 л. Значи, имаме единъ остатъкъ отъ 25.516.303-49 л. . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това е съгласно съ даннитѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . отъ които 20.529.370-49 л. ще отидатъ за стари дългове, а 4.043.050-64 л. за неизплатенитѣ ангажменти.

Нека пристѣпимъ къмъ бюджета отъ 1914 г. Отъ изложението на мотивитѣ, вие вече имате извѣстно понятие, като какво е положението на държавното съкровище до 31 октомврий 1914 г. Но тамъ нѣма всичкитѣ потребни данни, за да можете да си съставите по-пълно понятие за това положение. Вие си припомняте, че въ бюджета за 1914 г. сме прѣдвидѣли приходъ 256.095.070 л., а разходътъ ни е 254.795.552 л. Вънъ отъ това, имаме още единъ разходъ по чл. 126 отъ конституцията; имаме тѣй сжщо гласуванъ единъ кредитъ отъ 1.200.000 л. за бѣжан-

цитѣ, тѣй щото всичкитѣ разходи ще станатъ 256.635.552 л. Като не можахме да получимъ всичкитѣ постѣпления, стѣрахме се да съкратимъ разходитѣ; това е единичното срѣдство, за да свържемъ двата края. Иначе, безъ друго, нѣхмѣ да се намѣримъ въ затруднено положение. Прочее, взеха се всички мѣрки, щото съобразно съ намаление постѣпленията, да се намалятъ и разходитѣ. И затова вмѣсто да похарчимъ всичкитѣ суми, които бѣха прѣдвидѣни като разходи, ние до датата 1 ноемврий похарчихме по-малко. И наистина, до 1 ноемврий 1914 г. сж постигнали 169.359.740 л., а сж похарчени 157.788.256-55 л. Значи, има остатъкъ, не похарченъ, отъ 11.571.484 л. Не ще съмнѣние, че за сметка на бюджета отъ 1914 г. приходи ще постѣпватъ още до края на юний мѣсець 1915 г. въ размѣръ на 87.500.000 кръжго; докогава тѣй сжщо тази сума ще се харчи. Какво ще бѣде положението въ края на юний мѣсець 1915 г., когато ще се приключи бюджетното упражненіе за 1914 г., сега па-да-ли бихме могли да прѣдскажемъ; но онова, което можемъ да кажемъ съ една приближителна вѣроятностъ е, че ние ще приключимъ бюджета за 1914 г. съ единъ дефицитъ около 25 милиона лева кръжго. Тукъ, г. г. народни прѣдставители, е таблицата, която въ подробности излага положението на държавното съкровище тѣй, както го казахъ, въ свѣзка съ приходитѣ и разходитѣ до датата 1 ноемврий 1914 г., и тази таблица ще може да осветли народното прѣдставителство пълно, ако се интересува отъ подробности.

Г. г. народни прѣдставители, ако е още рано да се каже какъвъ ще бѣде точниятъ резултатъ отъ бюджета за 1914 г., можемъ ли ние да се задоволнимъ само съ това, което можемъ да ословемъ на вѣроятността? Ако тази вѣроятностъ достигне до истината, можете да бѣдете спокойни поне въ това отношение, че ще знаете, какво бюджетътъ за 1914 г. нѣма да бѣде приключенъ съ по-голямъ дефицитъ отъ 25 милиона лева. Разбира се, че азъ не мога да ви дамъ едно положително математическо увѣреніе, че цифрата на дефицита ще бѣде именно толкова, но отъ дългата практика, която е установена въ Министерството на финанситѣ и която е установена отъ разни изчисления за цѣли реди прѣдшествующи години, можемъ да кажемъ, дефицитътъ не ще надмине 25 милиона лева. Затова като свършвамъ съ въпроса за положението на държавното съкровище по бюджета за 1914 г., знайте още отсега, че напиятъ бюджетъ въ юний мѣсець 1915 г. ще се приключи съ този дефицитъ и ще трѣбва подирѣ да търсимъ срѣдства за неговото покриване.

Прѣминавамъ къмъ въпроса за дълга на държавното съкровище къмъ Българската народна банка. Той е значителенъ, защото, както ще чуете по-послѣ отъ моятъ обяснения по държавнитѣ дългове, за военни разходи се гласуваха голѣми кредити, които трѣбваше да се покриватъ съ произведени отъ заеми или съкровищни бонове. Това произведение не се получи въ потребни размѣръ, който трѣбваше да се попълни отъ срѣдствата на Българската народна банка. Нека, г. г. народни прѣдставители, се спрѣмъ съ нѣколко думи на това малко народно учрѣждение и да признаемъ, че Българската народна банка въ най-усиленитѣ за държавата минути се е притичала на помощъ и е могла да даде възможностъ на българското правителство, при най-малки и най-голѣми за него затруднения, да излизе отъ тѣхъ съ честъ. Споредъ закона за Българската народна банка, тя не може да даде въ заемъ на държавното съкровище повече отъ извѣстенъ размѣръ, обаче врѣмената, които прѣкара България, бѣха такива, щото Българската народна банка трѣбваше да излизе отъ границитѣ на този размѣръ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тя никога пъкъ не е била въ него.

Министъръ Д. Тончевъ: И наистина, тя излѣзо отъ границитѣ му, но го направи по нужда, която ще се признае за върховна, ще се признае, че това, което сѣ направило миналитѣ правителства, което е направило днешното правителство и което ще направитѣ и бѣдѣщитѣ правителства, е направено въ интереса на страната, че, слѣдователно, е извинително. Ако българскитѣ правителства въ 1912, 1913 и 1914 г. бѣха се придържали о точното прѣдписаніе на закона за Народната банка и като нѣмаше възможностъ д а намѣратъ отъ другадѣ потребнитѣ срѣдства за неотложни нужди по войната, шѣха да се намѣрятъ въ едно безизходно положение. Ето защо, онѣзи прѣдѣли, които прѣдвижда законътъ за банката, още отъ 1912 г. вече не съществуваша, защото обстоятелствата, събитията, които прѣживявахме, не позволяваха да се запазятъ. И на 1 ноемврий 1914 г. дългътъ на държавата къмъ Българската народна банка е 131.020.898-99 л. Като прибавимъ къмъ тази цифра и другъ единъ дългъ, който дължимъ къмъ Земледѣлската банка отъ 3.111.792-75 л., ще излѣзе, че на двѣтѣ банки — Народната и Земледѣлската — правителството дължи 134.132.691-74 л. Виждате, г. г. народни прѣдставители, че Българската народна банка успѣ да помогне на българската държава да излѣзе отъ едно финансово затруднение.

Слѣдъ това, което казахъ за положението на държавното съкровище, позволете ми да ви позанимаемъ съ другъ въпросъ, който най-живо интересува всички народни прѣдставители, а тѣй сѣщо и цѣлото общество. То е въпросътъ за размѣра на нашия консолидиранъ и летящъ дългъ. Събитията, които прѣживѣ България, колко дългъ ѣ натрупаха тѣ? Този е въпросътъ на въпроситѣ, защото, когато ще знаете окончателната цифра на общия държавенъ дългъ, ще трѣбва да се запитате: какво трѣбва да се направи отъ страна на народното прѣдставителство и правителството, за да се консолидиратъ голѣмитѣ летящи дългове и да се плащатъ редовно? Отъ 1904 г. досега сѣ гласували свѣрхсмѣтни кредити на една обща сума отъ 813.635.251 л. Да ги разчленимъ на гласувани прѣди, прѣзъ врѣме и слѣдъ войната досега. Прѣди войната, т. е. до 17 септемврий 1912 г. е имало гласувани кредити на 68.977.320 л. Значи, още прѣди войната е имало единъ летящъ дългъ отъ 68.977.320 л., той вече е билъ приготвилъ мѣсто за единъ заемъ крѣглю отъ около 100 милиона. Малко по-малко. Тѣзи 68.977.320 л. сѣ свѣрхсмѣтни кредити на разнитѣ министерства, съ източници заеми отъ Българската народна банка: 29.509.830-14 л. Свѣрхсмѣтни кредити на разнитѣ министерства взети отъ Българската земледѣлска банка — 4.600.000 л.; и извънредни бюджети на Министерството на желѣзницитѣ за 1910 г. — 137.714-30 л.; за 1911 г. — 18.098.423-49 л.; за 1912 г. — 16.631.352-67 л. Всичкитѣ тѣзи суми съставляватъ 68.977.320-60 л. до войната. Прѣзъ врѣме на войната сѣ гласували кредити 498.270.519 л. Имало е свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 1912 г., на сума 15.548.519 л.; свѣрхсмѣтни кредити шестъ пѣти по 50 милиона — 300 милиона. 32.722.000 л. гласувахте завчера — тѣ сѣ 33 милиона, но единиятъ милионъ ще трѣбва да се възстанови като взетъ отъ 33-тъ милиона, та оставатъ 32 милиона. И за реквизицията 150 милиона; всичко ставатъ 498.270.519 л.

Слѣдъ войната вие гласувахте въ извънредната сесия 150 милиона лева за обновление, допълнение и увеличение военнитѣ материали; гласувахте тѣй сѣщо 50 милиона лева за една евентуална мобилизация; значи, слѣдъ войната сѣ гласували 200 милиона лева. И така прѣзъ врѣме на войната и слѣдъ нея, за военни цѣли, сѣ гласували всичко 698.270.519 л. Това е почти 700 милиона, както забѣлзва г. прѣдседателътъ на Министерския съвѣтъ,

Азъ забѣлжихъ по-рано, че е имало гласувани кредити на обща сума 813.635.251 л., значи за културни нужди, ако мога тѣй да се изразя — за разни постройкы и пѣтица — сѣ останали 115.364.732 л. Нека раздѣлимъ и тѣзи суми на гласувани прѣди войната и слѣдъ войната; тогава ще имаме: прѣди войната има 68.977.320 л., за които ви говорихъ и слѣдъ войната 46.387.432 л. Тази послѣдна сума, г. г. народни прѣдставители, се състои отъ слѣдующитѣ суми: по извънредния бюджетъ на Министерството на желѣзницитѣ за 1913 г. 9.556.522 л. Тази сума изцѣло е похарчена. По извънредния бюджетъ пакъ на сѣщото министерство за 1914 г. — 26.830.890 л. Срѣщу тая сума сѣ похарчени 4.474.739 л.

А. Ляпчевъ: За 1912 г., а не за 1913 г.

Министъръ Д. Тончевъ: У мене е отбѣлѣзано, че сѣ похарчени 4.474.799 л. за 1914 г. За шестата тѣй сѣщо помпите, че гласувахте на Министерството на общественитѣ сгради 10.000.000 л., отъ които до 1 ноемврий 1914 г. сѣ похарчени 804.102 л.; значи, срѣщу сумата отъ 46.387.412 л. сѣ похарчени 14.835.363 л.; има още да се изразходватъ 31.552.049 л.

Сега да видимъ срѣщу всички тѣзи гласувани кредити, колко дѣйствително е похарчено. Похарчени сѣ 378.614.971-29 л. Отъ какво е покрита тази похарчена сума? Защото вие знаете твърдѣ добрѣ, че не постъпиха толкова произведени отъ разнитѣ съкровищни бонове и заеми, колкото сѣ изразходвани. Тѣ сѣ покрити отъ слѣдующитѣ източници: имало е единъ авансъ отъ 25 милиона лева, другъ — отъ 40 милиона лева, трети — отъ 10 милиона лева, четвърти пакъ отъ 10 милиона лева, пети — отъ 30 милиона лева, шести — отъ 120 милиона лева; вжтрѣпниятъ заемъ, който направихме съ съкровищни бонове — 5.545.000 л., 4½% заемъ отъ 1909 г. е останала една частъ отъ 3.550.089-19 л., излизашъкъ отъ бюджета за 1911 г., за който се говори — 13.619.716-35 л., сконтирани държавни съкровищни бонове — 26.274.950-75 л., заемъ отъ Българската народна банка — 28.543.319-96 л. и заемътъ отъ Земледѣлската банка — 3.111.792-75 л. Ето подробноститѣ къмъ послѣднитѣ два дълга.

I. Къмъ Българската народна банка:

1. Свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № № 1/1905 и 2/1906 г. на Военното министерство за постройка на войскови здания, разрѣшенъ кредитъ 2.500.000 —	2.285.502-97 л.
2. Свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 1904 г. на Военното министерство за военни нужди, разрѣшенъ кредитъ 7.000.000 —	7.388.463-10 „
3. Свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ укази № № 1 и 159/1906 г. на Министерството на общественитѣ сгради и пр. за посейната мръжа, разрѣшенъ кредитъ 19.000.000 —	17.591.753-10 „
4. Свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 38/1908 г. на Министерството на вжтрѣпнитѣ работи, за харантиннитѣ мѣрки, разрѣшенъ кредитъ 317.000 —	309.181-74 „
5. Заемъ за бѣжанцитѣ, разрѣшенъ кредитъ 1.000.000 —	988.412-05 „
Всичко . . .	28.543.312-96 л.

II. Къмъ Българската земледѣлска банка:

1. Свѣрхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ укази № № 37/1907 и 5/1906 г.

Министерството на земледелието, раз-
ршен кредит 2.000.000 — 1.899.223-44 л.

2. Свръхсметен кредит, утвър-
ден съ указ № 19/1912 г. на Мини-
стерството на търговията, разршен
кредит 2.600.000 — 1.212.569-31 „

Всичко 3.111.792-75 л.

Отъ 6%-вия вътршен държавен заемъ пръзъ
1914 г. останаха 25.000 л. Всичко чистото произве-
дение отъ тъзи аванс и заеми 249.206.875-68 л.;
недостигътъ до 378.614.971-28 л., а именно
129.408.095-61 л. е вземанъ отъ срѣдствата
на Българската народна банка.

Виждате, прочее, че всичкитъ гласувани кредити
не сж могли да бждатъ посрѣщнати изцѣло, отчасти
затова, защото не сж намѣрени още срѣдства, от-
части затова, защото нѣкои отъ кредититъ, които
се гласуваха, не сж още ангажирани и ще бждатъ
въ бждше ангажирани.

Г. г. народни прѣдставители! Казахъ ви, че сж
изразходвани 378.614.971 л.; къмъ тѣхъ трѣбва да
прибавимъ тѣ сжко като изразходвани 150 милиона
лева за реквизицията, но понеже една частъ —
49.000 л. — е вече изразходвана и влиза въ сумата
378.614.971 л., то значи, за реквизицията има да се
плащатъ още 149.950.008-93 л. или всичко, слѣдъ като
се изплати реквизицията, ще имаме похарчени
528.564.980-22 л.

Това е напиятъ лозящъ дългъ, направенъ и анга-
жиранъ досега за разходи, направени прѣди вой-
ната и прѣзъ врѣме на войната. Къмъ тѣхъ приба-
вете напия консолидиранъ дългъ, който на 1 ноем-
врий 1914 г. е 610.519.300-17 л. Консолидиранитъ дъл-
гове сж отъ: 6%-ия държавен заемъ отъ 1892 г. —
72.687.500 л., отъ 5%-ия държавен заемъ отъ 1902 г.
— 98.505.000 л., 5%-ия заемъ отъ 1904 г. — 94.465.000 л.,
4½%-ия заемъ отъ 1907 г. — 141.057.500 л., 4¾%-ия
заемъ отъ 1909 г. — 81.190.024 л. и 4½%-ия заемъ
отъ 1909 г. — 97.320.000 л. и окупационниятъ дългъ
на бившата Източна-Румелия — 25.294.276-17 л.
Всичкиятъ консолидиранъ дългъ е 610.519.300-17 л.
Значи, консолидиранитъ дългъ, илищъ лозящиятъ е
1.139.084.280-39 л.

Н. Пастуховъ: Трѣбва да свалите и тукъ шапка.

Министъръ Д. Тончевъ: Не само това, г. Пасту-
ховъ. Има още една малка цифра, позволете да кажа
и нея. Казахъ и по-рано, че сж гласувани кредити
на обща сума 813.635.251 л., частъ отъ които сж по-
харчени, прибавете къмъ тѣхъ консолидиранитъ
дългъ 610.519.300 л. и ще получимъ всичко
1.424.154.552-04 л., отъ които ангажирани и консоли-
дирани дългове 1.139.084.280-39 л. Има още да се до-
изхарчатъ неангажирани 285.070.271-65 л., отъ които
по-голѣмата частъ, именно 150 милиона лева сж за
военни цѣли. Ще ги ангажираме ли или нѣма да ги
ангажираме? Всички трѣбва да смѣтате, че ще се
ангажиратъ, защото, както ви казахъ, ние обновя-
ваме, допълваме и увеличаваме срѣдствата за народ-
ната отбрана.

Н. Харлаковъ: Още една мобилизация и два мили-
арда отидоха. Да живѣе националното обединение!

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдстави-
тели! Като извадимъ 50-тъ милиона, които ние гла-
сувахте за една евентуална мобилизация, излиза,
че балканската война завѣща на България едно
тежко брѣме, единъ новъ дългъ отъ 698.270.519 л.;
това е дългътъ, който войната ни остави. Вие знаете,
че ние, днешното правителство, не сме виновницитъ
за този разходъ, не сме били участници въ съби-

тията, които го създадоха, и пѣмахме силата да го
прѣдотвратимъ. Нашата роля е доста неблагоприятна:
да се справимъ днесъ съ всички тѣзи разноски и
да върнемъ живота и труда на страната. Това ни е
завѣтътъ отъ балканската война.

Какво би ни оставила една нова война, въ която
не дай Боже да бждемъ увлѣчени, но въ която мо-
жемъ да бждемъ повлѣчени, по мимо желанието си,
отъ събитията, какъвъ новъ дългъ ще прибави това
ново нещастие — за него по-добрѣ да не говоримъ.
Азъ мога само едно да пожелая: да даде Богъ, да не
стане да се харчатъ гласуванитъ отъ насъ 50 ми-
лиона за евентуална мобилизация. Отъ тѣхъ сж
ангажирани много малко, 84.479 л., но ако събитията
настъпятъ по такъвъ начинъ, че трѣбва да се по-
харчатъ, ще ги похарчимъ и, ако потребуватъ още,
ние сте тукъ — ще ги гласувате допълнително. Това,
което е гласувано и онова, което би станало нужда
да гласувате, нѣма да го гласувате на днешното
правителство, а ще го гласувате на България.

Заклучението на всички ви отъ изложеното е: че
за лихвитъ и погашенията на всички тѣзи суми отъ
1.139.084.280 л., които досега сж вече платени и анга-
жирани и които дѣйствително се отнасятъ къмъ
държавния дългъ, трѣбва да се намѣрятъ срѣдства.
Тѣ фигуриратъ въ бюджета за държавнитъ дългове.
Въпрѣки огромността на държавния ни дългъ до-
сега 1.139.084.280 л., който скоро ще възлѣзе на про-
изнесената вече цифра 1.424.154.552 л., България може
да устои и да изкара. Какво показва това? Че финан-
совата мощъ на страната не е компрометирана отъ
тежеститъ на балканската война, наопаки, тази фи-
нансова мощъ е доста силна, за да може да посрѣшне
и още тежести, стига да не натягаме струната до
скъсване. Наша и вапа държавна длъжностъ е да
се стремимъ да не допускаме безогледно и безпо-
лезно увеличаването на тази тежестъ, нова тежестъ
българскиятъ народъ трѣбва да приеме и да прѣ-
търпи само въ случай на крайна нужда. До на-
стъпването на необходимостта за нови жертви,
нека се утѣпаваме, че досегапниятъ дългъ отъ
1.424.154.552-04 л. е дългъ, който българскиятъ народъ
ще може да понесе, безъ угъване, и при него-же ще
е въ състояние да посрѣща въ бждше добрѣ и по-
лезно своитъ културни нужди, защото финансовиятъ
бюджетъ на държавата и стопанствениятъ бюджетъ
на народа сж въ правилно взаимноотншение.

Азъ ще ви благодаря крайно, г. г. народни прѣд-
ставители, за съдѣйствието, което ще ми дадете при
уреждането на този толкова тежъкъ и отъ жизнена
важностъ въпросъ. Съ това свое съдѣйствие вие ще
услужите не на мене лично, но на нашето отечество
България. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния
центръ)

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има ду-
мата г. Андрѣй Ляпчевъ.

Г. Данаиловъ: Азъ мисля, че г. министърътъ на
финансите ще се съгласи да отложимъ този въ-
просъ поне отъ утрѣ или за слѣдующето
засѣдание, защото той произнесе редъ сериозни
данни и прѣдставителитъ, които ще искатъ да взе-
матъ думата, ще трѣбва да се справятъ съ тѣхъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Нѣмамъ нищо противъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ:
Ще моля сега да продължимъ засѣданието безъ да
разискваме по този въпросъ; него да го отложимъ
за утрѣ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има
прѣдложение отъ г. Данаилова, възприето и отъ
г. министъръ-прѣседателя, да се отложатъ дебатитъ

по експозето, направено отъ министра на финанситѣ по бюджета за 1915 г., за идущето заседание, . . .

Н. Пастуховъ: За срѣда.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: За въ срѣда. — . . . а сега да прѣминемъ къмъ другия дневенъ редъ. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни съ това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които ще говорятъ по експозето, направено отъ г. министра на финанситѣ, да се запишатъ вече — да не чакатъ на края.

Има думата г. Найдентъ Комановъ.

Н. Пастуховъ: Таблица, ако не е отпечатана, да се отпечата и раздаде на народнитѣ прѣдставители.

Н. Комановъ: Г. г. народни прѣдставители! Изслушахме изложението на г. министра на финанситѣ за финансовото състояние на страната сега, както и изобщо, необходимитѣ обяснения по бюджетопроектитѣ, внесени отъ страна на правителството за разглеждане отъ Народното събрание. Рѣчта на г. министра на финанситѣ илюстрира много добри финансовото положение на страната днесъ. Менѣ ми се струва, г. г. народни прѣдставители, че, както ние тукъ, въ Народното събрание, се интересуваме да знаемъ финансовото положение на страната, така се интересува сжщо и българското общество да знае финансовото положение на страната въ сегашния моментъ. И азъ мисля, че ако ние днесъ рѣшаваме да отложимъ разискванията, генералнитѣ дебати по бюджета, за едно слѣдующе заседание, дотогава, докогато г. г. народнитѣ прѣдставители да могатъ, изобщо, да се запознаятъ по-отблизо съ финансовото положение на страната, и слѣдъ това да кажатъ своята дума по него, добри ще бжде, отъ една страна, за да бждатъ улеснени г. г. народнитѣ прѣдставители, които ще иматъ случая да взематъ думата и да говорятъ по бюджета, и отъ друга страна, както казахъ, за да можемъ да запознаемъ българското общество, което сжщо тъй, както ние, се интересува отъ финансовото положение на страната, добри ще бжде, казвамъ, да рѣшимъ тукъ да се отпечата рѣчта на г. финансовия министръ, да се афишира и да ѝ се даде една малко по-широка гласностъ, отколкото съ дневницитѣ.

Министръ Ж. Баналовъ: Нѣма книга.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣма книга въ печатницата, тъй щото, излишенъ трудъ е да се приказва.

Х. Бояджиевъ: По-лесно да правите агитация.

Н. Комановъ: Азъ мисля, че възражението или бѣлжката, която прави г. министръ-президентътъ, нѣма толкова своето мѣсто, защото тази рѣчъ нѣма да вдигне дори толкова книга, колкото вдига единъ брой отъ „Държавенъ вѣстникъ“. Така щото, менѣ ми се струва, че малко несериозно иде възражението на г. министръ-президента.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Сериозно е.

Н. Комановъ: И, струва ми се, добри ще направимъ, ако ние афишираме рѣчта на г. министра. Недѣлите, г-да, ми отпраща подмѣтане отъ тамъ, (Сочи дѣсницата) че това улеснява опозиционнитѣ партии въ тѣхнитѣ агитации. Ако най-сетнѣ, г-да, положението е такова, нѣма защо да го крнемъ. Менѣ ми се струва, че г. министрътѣ на финан-

ситѣ направи много хубаво изложение за финансовото положение на страната и че населението, като население, което ще трѣбва да плаща данъцитѣ и което съ своя трудъ и съ своитѣ срѣдства издържа държавата, ще трѣбва да бжде запознато по-отблизо съ нейното финансово положение.

Прочее, правя прѣдложение да се афишира рѣчта на г. министра на финанситѣ.

Министръ Ж. Баналовъ: Ама нѣма книга даже за „Държавенъ вѣстникъ“.

Министръ Д. Тончевъ: Никогащъ не е практикувано това, никогашъ рѣчта на министра на финанситѣ за финансовото положение на страната не е печатана веднага слѣдъ произнасянето ѝ.

Н. Комановъ: Това е едно експозе на г. финансовия министръ за финансовото положение на страната. Азъ мисля, че ако досега не е правено, длъжностъ на правителството е да го прави. Азъ не зная, да-ли е правено — защото за пръвъ пътъ съмъ тукъ въ Народното събрание — но ако не е правено, ще трѣбва занаяпрѣдъ да се заведе практика да се прави. Това не значи, че ние трѣбва да слѣдваме досегашната практика и да я продължаваме.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: На дневенъ редъ е . . .

Н. Комановъ: Нека се гласува моето прѣдложение.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. министрътѣ каза, че нѣма книга.

Н. Комановъ: Г. прѣдседателю! Азъ направихъ прѣдложение, да се афишира рѣчта на г. министра на финанситѣ по финансовото положение на страната. Нека това мое прѣдложение се положи на гласуване.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Прави се прѣдложение отъ г. Найдента Комановъ, да се напечата рѣчта на г. министра на финанситѣ. Които сж за напечатването на тая рѣчъ, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Прѣдложението пада.

А. Димитровъ: За рѣчта на г. Генадиева има книга, а за една рѣчъ, която населението трѣбва да знае и която рисува истинското финансово положение на страната, нѣма книга!

Недѣлко Атанасовъ: Ние ще ви намѣримъ книга. Отъ редакцията на нашия вѣстникъ ще ви донесемъ книга.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Вториятъ пунктъ отъ дневния редъ е: първо четене законопроекта за извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за направа и поправка държавнитѣ пжтища съ принадлежноститѣ имъ и за разни държавни постройки.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

„Г. г. народни прѣдставители! Въ извънредната сесия на XVII-то обикновено Народно събрание, когато се разгледаше законопроектътъ за десетъ милионния извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ за направа на нови и за поправка и поддръжка на съществуващитѣ вече държавни пжтища, прѣдъ прѣдставителитѣ на българския народъ се очерта истинското положение на пжтищата въ страната. Стана

явно за всички ни, че пътното дѣло у насъ е до-
толково занемарено, щото и малкото пътища, които
сж построени прѣзъ периода отъ нашето освобожде-
ние до днесъ, сж съвършено поврѣдени и въ по-
големата си частъ сж достигнали до негодностъ за
ползуване отъ тѣхъ.

„Министърътъ на общественитѣ сгради, пъти-
щата и благоустройството, г. Д. Петковъ, въ объясни-
телната си записка отъ 27 мартъ тази година къмъ
доклада си до Министерския съветъ, като излага,
доколко назадъ стои страната ни съ своитѣ дър-
жавни пътища по количество на километри (около
5.000 км., отъ които 2.500 сж наследени отъ турцитѣ),
изтъква и печалната истина, че отъ тѣзи 5.000 км.
има само 2.263 км. добри, а останалитѣ сж сръдни и
лоши. Споредъ неговото мнѣние, това положение на
пътното дѣло въ България се дължи на лошата
пътна политика отъ една страна и на съвсѣмъ сла-
битѣ редовни парични сръдства, които държавата е
туряла и туря на разположение на министъра на об-
щественитѣ сгради, пътищата и благоустройството
по редовнитѣ си бюджети за направата нови, за по-
правка и поддръжка на съществуващитѣ държавни
пътища. Той намира, че, споредъ числото на кило-
метритѣ на нашитѣ железници (2.234 км.) трѣбвало
България днесъ да има добри държавни пътища
около 22.000 км., а пъкъ има всѣчко 2.263 км. Не да
се отстраня напълно, а да се намали значително
това голѣмо несотвѣтствие между обикновенитѣ и
железни държавни пътища и да се тръгне по единъ
сигуренъ пътъ за удовлетворяването на една тъй
въпилюща нужда, каквато прѣдставляватъ добритѣ
обикновени държавни пътища за българския народъ
— за развой на негова поминъкъ — министърътъ
на общественитѣ сгради, пътищата и благоустрой-
ството, г. Д. Петковъ, прѣпоръчва като единствена
цѣлестобразна пътна държавна политика — кон-
цесионната, при неспрѣмливото условие, щото кон-
цесионерътъ да е същевременно и кредиторъ на
държавата, като употребената сума за направата
на пътищата се консолидира отпослѣ въ постоя-
ненъ дългосроченъ държавенъ дългъ — заемъ.

„При такава една държавна пътна политика и
при единъ строго опредѣленъ строителенъ планъ
за прѣзъ течението на 15 години, министърътъ на
общественитѣ сгради, пътищата и благоустройството
е напълно убѣденъ, че България ще има една дър-
жавна мръжа отъ добри пътища въ края на лет-
надесетата година отъ започването на работитѣ отъ
около 15.000 км. кръгла цифра. Сумата, която трѣбва
да се употребѣи за тая цѣль се изчислява отъ него
на 136.900.000 л. ефективно.

„Очевидно е, г. г. народни прѣдставители, че
редовнитѣ държавни приходи не сж въ положение
да удовлетворятъ тази тъй голѣма и наложителна
държавна нужда, особено като се вземе подъ вни-
мание и обстоятелството, че съ постепенното увели-
чаване числото на километритѣ на добритѣ дър-
жавни пътища, трѣбва да се увеличава и разходната
сума за поддържането на пътищата, докато достигне
слѣдъ 15 години цифрата 15 милиона лева.

„Но тъй като настаналитѣ събития прѣдизвикаха
голѣми мѣнотини въ общеевропейското парично тър-
жище, то, при тия обстоятелства, днесъ не може
да се пристѣпва къмъ една по-обширна държавна
пътна политика. Обаче, правителството, съзнавайки
въпилющата нужда на народа отъ добри пътища,
прави възможни усилія да тури и тази година въ
разпорѣждането на министъра на общественитѣ
сгради, пътищата и благоустройството единъ из-
вънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 10.000.000 л.
за продължение започнатитѣ за направа нови и по-
правка частъ отъ съществуващитѣ държавни пътища.

„Независимо отъ това, нуждитѣ на държавата по
всички министерства отъ построяването на разни

сгради сж нарастнали извънредно много, по при-
чина на това, че ежегодно сж били отлагани. За да
могатъ да се удовлетворятъ поне най-неотложнитѣ
държавни нужди и въ това отношение, правител-
ството счита за необходимо нужно да се тури и за
тая цѣль на разположението на министъра на обще-
ственитѣ сгради, пътищата и благоустройството
единъ извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ
4.700.000 л.

„Въпроснитѣ двѣ суми отъ 14.700.000 л. съставля-
ватъ извънредния свърхсметенъ кредитъ, който
може да се разрѣши отъ почитаемото народно прѣд-
ставителство чрѣзъ обсъждането и вотирането на
прилагаемия туку законопроектъ.

„София, посмврий 1914 г.

„Министъръ на финанситѣ: Д. Тончевъ.

„Законопроектъ

за извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 14.700.000 л.
за направа и поправка държавнитѣ пътища съ при-
надлежноститѣ имъ и за разни държавни постройки.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министъра на обще-
ственитѣ сгради, пътищата и благоустройството, извън-
реденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 14.700.000 л., които
да се употребятъ както слѣдва:

„а) 6.788.000 л. за довършване започнатитѣ и за
направа нови пътища съ принадлежноститѣ имъ,
както и за доставяне и поставяне железни конст-
рукции на мостове съ готови устои и стълбове, споредъ
обяснителната таблица I;

„б) 3.000.000 л. за поправка частъ отъ поврѣде-
нитѣ държавни пътища съ принадлежноститѣ имъ;

„в) 62.000 л. за отчуждаване земи и имоти върху
тѣхъ, съгласно чл. 25 отъ закона за държавнитѣ и
общински пътища;

„г) 150.000 л. за врѣмененъ помощенъ технически
персоналъ по надзора и извършването на горнитѣ
работи, като: кондуктори, надзиратели, пикьори и пр.,
числото на които ще се опредѣля отъ министъра на
общественитѣ сгради, пътищата и благоустрой-
ството, споредъ нуждата, и то съ заплати не по го-
лѣми отъ тия, прѣдвидени въ редовния бюджетъ за
респективнитѣ длѣжности;

„д) 4.550.000 л. за направа и започване нови дър-
жавни сгради, отчуждаване мѣста, направа тротоари,
водопроводи и канали; ограждане и уравниване дво-
роветѣ и пр. за нуждитѣ на учрѣжденията по въ-
домството на разнитѣ министерства, споредъ обясни-
телната таблица II;

„е) 150.000 л. за врѣмененъ помощенъ технически
персоналъ по надзиране и извършване на дър-
жавни постройки, като: архитекти, кондуктори, чер-
тежници, надзиратели и други, числото на които ще
се опредѣля отъ министъра на общественитѣ сгради,
пътищата и благоустройството, споредъ нуждата, и
то съ заплати не по-големѣ отъ тия, прѣдвидени въ
редовния бюджетъ за респективнитѣ длѣжности.

„Чл. 2. Сумата отъ 10.000.000 л., прѣдизначена,
съгласно прѣдидущия членъ, за направа нови, по-
правка поврѣдени пътища, за отчуждаване имоти и
за врѣмения персоналъ за пътищата, възъ основа
на чл. 9, п. п. 2 и 4, алинея втора отъ закона за дър-
жавнитѣ и общински пътища, ще се внасятъ отъ
министъра на финанситѣ въ Българската народна
банка на безсрочна лихвена смѣтка на фонда за дър-
жавнитѣ пътища, като се оставятъ въ пълно разпо-
реждане на министъра на общественитѣ сгради, пъти-
щата и благоустройството.

„Чл. 3. Сумата отъ този кредитъ ще се покриве
отъ произведението на заема, който правителството
се упълномощава да сключи за тази цѣль.

„Чл. 4. Изразходването и оправдаването на сумитъ по горния кредитъ ще става съгласно закона за отчетността по бюджета и другитъ закони, правилници и наредби, като разходитъ се произвеждатъ до окончателното изчерпване на кредита. Разходитъ ще се отнасятъ къмъ онова упражненіе на извънредния бюджетъ, прѣзъ чиито финансова година сж произведени.

„Обяснителна таблица I

къмъ чл 1, буква А отъ закона за извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за направа и поправка държавнитъ пѣтица съ принадлежноститъ имъ и за разни държавни постройки.

„1. Пѣтя „Айтосъ—Провадия“	100.000 л.
„2. Пѣтя „Бургазъ—Урумкой—Малко-Търново“	200.000 „
„3. Пѣти „Бургазъ—Варна“	200.000 „
„4. Пѣти „Мокренъ—Градецъ—Котелъ“	68.000 „
„5. Пѣти „Варна—Козлуджа—Ясж-тепе“	20.000 „
„6. Пѣти „Видинъ—Гърци—Градсковъ—Халово“	100.000 „
„7. Пѣти „Бѣлоградчикъ—гара Орѣ-шецъ“ — 12 км. съ принадлежноститъ	100.000 „
„8. Довършване пѣти „Орѣхово—Бу-ковци—Враца“	150.000 „
„9. Пѣти „Враца—Главази—Ферди-нандъ“	100.000 „
„10. Пѣти „Кочериново—Рила—Рилски-монастиръ“, км. 30—33	80.000 „
„11. Пѣти „Душница—Бинека—Вобовъ-долъ“	80.000 „
„12. Моста надъ р. „Соволница“ по пѣти „Радомиръ—Кюстендилъ“	60.000 „
„13. Пѣти „гара Баня Костенецъ—Бѣ-лово—Т. Пазарджикъ—Пловдивъ“	100.000 „
„14. Вариантата по пѣти „Станимака—Чепеларе“, км. 35—37	80.000 „
„15. Пѣти „Карлово—Кърнаре—Троянъ“	200.000 „
„16. Пѣти „Калюферъ—Ново-село—Сев-лиево“	200.000 „
„17. Пѣти „Т. Пазарджикъ—Ели-дере-Лѣжене“	80.000 „
„18. Пѣти „Карлово—Пирдопъ—Клисура—Козница“	250.000 „
„19. Направа частъ отъ пѣти „Мишков-скитъ ханове—Етрополе“	50.000 „
„20. Пѣти „Русе—Балбунаръ“	100.000 „
„21. Пѣти „Образцовъ Русенски тифликъ-гарата“, 1½ км.	30.000 „
„22. Пѣти „София—Пирдопъ (Гѣлж-бецъ)“	200.000 „
„23. Довършване пѣти отъ Чурекъ до съединението съ стария пѣтъ, км. 58+000	180.000 „
„24. Пѣти „Самоковъ—Долна-баня—(Гу-цель)“	100.000 „
„25. Довършване пѣти „Трънъ—Крупа—Парибродъ“	100.000 „
„26. Пѣти „Стара-Загора—Т. Сеймонъ—Харманлий“	100.000 „
„27. Направа изкуственитъ съоръжения по пѣти „Пловдивъ—Хасково“	70.000 „
„28. Пѣти „Търново—Разградъ“, 7 км.	120.000 „
„29. Довършване пѣти „Стражица—га-рата“	50.000 „
„30. Пѣти „Ески-Джумая—О. Пазаръ“	100.000 „
„31. Пѣти „Попово—Търново“	60.000 „
„32. Довършване пѣти „Хасково—Кър-джали—Тюмюрджина“	400.000 „
„33. Довършване пѣти „Мѣстѣнлъж—Копу-Ѣвакъ—Орта-кѣй“	200.000 „
„34. Пѣти „Порто-Лягосъ—Ксанти“	100.000 „
„35. Довършване пѣти „Чепеларе—Пашмаклъж“	200.000 „

„36. Довършване пѣти „Пашмаклъж—Ксанти“	200.000 л.
„37. Вариантата при Кръстенския мостъ съ моста	200.000 „
„38. Направата моста надъ р. „Струма“ при Левуново, заедно съ пѣти до Петричъ	300.000 „
„39. Довършване пѣти „Неврокопъ—Ме-хомия—Лѣжене“	300.000 „
„40. Довършване пѣти „Батакъ—Невро-копъ—Доспатъ“	200.000 „
„41. Направа пѣти „Етрополе—Араба-ко-пакъ—Чурекъ—София“	250.000 „
„42. За нови пѣтища и мостове, както и за довършване започнатитъ и помощи на бѣдни общини	650.000 „
„43. За доставка и монтиране връхни желѣзни конструкции на мостове, на които устонтъ сж готови или се строятъ сега	360.000 „
Всичко	6.788.000 л.

„Обяснителна таблица II

къмъ чл. 1, буква Д отъ закона за извънредния свѣрхсметенъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за направа и поправка държавнитъ пѣтища съ принадлежноститъ имъ и за разни държавни постройки.

„По Министерството на вътрѣшнитъ работи и народното здраве.

„1. За Александровската болница въ София:	
„а) постройка новъ психиатрически па-вильонъ отъ обща стойностъ 800.000 л.	400.000 л.
„б) здание за парна кухня	80.000 „
„в) здание за парна пералня	140.000 „
„г) инфекциозенъ павильонъ	100.000 „
„2. Прѣустройству казармнитъ въ Елена въ приютъ за душевно болни	75.000 „
„3. Направа помѣщение при желѣзопѣт-ната станция Гюешево за дезинфекционна машина	20.000 „
„4. Построяване инфекциозно отдѣление при болницата въ Душница	30.000 „
„5. Помѣщение за милосердни сестри и постройка за ново здание за очно отдѣ-ление при Пловдивската болница	50.000 „
„6. Помѣщение за прислугата, сънар-ница и построяване втората половина на заразително отдѣление при Т. Пазарджиш-ката болница	30.000 „
„7. Направа сушильня, кухня и пералня при болницата въ Ловечъ	50.000 „
„8. Повдигане етажи надъ третото крило надъ павильона при болницата „Майчинъ-домъ“ въ София	100.000 „
„9. Направа болнично здание въ Горна-Орѣховица вмѣсто събореното отъ земле-тресението	75.000 „
„10. Направа инфекциозенъ павильонъ за заразителни болни, операционна, прѣ-вѣрочна и пр. при Севлиевската държавна болница	40.000 „
„11. Построяване общо здание за кухня и пералня на болницата въ Търново	50.000 „
„12. Постройка павильонъ за зарази-телни болести при държавната болница въ Варна	60.000 „

„По Министерството на народното просвѣ-щение.

„13. Здание за мъжко педагогическо училище въ Ямболъ	100.000 л.
„14. Направа етажъ върху държавната мъжка гимназия въ Варна	80.000 „

„15. Започване здание за дъвическа гимназия въ Пловдивъ	100.000 „
„16. Издигане втори етажъ върху дъвическото педагогическо училище въ София	50.000 „
„17. Постройка за магазинъ и два стаи към сегашното библиотечно здание въ София	30.000 „
„18. Направа ново крило съ четири класни стаи при държавната дъвическа гимназия въ Търново	60.000 „
„19. За възобновяване училищните сгради въ Свиленградъ, повредени от турското нашествие	100.000 „
„20. За довършване двата салона на северозападния жгълъ от почнатото художествено рисуващо училище въ София	100.000 „
„21. Възстановяване едно крило от съборената от землетресението презъ 1913 г. мжка държавна гимназия въ Търново	150.000 „
„22. Възстановяване съборенитъ от нашествието на неприятелскитъ войски обществени сгради въ новитъ земи	100.000 „
„23. Започване здание за дъвическа гимназия въ Шуменъ	100.000 „

„По Министерството на финанситъ.

„24. Направа магазина, сграда и пр. при Софийската митница	200.000 л.
„25. Направа митница въ с. Бръшлянь, Русенско	30.000 „

„По Министерството на правосъдието.

„26. Започване постройки за окръжни затвори въ Варна, Русе, Плевенъ, Ст.-Загора, Враца и Кюстендилъ, съгласно закона отъ 14 февруарий 1912 г.	250.000 л.
„27. Направа новъ окръженъ затворъ вмѣсто стария и негоденъ вече въ Севлиево	50.000 „
„28. Направа помѣщение за затворниците при държавната мина „Перникъ“	40.000 „

„По Министерството на търговията, промишлеността и труда.

„29. Построяване административно здание, жилище за персонала и за работниците на банята въ с. Вършецъ	60.000 л.
„30. Построяване новъ басейнъ до сжщата баня	30.000 „
„31. Направа ново училищно здание и пансионъ при държавната копринарна станция въ Враца	60.000 „
„32. Направа на жилищни сгради за счетоводителя, фелдшера и склада за взривни вещества при мината „Вобовдоль“	25.000 „
„33. Направа стаи за събличане и разширение на ванното отдѣление при минералната баня въ с. Горна-баня, Дупнишко	25.000 „
„34. Направа нови здания около банитъ въ с. Баня, Карловско	40.000 „
„35. Направа административно здание за персонала на банята Банки	60.000 „
„36. Построяване здание за Бургазкото държавно търговско училище	150.000 „

„По Министерството на земледелието и държавнитъ имоти.

„37. Направа пансионъ, оборъ, хлѣбопекарница, хамбаръ и др. за образцовия чифликъ край гр. Русе	100.000 л.
---	------------

„38. Направа жилище, канцелария и оборъ при дъвическото земледѣлско училище въ Орханлие	50.000 л.
„39. Направа помѣщение за прѣгледъ, маленизиране и туберкулизиране на добитъка, който се внася отъ странство, съгласно чл. 81 отъ закона за санитарно-ветеринарната служба и полиция и хангаръ при ветеринарната бактериологическа станция въ София	50.000 „
„40. За разни постройки и водоснабдяване на завода за добитъкъ при гр. Плевенъ	50.000 „
„41. Конюшна за женски кончета при завода въ Кабиюкъ	50.000 „
„42. За разни постройки при земледѣлското училище въ с. Садово	80.000 „
„43. За здание за лозарско училище въ Плевенъ	70.000 „

„По Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията.

„44. Направа помѣщение за Шуменското архiereйско намѣстничество и за жилище на епархийския архiereй въ Шуменъ	60.000 л.
„45. Направа митрополитско помѣщение въ Търново	100.000 „

„По Министерството на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството.

„46. Започване здание за сръдно техническо училище въ София	500.000 л.
„47. Помощъ на Търновската градска община	150.000 „
Всичко	4.550.000 л.

Прѣдседателствуващъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Михаилъ Такевъ.

М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ миналата извънредна сесия на Народното събрание, ние гласувахме единъ кредитъ отъ 10.000.000 л. за постройка на нови пжтища и мостове. Сега мисля, че тази сума се комбинира съ една нова, която се иска, отъ 4.700.000 л., та всичко — 14.700.000 л. На-ли тѣй, г. министри? Да говоримъ върху сумата отъ 10.000.000 л. днеска, е вече излишно, защото каквото имаше да кажемъ, казахме го тогава. Азъ днесъ само ще повторя, че, менъ ми се струва, добръ ще бъде ако г. министрътъ на пжтищата успѣе да впише въ този законъ, ако е възможно, и въ общия бюджетъ на приходитъ на държавата, отдолу, подъ една звѣздица, слѣдната забѣлжка: сумата отъ 4.500.000 или 5.200.000 л., пжтна повинностъ, ще се изразходва само и изключително за постройка на пжтища, и то — това, което е по-важното — сумитъ ще се намиратъ на разпореждане на министра на пжтищата до окончателното тѣхно изразходване.

Министръ Д. Петновъ: Тѣй е казано, г. Такевъ.

М. Такевъ: Казвамъ за друго, г. министри. Вие това сте казали въ законопроекта за извънредния кредитъ отъ 14.700.000 л. Азъ Ви моля тази забѣлжка да се впише и въ бюджета на приходитъ на държавата — че 5.200.000 л., ако се не лъжа, пжтна повинностъ, която се събира отъ населението съ-размѣрно съ прѣжитъ данъци, 11%, а сжщо така и личната пжтна тежоба, ще отиватъ само и изключително за постройка и поправка на пжтищата и ще се намиратъ на разпореждането на г. министра на пжтищата до окончателното тѣхно изразходване. Защото поддържахъ миналата сесия, повтарямъ и сега,

и покойният министър Петков поиска единъ такъв кредитъ, въ най-добритъ си пожелания — трѣбва да признаемъ — да може България въ възможно по-кратко врѣме да се покрие съ една шосейна мръжа, необходимостта отъ която е отдавна призната отъ нашето население, защото прави сж цифритъ, които ви цитира г. министърътъ въ законопроекта, че отъ около 6 хиляди километра — тѣ сж около 10 хиляди — на книга начертани държавни и окръжни пътища, както се дълѣха едно врѣме, въ сѣщностъ годни пътища имаме 2.600 км., а всички останали искатъ толкова много поправки, щото почти можемъ да кажемъ, че тѣхната поправка се равнява на нова постройка. Та, казвамъ, покойниятъ министъръ Петков поиска сжщо така единъ кредитъ отъ 19 милиона лева; но-късно се поиска още единъ кредитъ отъ 5.000.000 л., та горѣ-долу цифрата бѣше около 24 милиона лева. Но и ние направихме сжщата погрѣшка, макаръ и съ най-добри намѣрения, каквато направи Гърция прѣди 50 години, когато тя сключи единъ заемъ отъ 80 милиона лева, за да направи въ 4—5 години всичката своя шосейна мръжа и мостове. Но днесъ цѣлниятъ свѣтъ признава, че Гърция направи тогава една колосална погрѣшка, защото започна да строи пътища по всичкитъ жгли на своята държава. Тя започна да строи много пътища и мостове, паритъ се похарчиха, но отъ 80-тѣ милиона лева, грѣското кралство 80 км. пътъ не направи. Защо? Защото веднага, щомъ държавата започна да строи своитъ пътища и мостове, всичкитъ материяли заскѣпнѣха съ 100%. Това явление, което се случи въ Гърция, се случи и у насъ прѣзъ врѣмето на покойния министъръ Петковъ. Веднага работниятъ трудъ се покачи двойно и тройно, и ние видѣхме, че срѣщу 19-тѣ или 20-тѣ милиона лева крѣглю — за да не споримъ върху цифрата — които държавата отпусна, ние не можахме да постигнемъ онази цѣль, която е въодушевлявала министра и която, безспорно, бѣше високо благородна. Защото, г. г. народни прѣдставители — това знаа отъ опитъ въ това министерство, макаръ за малко врѣме да стояхъ въ него като министъръ — държавата, каквото и да прави, не може да ангажира на годината повече отъ 5 милиона лева.

Министъръ Д. Петковъ: Може, може.

М. Такевъ: Вие вѣждате, че отъ кредита 10.000.000 л., който сме гласували, прѣзъ първата половина на настоящата година и въ началото на сжщата, едва-ли сж ангажирани досега 800.000 л. Защото, и да иска държавата да похарчи тия 5 милиона лева, не е възможно да ги похарчи.

Министъръ Д. Петковъ: Може, но нѣма пари.

М. Такевъ: Не само че нѣма пари, но и да имате пари въ съкровището, вие не можете да ангажирате тѣзи суми, ...

Министъръ Д. Петковъ: Може.

М. Такевъ: . . . защото, г. министре, вие нѣмате този технически персоналъ, който е необходимъ за това.

Министъръ Д. Петковъ: Ние имаме повече технически персоналъ, отколкото е необходимъ, но той стои безъ работа.

М. Такевъ: За да видите, че азъ съмъ по-правъ отъ Васъ, стига да Ви процитирамъ тоя фактъ. Мисля, че вие бѣхте прѣдседателъ на камарата тогава, когато министъръ Петковъ поиска да си анга-

жира техници чужденци. Дойдоха тогава тукъ чужденци, дойдоха инженери отъ друга народностъ, които не знааха български езикъ и станаха невъзможни въ страната. Прѣди всичко, казвамъ, ние нѣмаме този технически персоналъ, за да можемъ да ангажираме на годината повече отъ 5 милиона лева. Ние имаме технически персоналъ, за да ангажираме цѣлата си пътна тегоба — 5 милиона лева. И ако ние дѣйствително харчимъ тия 5 милиона лева всѣка година само за постройката на пътища и ако тия 5 милиона лева отиватъ въ единъ фондъ въ Народната банка, както азъ бѣхъ провелъ отчасти това въ закона за постройката на държавни пътища, щото тази сума да се харчи само изключително за постройката на пътищата и да се държи на разположение на министра до крайното пѣйно изчерпване, азъ съмъ убѣденъ, че въ 10 години — г. министърътъ прави смѣтка въ 15 години — ние ще можемъ да наваксаме недоимѣка на нашата шосейна мръжа. Ако ние харчимъ въ продължение на 15 години пътната си тегоба по 5 милиона лева, отъ които 3 милиона за постройката на нови пътища и 2 милиона за поправка на стари пътища, азъ съмъ убѣденъ, че съ тѣзи 75 милиона лева ние ще направимъ много нѣщо. Вие знаете, че тия 5 милиона лева не сж постоянна цифра, че тѣ постоянно ще се увеличаватъ, защото сж съразмѣрни съ прѣжитъ данѣци — 11% върху прѣжитъ данѣци — а така сжщо сж въ зависимостъ отъ народонаселението. Въ продължение на 15 години ние ще съберемъ около 100 милиона лева. Г. министърътъ ни иска сега да му дадемъ 10.000.000 л.; вие имате още 5 милиона отъ пътна тегоба — ставатъ 15 милиона. Азъ не мога да си обясня, за какво сж тия прѣдварително 10 милиона лева, които даваме отъ единъ заемъ, когато ние не можемъ да ангажираме, да употребимъ 5-тѣ милиона лева. Когато отъ наптитъ си редовни приходи ние туряме на разположение на г. министра 5 милиона лева — тази година ще му туримъ 5½ милиона лева — азъ съмъ убѣденъ, че тѣзи 5½ милиона лева, ако тѣ всички се харчатъ, сж достатъчни, за да може да се удовлетворятъ онѣзи ежегодни нужди на страната, които се чувствуватъ толкова осѣзателно.

Но, г. г. народни прѣдставители, казахъ, днесъ вече мосто сжждение има теоретическо значение, защото този кредитъ отъ 10 милиона лева е вече гласуванъ. За да помогна на дѣлото, на което иска да служи г. министърътъ — и не се съмнѣвамъ, че съ най-добри намѣрения, защото азъ съмъ убѣденъ, че всѣки министъръ, който отива въ това министерство, има най-голѣми главоболия отъ постоянни просби за пътища, за мостове, за варианти, за не знаа още какви други постройки — за да могатъ да се удовлетворятъ тѣзи нужди на населението, ми се струва — както и азъ имахъ случая да го кажа на висшия технически персоналъ въ това министерство — че той си прави много лоша смѣтка съ тѣзи апажирания на извънѣрни, на извънредни, така да кажа, суми, които ще събиратъ, ще взематъ отъ извънредни приходи, отъ държавни въкашни дългове, които послѣ трѣбва да консолидираме, и цифрата на които, както вѣждате, е вече достигнала почтения размѣръ 1 милиардъ и половина лева. Струва ми се, че добръ ще бѣде, при тази колосална цифра, да не отиваме да надуваме безцѣлно цифрата на нашитъ държавни дългове и да не създаваме на държавата лихви и погашения въ повече, отколкото това изисква въпиющата нужда, когато това нѣщо не е тѣй необходимо, когато това е едно нѣщо, безъ което можемъ да минемъ, като удовлетворимъ тѣзи нужди съ обикновенитъ си приходи. Толкозъ по този кредитъ.

Въ законопроекта ни се прѣдставлява една сума отъ 4.700.000 л. въ двѣ пера: 4.000.000 л. за постройки на болници, на всевъзможни павилиони и особено

едно голѣмо перо се иска за Александровската болница. Въпросътъ за постройката на ново помѣщение на Александровската болница е единъ голѣмъ и отдавна назрѣлъ въпросъ за разрѣшеніе отъ българската държава. Александровската болница е единичното санитарно учрѣждение на цѣлия Балкански полуостровъ. По мнѣніе свѣдѣния, които има и г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, въ нея дохаждатъ да се цѣрятъ хора отъ Цариградъ, много голѣмо число отъ Одринъ, отъ цѣла Македония, имаме хора и отъ Сърбия — не сега, разбира се, а миналитѣ години — даже и отъ Ромѣния, макаръ тамъ да иматъ тоже много добри уредени държавни болници. Този наша държавна болница, съ добри си персоналъ, съ реномиранитѣ лѣкари, каквито имаме въ нея и каквито се случватъ често пѣти, съ добри си поредѣкъ, е едно отъ най-виднитѣ санитарни учрѣждения на Балканския полуостровъ. Отдавна се чувствува нужда да се построи едно съответно на това реноме здание, съ неговитѣ различни павилиони. За тази цѣль имаме приготвенъ единъ законопроектъ, щото чрѣзъ една държавна лотария да се събератъ около 10—12—15 милиона лева, за да може да се отпочне постройката на едно съответно, казахъ ви, на реномето на тази болница здание. Но настанаха събитията, които ви сж извѣстни. Този проектъ, даже, не може да излѣзе навънъ отъ министерството, вънъ отъ Санитарната дирекция. Той бѣше приготвенъ отъ бизнисъ директоръ на санитарната служба въ България, г. д-ръ Ватевъ. Но още тогава, както и сега, се искаха кредити за постройка на отдѣлни павилиони: единъ пѣтъ 400.000 л., другъ пѣтъ 300 хиляди, сега около 800 хиляди и нѣщо повече, мисля, близо милионъ. Струва ми се — сумитѣ ще ги гласуваме, нѣмаме нищо противъ тѣхъ, защото това е една голѣма необходимостъ — ще бжде добръ г. министърътъ да проучи въпроса: не с ли вече врѣме да прѣстанемъ съ тѣзи кърпежи и по тѣзи начинъ за едно солидно помѣщение на Александровската болница съ всичкитѣ негови модерни разклонения, каквито иска модерната наука и по този начинъ да не хвърляме пари днесъ за кухня, утрѣ за единъ павилионъ, който другъ день ще срутимъ, трети день за трето едно нѣщо, което така сжщо ще унищожимъ, и да не би паритѣ, които всѣка година отпускаме, по нѣколко стотинъ хиляди лева, слѣдъ 4—5 години, когато се види, че съ тѣзи малки кърпежи цѣлѣта не се е постигнала, да хвърлимъ всичко туй настрана и да стане нужда да направимъ било заемъ, било лотария, било каквото щете, да се намѣрятъ нови срѣдства, за да се отпочне една солидно здание. Та, ми се струва, добръ ще бжде, ако тия стотини хиляди лева се посветятъ засега, като се даде за нѣе-необходимото, като поправка на нищожествующето въ болницата, а по-нататѣкъ да се приготви единъ законопроектъ за една модерна Александровска болница.

Д. Ньорчевъ: Лѣкаритѣ да не се каратъ помежду си.

М. Такевъ: Трета една бѣлѣжка. Мисля, че има едно перо, озаглавено: „помощъ на общини 700.000 л.“ На-ли тѣй, г. министре?

Министъръ Д. Петковъ: 630.000 л.

М. Такевъ: Да, тѣй е казано въ законопроекта: помощъ на общини — 630.000 л. Така поставенъ, г. г. народни прѣдставители, този параграфъ, безъ никакви ограничения и указанія, за каква цѣль се дава и на кои общини...

Министъръ Д. Петковъ: Казано е за пѣтица. И въ закона за пѣтицата има изреченъ членъ, който

задѣлжава държавата да даде на общинитѣ помощъ. Този е първиятъ случай даже.

М. Такевъ: Г. министърътъ добавя, че тази помощъ отъ 630.000 л. ще отиде за постройка на пѣтица. Добръ е това да се впише въ законопроекта, но и то не е достатъчно. Трѣбва да се укаже на кои общини ще се отпусне помощъ за пѣтица, защото въ България има двѣ хиляди общини, крајна цифра. Какъ ще стане разпрѣдѣлението на тѣзи 630.000 л.? На двѣ хиляди общини се пада по 300 л. на едната. Разбира се, то е една капка въ морето, но пакъ трѣбва да се укаже, по кой начинъ ще се даватъ и на кои общини. Ако поставямъ този въпросъ, то е да улесня г. министра отъ възможнитѣ да станатъ утрѣ нареканія. Прѣмъръ: въ бюджета на Министерството на вътрѣшнитѣ работи за 1900 г., понеже имаме постигнали много завоевания въ министерството отъ бѣдни общини, които нѣмаха срѣдства да си докаратъ вода въ селото, нито да поправятъ нѣкой срутенъ мостъ, азъ прѣдвидѣхъ единъ кредитъ, ако се не лѣжа, отъ 35—40 хиляди лева — не помня добръ цифрата — по максимумътъ достигна до 70 хиляди лева. Обаче тамъ бѣше изрично постановено: „на бѣдни общини, които окрѣжната постоянна комисиия признава, че дѣйствително сж бѣдни“, които не могатъ да си балансираатъ своя приходо-разходенъ бюджетъ, които нѣма отъ кѣждъ да отдѣлятъ срѣдства да си направятъ мостъ или да докаратъ вода въ селото. На такива именно общини, съ удостовѣрене, че дѣйствително сж бѣдни, държавата дохождаше на помощъ съ по 500, по 1.000 л. И дѣйствително, на нѣкои малки общини, като с. Върба, Станимашка околия, и други нѣкои бѣдни общини, които нѣмаха даже срѣдства не да могатъ да си направятъ помѣщение за канцелария — за това и рѣчь не може да става — но лѣждаръ да си издържатъ, на така установени, казвамъ, бѣдни общини, отпускаме по нѣколко пара. Това създаде голѣмо незадоволство, защото вне знаете, че когато се даде на една община нѣщо, всѣка друга и тя вече търси. Затуй бихъ помолитъ г. министра, когато отиде този законопроектъ въ комисията, да се прѣдвидитъ извѣстни правила, извѣстни принципиални указанія, по кой начинъ ще става това раздаване на тѣзи суми и да се впише въ законопроекта, че ще се изработи единъ правилникъ за цѣлѣта, за да не станатъ, както ви казахъ, нареканія и утрѣ да има всевъзможни оплаквания за неправилни изразходвания на тѣзи суми.

Съ тѣзи нѣколко бѣлѣжки, г. г. народни прѣдставители, азъ бихъ свършилъ, ако не ми дойде на умъ декларацията на днешното правителство, когато то пое властѣта, и особено тая на г. министра на финанситѣ, когато той правѣше своето първо експозе по финансовото положение на България. Тогава г. министърътъ ни каза, че прѣдъ видъ на кризата, която България прѣживява, прѣдъ видъ на новата криза, която се още повече усилва съ всемирната война, прѣдъ видъ на колосалния нашъ държавенъ дългъ и прѣдъ видъ на онова ограничение въ нашия търговски животъ, особено днесъ, той и цѣлото правителство ще се постараятъ да балансираатъ държавния бюджетъ по два начина: първо, като прѣустановятъ извѣстни държавни постройки, които въ такива аномални, изключителни врѣмена, не е наложително да се строятъ, и второ, чрѣзъ съкращения въ самия държавенъ бюджетъ. Азъ оставамъ съкращението на държавния бюджетъ. Г. министърътъ днесъ ни каза, а и въ своето експозе той е развилъ тази мисль въ една чудно сполучлива фраза: лесно е да се впише въ разходния бюджетъ едно перо, като разходъ, но мъчно е това, така вписано перо, утрѣ да го отпишешъ. Така е. Помня като

сега, много пъти тук покойният Каравеловъ постоянно правеше това нарекане на финансовите министри: не вписвайте, не създавайте нови разходни пера въ бюджета, защото ще ангажирате много държавни и частни интереси, които ще ви отнемат възможността следващата година да начертаете тези разходи. Един път вписахте ли ги въ бюджета, те сж вече окончателни, завсегда вписани въ бюджета. Днес г. министърът на финансите повторил тази мисъл, като каза, че не е възможно засега да прави съкращения въ разходния бюджет на държавата, защото нито имаме това време, нито имаме тези средства да пристъпим към съкращение на разходните пера. Но г. министърът тръбваше да бъде малко по-предвидлив миналата година въ своята декларация, да не ангажира народното представителство и българския народ, че той ще балансира държавния ни бюджет чрез съкращения въ него. Съкращения не могат да стават, каза ни той днес, но това опровергава, казахъ ви, туй, което той ни каза само преди няколко месеца. Туй флагрантно противоречие, въ което се постави г. министърът на финансите, противоречието между онова, което вчера заяви, и това, което днес поддържа, си остава негова работа и той ще ни обясни, може-би, работата въ отговора си по дебатите, които ще станат по общата финансова политика на държавата. Обаче азъ не мога да отмина без да се справа върху втората бълбжка на г. министра, че има държавни постройки, които тръбва да се спрат засега, когато, както виждате, всичкото внимание на българския народ и на неговото представителство е обърнато само изключително върху външните събития, които не знаемъ какво ще ни породят утре, когато никой от нас тук не излизе на трибуната да разгледа вътрешното управление на нашата страна, от страх, не само че няма да бъде слушанъ, защото никому не се иска сега да слуша какво с нашето вътрешно управление, но още и за туй, да не затрудняваме правителството, да му дадемъ пълната възможност да се пръдаде изключително само върху развитието на външните събития. Въ тези времена, въ които всеки ден можем да бъдемъ изненадани и с нова мобилизация, и с участие въ войната, защото — нека мимоходомъ кажемъ — не тръбва да си криемъ, като страусът, главата въ пясъка и да мислимъ, че никой не ни вижда, когато, може-би, събитията ще ни форсират, добръ ще направил българското правителство да заяви открито, ясно и категорично на българския народ, че, може-би, времената ще дойдат да ни наложатъ и ние да вземемъ участие въ тая общочовешка конфлаграция, за да защитимъ не само своята черупка, както казахъ миналия път, но и да обединимъ своето племе, да вземемъ всичко онова, което намъ принадлежи, да вземемъ участие въ тая гигантска борба, на знамето на която е написано: „борба за националното обособяване на всичките нации“. Та, казвамъ, тръбва от министерската маса да се каже открито, че ако събитията ни наложатъ, българският народ тръбва да бъде готов и на нови жертви, защото, казахъ и ще повторя още един път, не само тръбва да защитяваме нийшесъществуващата ни черупка, но и да постигнемъ своя национален идеалъ, тъй като днес, по завлението на всички държави маже на великите сили, се чертае изново картата, не само на Европа, но и на целия свят, и тежко ни, ако на 12-ия час, когато ще дойде женихът, не ще намери готови насъ съ светилникъ въ ръцѣ. Ние пръживяваме такива моменти, когато на всичко тръбва да гледаме ясно, открито и да имаме куража да го кажемъ на българския народъ — да не го приспиваме съ една и сѣща декларация: неутралитетъ, неутралитетъ; ние го желаемъ отъ все сърце,

но, може-би, ще ни се наложи, безъ ние да желаемъ, безъ правителството да желае, да излизатъ отъ него, може-би, събитията ще ни форсиратъ да вземемъ участие въ тази конфлаграция на човъчеството. Но затова намъ сж потрѣбни, преди всичко, средства. Наполеонъ, а сжщо и Бисмаркъ казваха: „C'est l'argent qui fait la guerre — парата прави войната. Дайте, следователно, въ такива аномални времена, каквито пръживяваме, да посжнимъ малко парата, да я държимъ малко повече въ ящика на държавата, вмѣсто да тръгнемъ да правимъ онѣзи постройки, които, безспорно, сж необходими за културното развитие на нашия народъ, за неговата търговия, за неговата индустрия, за неговия поминък, но преди да помислимъ за търговията, за поминъка, за индустрията, тръбва да помислимъ за обезпечаване съществуването на самата държава. И затуй азъ бихъ помогълъ г. министру на пътищата, който, безспорно, се въодушевява отъ най-добри намѣрения — въ това не се съмнявамъ, и никой не се съмнява — да помисли, да-ли засега въ тия времена, които пръживяваме, този кредитъ отъ 14.700.000 л. не може да се поотложи за една година, докато се поизбистри хоризонтътъ, да видимъ кждѣ сме, какво сме, кждѣ ще излизе краятъ на този ураганъ, който мете всичко прѣдъ себе си, и тогава ще помислимъ и за павилиона на болницата въ Пазарджикъ, и за павилиона на болницата на не знаемъ кое мѣсто и за помощъ на тази или онази община, за нѣкой мостъ или нѣкой малка пътека. Та, казвамъ, струва ми се, ще бъде добръ, ако ние въ тези времена, които държавата пръживява, помислимъ, както и мислимъ, за по-големите събития, а при по-нормални, по-спокойни времена, ще имаме възможност да проучимъ тази мръжа, която г. министърътъ ни прѣдставя. Още единъ път повторямъ, за да не бъде прѣтължванъ: азъ съмъ, може-би, първиятъ, който всекога съмъ съзнавалъ нуждата отъ птища въ България и, може-би, съмъ правилъ най-много питания и запитвания за това. Прави бѣха онѣзи оратори отъ тази страна, които казваха, че г. Таковъ въ своите по-млади години е отправялъ по 300—400 питания къмъ министрите. Това е вѣрно. И азъ съжалявамъ, че по-младите приятели, народни прѣдставители тукъ, не продължаватъ тази практика: да отправятъ всеки ден питания и запитвания къмъ министрите именно за тези нужди на държавата. Тази работа е повече отъ сферата на по-младите народни прѣдставители, и по-скоро те тръбва да отрупватъ министерската маса съ питания и запитвания.

Д. Кьорчевъ: А старитѣ да имъ даватъ свѣдѣния.

М. Такевъ: Старитѣ, разбира се, ще имъ даватъ свѣдѣния, ще имъ помагатъ, ще ги упжватъ, а младитѣ, като по-енергични хора, ще дѣйстватъ още по-енергично, и така, съ общо съгласие и съ съдѣйствието на всички, ще може да се упражнява дѣйствителенъ контролъ върху държавното управление. Макаръ и да съмъ, казвамъ, единъ отъ онѣзи, които отъ 20 години насамъ всекога съмъ пледиралъ въ камарата за постройката на птища, никога, обаче, не съмъ заявявалъ, че тази постройка тръбва да става изключително съ прѣвдвената въ закона пжтна тежба, като, отъ друга страна, всекога съмъ се мъчилъ тази пжтна тежба да не отива за постройка на казарми или купуване на пушки и топове, а да отива само за постройка на птища. Колкото можакъ да направя въ това отношение, прогарахъ го въ закона за птищата на държавата, но признавамъ, че ние всичко не можакме да направимъ. Продължавайте това, допълнете нашия законъ; както сега сте писали това въ законопроекта, пишете го въ бюджета. Съ тази сума отъ 5 милиона и толкова хиляди лева, която е прѣвдвена тази година отъ

пактенъ данѣжъ, ние ще можемъ да дадемъ възможностъ на нашия технически персоналъ да създаде не само на книга онази мръжа, която трябва да покрие българската държава съ пжтица, но и на самото мѣсто да трасира една известна частъ отъ тази мръжа. Азъ съмъ убѣденъ, че ако г. министърътъ се яви идущата година прѣдъ насъ съ една нова таблица, отъ която да се вижда, че за това, което е построено, което е трасирано, и за това, което е изучено, е ангажирана цѣлата сума отъ 5 милиона лева, нѣма, освѣтъ камарата да му благодарн, че се е застъпилъ достатъчно прѣдъ Министерския съветъ за тая сума и я е оползотворилъ за нейното прѣдназначеніе. Дай Боже годините 1914 и 1915 да прѣминатъ въ пълно спокойствие, и азъ съмъ убѣденъ, че когато настѣпятъ нормални врѣмена, ще имаме достатъчно възможностъ да се занимаемъ съ тѣзи голѣми постройки, съ тѣзи монументални здания, за каквито се пледира тукъ, и съ основание, да се построятъ въ страната, да се създадатъ за нуждитъ на населението.

Съ тѣзи нѣколко бѣлѣжки, г. г. народни прѣдставители, азъ заключавамъ: Законопроектъ по принципъ ще приемемъ. Да се изирати въ комисията, по тамъ да се подложи на изучаване по всички тия направления, и ако се рѣши да излѣзе на второ четене, въ всѣки случай, да се прѣдставятъ всички отѣзи гаранции, които да обезпечаватъ този кредитъ, както е обезпеченъ и онзи кредитъ, който ще се вземе за въ бждѣще отъ единъ заемъ, който правителството се опълномощава да сключи, както е казано, въ законопроектъ. Знаемъ, че сега отъ никждѣ потъ пари не можемъ да вземемъ, че отъ никждѣ не можемъ да направимъ заемъ. Но ме е страхъ да не би слѣдъ бждѣщия заемъ да се повтори старата практика. Едно врѣме, прѣзъ 1894 г., бѣше внесенъ тукъ единъ законопроектъ, който гласѣше така: „Отпущатъ се свѣрхсмѣтни кредити до 10 милиона лева за армията, които ще се покрийтъ отъ бждѣщи икономии по бждѣщи бюджети и отъ продажбата на мѣста, принадлежащи на казарми“. Нито бждѣщи икономии имѣ тогава, нито отъ продажба на нѣкои мѣста, принадлежащи на казарми, се получиха срѣдства. Това увеличи квантума на дефицита, който остана къмъ края на 1898 г., и по този начинъ се даде възможностъ, днесъ г. министърътъ на финанситѣ да ни чете, че само свѣрхсмѣтни кредити имаме 800 и толкова милиона лева и то въ продължение на 10—15 години, а съ останалия консолидиранъ и неконсолидиранъ дългъ се набѣра 1.400.000.000 и нѣщо, кръгла цифра 1 милиардъ и половина лева държавенъ дългъ — защото има цифри неизвѣстни на Министерството на финанситѣ.

Когато ние ще сторимъ това, когато ще прѣдвидимъ всички тѣзи гаранции точно тѣй, както опитността на вчерашното минало, нуждата на днешния моментъ и контролътъ на утрѣшния день налагатъ, азъ съмъ убѣденъ, че по този начинъ ще направимъ едно добро дѣло.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Йорданъ Йоновъ.

Й. Йоновъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣколко пжти стана г. Такевъ подмѣта, че не трѣбвало да го закачамъ. Никога не желая и нѣма да закачамъ г. Михаила Такевъ, но бившиятъ министъръ и сега народенъ прѣдставителъ г. Такевъ — всѣкога и въ всѣко врѣме, защото мисля, че имамъ това право. Г. Такевъ казва: „Поддържайте това, което ние бѣхме възприели, вървете по него и ще отидете много далечъ“. Хубаво приказва г. Такевъ. Азъ ще го моля да каже, така ли направи той, като дойде на властъ. Той помена за хубавата идея на покойния

Петковъ, похвали го, че е вземалъ добри мѣрки, но това не се осъществило, не станало. Защо ли, аджаба, коя е причината за това? Г. г. народни прѣдставители! Ето, азъ ще ви дамъ тукъ факти и данни. Тукъ е прѣдставителътъ на земледѣлската група отъ Хайрединъ г. Лихарски, тукъ е и г. Лулчевъ; тѣ могатъ да засвидѣтелствуватъ, че г. Такевъ, като министъръ, и въобще цѣлата имъ партия, отъ която е излизало демократическото министерство, въ това отношение е направила тѣмо противното на онова, което г. Такевъ говори. Покойниятъ Петковъ, при обиколката му прѣзъ 1903 г. въ Врачанския окръгъ, видѣ и се убѣди, че ако има — както много пжти сме го казвали тукъ — околия, която е затѣнала въ калъ и нѣма никждѣ пжтица, то това е нашата Орѣховска околия. Той повдигна въпроса и се заставиша инженер да приготвятъ проектъ за шосета както слѣдва: 1) Рахово—Селановци—Кнежа—Струпецъ—Еница—Чомаковци—гара Червентъ-бръгъ; 2) Рахово—Буковци—Войводово—Крушево—Липница—Галиче—Алтимиръ—Борованъ—Валица—Мраморенъ—Чиреша—Враца; 3) Рахово—Стрбеница—Ботево—Бързина—Рогозентъ—Малорадъ—Девене—Чирешъ—Враца; 4) Рахово—Гложене—Махмудъ—Бутанъ—Крива-бара—Хайрединъ—Долна-Гнойница—Лехчево—Грумшинъ—Маданъ—Люта—Войчиновци—Фердинандъ, и 5) Рахово—Гложене—Хърлець—Козлодуй—Цибърски-махли—Игнатово—Ломъ. Отъ тази мръжа отъ петъ шосета, само първото, което отива за гара Червентъ-бръгъ, се отдѣля за Рахово. Четиритѣ останали, които по-рано бѣха отдѣлени, се съединяватъ чръзъ една варианта отъ 13 км., която минава покрай Дунава. Въмѣсто да има по една варианта за всѣко шосе отдѣлно, прие се една варианта да мине покрай Дунава, и като стигне с. Буковци, да се разклони навсѣкждѣ. Г. г. народни прѣдставители! За тази варианта се отпуснаха 150.000 л. Постройката на всички други пжтица, които влизатъ и излизатъ отъ града, се спрѣ, като се каза: ето сега вече вариантата ще стане и отъ тамъ ще се протака за всичкитѣ села. Постройката на вариантата се даде на прѣдприематъ. Четири години властуваша партията на г. Такева, четири стотинки не отпусна за тѣзи шосета. И не само че г. г. демократитѣ не отпуснаха нищо, но оставиха тѣзи 150.000 л. да се зариятъ въ земята, защото тѣ бѣха прѣдвидени само за землени работи, а трѣбваше да се прѣдвидятъ още, за да се направи и настилка. Тѣ не щѣха да отпуснатъ нито една стотинка; всичкитѣ пари загинаха, шосетата се унищожиха съвършено и Рахово се затвори, не можеше да се влиза въ него. Изоставиха постройката на старитѣ шосета, които по-рано малко-много служеха, за да се влиза въ града; казваха: „Защо ще ги правимъ, когато има една варианта“. Така щото, сега нѣма нито стари, нито нови шосета. Сега, както ще видите, въ бюджета се прѣдвждатъ 150.000 л. за донкарване на това шосе. И тѣ пакъ нѣма да стигнатъ, защото тѣзи 150.000 л. ще отидатъ вмѣсто опѣзи, които бѣха прѣдвидени отъ покойния Петковъ за направа на пжти, а г. Такевъ, и въобще г. г. демократитѣ не щѣха да направятъ нищо, при всичко че г. Такевъ е идвалъ въ Рахово, знае голѣмата нужда тамъ отъ шосе, и самичекъ призна тукъ, че може-би скоро този градъ ще отиде въ Дунава, защото нѣма кждѣ да излѣзе. И така, уважаеми г. Такевъ, азъ бихъ желалъ, когато бждете на властъ да направите една стотна частъ отъ това, което говорите, когато сте въ оппозиция. Много хубавъ аклъ давате, но вие сами нищо не правите. Вие, г. Такевъ, сте прѣдвидѣли по 60—70.000 л. въ вашия бюджетъ за шосета въ Валния край. И, дѣйствително, въ този край, отъ юдѣто сте вие, направили сте много нѣщо, обаче за цѣла България

нищо не сте направили. И така, казвамъ, когато едно правителство, което и да бъде то, предприеме нищо, другият трябва да дойде да помогнатъ, а не да разваляте. Сега, виждате, иска се увеличаване на данъците. Азъ съмъ казвалъ всекога, че когато се касае за увеличение на данъци, всекога ще вдигамъ ръка, само при такова условие, че трябва да видимъ какъ ще отидатъ тѣзи данъци. Трябва да дадемъ възможност на нашето земледѣлко население да може да продава своите храни по-скъпо. Затвори се Дунавътъ, ние не можемъ да дишаме. Хората, които сж близо до таритъ, продаватъ хранитъ си по 2—3 л. кофата; ние, макаръ да ни дадатъ и по 5 л. на кофа, не можемъ да продадемъ, защото нѣма отъ какъ да изкараме. Ако днесъ платимъ на единъ декаръ 15—20 ст. повече, ние ще продадемъ кофата 30 ст. по-скъпо, като стигнемъ на гарата, но това именно ние не можемъ да направимъ. Азъ вѣрвамъ, че и г. министъръ Добри Петковъ, който сжко е ималъ случай да обиколи и да види — не говоря специално само за нашия край, но за всекъдето — знае това. Ние ще можемъ да плащаме повече данъкъ само тогава, когато ще имаме съобщения — тогава данъкъ нѣма да ни теже. Но нѣмаме ли съобщения, не само този данъкъ, който плащаме днесъ, не ще можемъ да платимъ, но сжко и този, който ще турите, защото нѣма какъ да отидемъ да продадемъ стоката на добра цѣна и на вѣрме.

Ще моля да се приеме законопроектътъ и въ комисията да се направятъ нужните поправки.

Прѣдседателствуещъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Марко Турлаковъ.

М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ изложението на г. министра на финанситъ, който ни илюстрира доста добръ положението на страната, и прѣдъ ясната декларация въ законопроекта, поднесенъ ни сега на разглеждане, че сръдствата за този кредитъ, който ни се иска, сж още на умъ, нѣма ги налице, нито има вѣроятностъ, че скоро ще ги има, азъ най-напрѣдъ, прѣди да кажа нѣкой и друга дума като бѣлѣжки върху законопроекта, просто се запитвамъ, питамъ и г. министра на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството: какъ ще се прилага законътъ за тѣзи постройки, когато нормалното положение, нормалниятъ животъ на страната не ще настѣпи, по всека вѣроятностъ, и прѣзъ идущата 1915 г.?

Г. г. народни прѣдставители! Да развѣшавашъ кредити, безъ да си гарантиранъ за сръдствата, съ които ще посръшнешъ тѣзи кредити, менъ ми се струва, че това е най-малко една политика на разсипничество, на пражосничество, на бъркотия.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

М. Турлаковъ: Моля, имайте търпѣние. Г. г. народни прѣдставители! Задавамъ си въпроса: може ли да се пражосва, когато нѣма? Когато ти си потъналъ въ дългове, като частенъ стопанинъ, и безъ да мислишъ какъ ще свържешъ двата края, да отидешъ да правишъ дългове налѣво и надѣсно, то се знае, че ти пакъ пражосвашъ, макаръ да не харчишъ пари веднага, защото ги нѣмашъ въ джоба. Когато ангажирашъ стопанството си съ задължения, ти вършишъ пражосничество въ моитъ очи.

И. Г. Поповъ: Като правишъ пжтища и мостове.

М. Турлаковъ: Като правишъ пжтища съ сръдства, които имашъ, това е дѣйствителна стопанска

политика; като правишъ задължения, безъ още да си осигуренъ съ посръшването на тия задължения, това е въ моитъ очи пражосничество.

Г. г. народни прѣдставители! Забѣлѣзвамъ това, защото отъ изложението на г. министра на финанситъ, което чухте, ние разбрахте, че положението на държавното съкровище е прѣдъ една перспектива такава, че колкото консолидирани дългове има, има по-големо количество летящи неопръдѣлени дългове, които носятъ по-големи лихви и по-големи разходи. Въ днешно вѣрме, дѣйствително, държавитъ не могатъ да приключатъ двата края, не могатъ да посръшнатъ всички свои стопански и други нужди само съ текущитъ приходи, но прибѣгватъ къмъ заеми при такива условия, щото заемътъ като бжде използванъ, доходитъ, който ще донесатъ ония прѣдприятия, въ които той ще бжде пласиранъ, да могатъ що-годь да покрятъ лихвитъ, ако не напълно, поне приблизително, та да останатъ по-малки жертви на бждѣщитъ поколения. Казахъ тия думи прѣди да мина на сжществената частъ отъ въпроса върху разходите, които ни се прѣдлагатъ тукъ, защото трябва да си спомните, че още въ извънредната сесия ние гласувахме на г. министра на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството единъ кредитъ за пжтища отъ 10.000.000 л. Ние направихме тогава, по този поводъ своитъ бѣлѣжки. Днесъ, въ изложението на г. министра на финанситъ, какво виждаме по поводъ на този кредитъ да ни се казва? Че отъ всички кредити, които сж гласувани, съвсѣмъ малка частъ е ангажирана, защото споредъ неговото самопризнание сръдства липсвали. Г. г. народни прѣдставители! Щомъ е тѣй работата, азъ като направихъ тази бѣлѣжка върху пражосничеството, искамъ да потвърдя онова, което казахъ на вѣрмето си по законопроекта за свѣрхсметния кредитъ отъ 10.000.000 л. Още тогавъ ние забѣлѣзахме отъ наша страна, че една държава, въ която се захващатъ много работи безъ да се довършватъ, безъ да се използватъ сумитъ за цѣлитъ, за които сж отпуснати, щомъ само се почватъ, то значи, че се харчатъ пари нахалостъ, напразно. Когато захванете единъ мостъ и го оставите наполовина, или пъкъ направите моста, безъ да е свършено шосето, ние оставяте този мостъ на произвола да се разтури, защото когато не ставатъ редовни движения, отиватъ пражосници и развалятъ това, което е направено. Констатирамъ, че и съ поднесения ни сега законопроектъ се отива изъ сжщия старъ пжтъ, който е слѣдванъ отъ всички досега у насъ: захващатъ се много работи, безъ да се довършватъ. Г. министърътъ въ объяснителната таблица, която ни е поднесълъ, за нуждитъ, за които се иска този кредитъ, е вписалъ много отъ ония сжщи пжтища, сжщи постройки, които се прѣдвиждаха въ свѣрхсметния кредитъ отъ 10.000.000 л. Така, напр., между другото чета азъ: „Довършване пжти Стражица—гарата“. Питамъ г. министра, додѣ ще отиде този пжтъ, ще излѣзе ли отъ гарата Стражица или отъ с. Стражица? Ако за моста и за пжтя, който е километъръ и половина, има прѣдвиденъ кредитъ отъ 50.000 л., азъ смѣтамъ, че нѣма защо тукъ да се прѣдвижда новъ кредитъ. Мостътъ на р. Стражица не ще струва повече отъ 20.000 л., а за пжтя, който е 1½—2 км., оставатъ 30.000 л. Слѣдователно, 50-тѣ хиляди лева, които се прѣдвидѣха въ тогавашния кредитъ, споредъ мене, сж достатѣчни за постройката на този мостъ и на това шосе до гарата. Ако г. министърътъ смѣта, че шосето ще трябва да се продължи и прѣзъ селото до друго нѣкое село, то е другъ въпросъ, обаче отъ проекта му такова нѣщо не се забѣлѣзва. Иначе, слѣдователно, че прѣдприятията, които се прѣдвидѣха въ свѣрхсметния кредитъ отъ 10.000.000 л.,

който гласувахме въ извънредната сесия, днесъ на нова смѣтка се прѣдвиждатъ, като за едни се казва „за довършване“, а за други безъ да се отбѣлзва такова нѣщо. За пѣтица и шосета ни се искатъ 6.788.000 л. Ако има вѣроятностъ, че скоро ще може да има държавата тази сума, ако тази сума се използвава тъй, както трѣбва да се използвава, ако веднага прѣдприетитѣ работи съ нея се довършватъ, азъ съмъ онзи измежду васъ, който най-малко ще се скъпя да се дадатъ тѣзи пари за пѣтица, защото пѣтицата сѣ за държавния организъмъ, за стопанското развитие въ страната, както артерията за човѣшкото тѣло. Но, г. г. народни прѣдставители, помъ нѣма вѣроятността, че ще имаме паритѣ, а отъ друга страна не се довършватъ работитѣ, които се започватъ, отъ тия съображения азъ не мога да одобря този кредитъ, прѣдложени по такъвъ начинъ. По-добри щѣше да бѣде, вмѣсто този редъ отъ 40—50 постройки и мостове, г. министърътъ да бѣше прѣдложилъ 20, но да има вѣроятностъ, че ще ги свърши въ 1915 г. или най-късно въ 1916 г., откожко да прѣдвижда много и нищо да не се довършва.

Г. г. народни прѣдставители! Понсже законопроектъ за свѣрхсмѣтния кредитъ обема и нѣкои постройки на държавни здания, имамъ да направя нѣкои бѣлѣжки и върху това: Г-да! Вамъ е извѣстно, че завчера при разглеждане на прошенията, между другото имаме и едно прошение отъ общината на с. Баня, Чепинско, съ което искаше да ѝ се отпусне банята, и ние гласувахме тази баня да се отпусне на общината. По поводъ на това, вие знаете, тукъ станаха нѣкои критически бѣлѣжки отъ страна на народнитѣ прѣдставители, па и азъ казахъ нѣколко думи. Виждаме, че тъкмо онова се слѣдва, противъ което тукъ се казахъ нѣкои други думи. Въ свѣрхсмѣтния кредитъ сѣ прѣвидени по Министерството на търговията и промишлеността суми за банитѣ въ с. Вършецъ, за банитѣ въ с. Горна-баня, Дупнишко, за банитѣ въ с. Баня, Карловско, и за банитѣ въ с. Банки. Когато държавата иска да слѣдва една цѣлесъобразна политика въ използването на държавнитѣ природни богатства, както казахъ онзи день, трѣбва да усвои слѣдния принципъ: да експлоатира само най-цѣлестелнитѣ бани и ония, които частната инициатива, инициативата на общинитѣ не е въ положение да пригоди за цѣли лѣчебни, курортни и т. н., а останалитѣ трѣбва да прѣдостави на общинитѣ, които да ги притодятъ и да се ползватъ отъ тѣхнитѣ доходи. Доказано е, видно е поне отъ това, което е направено въ това отношение, че държавата много харчи и харчи като шедъръ стопанинъ, прави нѣща лудоосни, отъ които не могатъ да се добиятъ необходимитѣ приходи, които поне да посрѣщатъ шо-годъ лихвитѣ на пласиранитѣ въ тия прѣдприятия капитални отъ нейна страна. Виждамъ тукъ да се прѣдвижда сума за банята при с. Вършецъ. Докожко знаа, банята при с. Вършецъ и банята въ с. Банки погълнаха на държавата повече отъ 2 милиона лова. Азъ се чудя, защо държавата още задържа банята въ с. Баня, Карловско, и банята въ с. Горна-баня, Дупнишко. Тия бани могатъ да се прѣдоставятъ на надлежнитѣ общини и, подъ контрола на държавата, както забѣлѣзахъ, да се пригодятъ за ползуване отъ населението, безъ да се ангажира по-нататъкъ държавата съ разходи по тѣхъ, понеже тя не може да ги използва, да ги стопанисва по такъвъ начинъ, што да донесатъ достатъчно приходи на държавата, за да се покриватъ ония разходи, които тя прави по тѣхъ. Ето защо азъ правя на нова смѣтка своитѣ бѣлѣжки и бихъ желалъ г. министърътъ да вземе актъ отъ критикитѣ, които се правятъ тукъ, и за въ бѣдѣще държавата да се ограничи съ стопани-

сването само на ония бани, които, както казахъ, частната инициатива, инициативата на общинитѣ не може да направи приходни, и поради тѣхната лѣчбностъ, поради тѣхнитѣ неопѣнни качества трѣбва да бждатъ пригодни отъ държавата, както трѣбва.

Но, г. г. народни прѣдставители, менѣ ми се вижда чудно още едно нѣщо въ тоя законопроектъ. Заглавието му гласи: „Законопроектъ за извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за права и поправка държавнитѣ пѣтица съ принадлежноститѣ имъ и за разни държавни постройки“, но като чета наредъ всички точки отъ обяснителната таблица къмъ законопроекта, намирамъ най-подиръ по Министерството на общественитѣ сгради, пѣтицата и благоустройството „помощъ на Търновската градска община — 150.000 л.“ Прѣди да кажа думата си, забѣлѣзвамъ, чека никому да не се вижда чудно и да не смѣта, че искамъ да се противопоставямъ на удоволствението нуждитѣ на Търновската градска община, която е пострадала отъ землетресението. Азъ искамъ да наблегна, да обрна вашето внимание на друго нѣщо. Г. г. народни прѣдставители! Намъ е поднесенъ законопроектъ за строителната политика на държавата, поднесенъ ни е законопроектъ за свѣрхсмѣтенъ кредитъ, който цѣли да даде срѣдства за постройка на пѣтица и на сгради за държавни учрѣждения. Питамъ се: откъ-накъдѣ въ единъ законопроектъ за свѣрхсмѣтенъ кредитъ за постройки да се туря и тая помощъ? Азъ заявявамъ, че не съмъ противъ, помощта, която е необходимо да се даде на Търновската градска община, вслѣдствие на пострадането, което тя прѣтърпи отъ землетресението, обаче намирамъ, че тая помощъ не бива да фигурира въ свѣрхсмѣтенъ кредитъ за постройки. Ако бѣше редактирана тази точка така, че се касае за постройки на държавни учрѣждения въ гр. Търново, пострадалъ отъ землетресението, тогазъ впечатлението отъ прочитането на тия точки отъ обяснителната таблица къмъ законопроекта щѣше да бѣде, че тая сума отива за постройки на държавни помѣщения, които необходимостта изисква. Но, тъй както е редактирана, излиза, че помощта се иска за Търновската градска община. Не че Търновската градска община нѣма нужда — тя има нужда вслѣдствие на землетресението — обаче, такава една помощъ право е да се иска въ единъ отделенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ или да се прѣвиди въ бюджета, като помощъ на общини, пострадали вслѣдствие на извънредни събития.

Съ тия нѣколко бѣлѣжки, които имахъ да направя, азъ желя министертвото и изобщо правителството да бѣде по-внимателно и въ своята строителна политика, и въ своята финансова политика; да не захваща много работи, въ които да ангажира срѣдствата на държавата, безъ да ги довърши, да не започва работи безъ да е гарантирано, че шо може да има за слѣдующата година срѣдства да ги довърши, защото въ такъвъ случай тия работи оставатъ на произвола и се прахосватъ срѣдствата напразно.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ: И менѣ се хвърля на очи, г. г. народни прѣдставители, на първо мѣсто фактътъ, дѣто ни се искатъ такива голѣми кредити отъ г. министра на общественитѣ сгради, пѣтицата и благоустройството, безъ да се има изгледъ, че съ тѣзи суми, които се искатъ като кредити отъ него, ще може своевременно да разполага сѣщиятъ министъръ. Азъ схващамъ тъй малко по-друго-яче, откожко

що го схваща г. Турлаковъ, който говори прѣди малко. Ако Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството смѣта, че прѣзъ течението на годината не ще може да разполага съ сумата, която иска сега, азъ не разбирамъ, защо г. министърътъ иска тая сума. Азъ разбирамъ, г. г. народни прѣдставители, да се искатъ кредити тогава, когато има налице наложителна нужда отъ тѣхъ и когато, като се отпуснатъ тия кредити, ще може съ тѣхъ надлежниятъ министъръ да разполага и, слѣдователно, да се постигнатъ цѣлитѣ, които той прѣслѣдва съ даденъ законопроектъ. Азъ не мога да се съгласяя съ г. Турлакова да се квалифицира по този начинъ постапката на даденъ министъръ като разотчителство, защото да иска отъ Народното събрание да му отпусне извѣстни сръдства, а въ сжщностъ, фактически да не ги получи отъ финансовия министъръ, тогава не е разотчителство. Но това мирише на друго нѣщо, това е демагогия, споредъ мене, защото, когато утрѣ този министъръ отстъпи своето мѣсто по една или друга причина — не утрѣ, а въ течение на една година — когато той не ще може да разполага съ държавния ковчегъ, той или неговитѣ приятели ще иматъ съ какво да се оправдаватъ прѣдъ избирателитѣ, както е било винаги у насъ съ направата на пѣтища и мостове. Ние трѣбва съ голѣмо съжаление да признаемъ, че отъ освобождението на България дори до днесъ, една голѣма частъ отъ българскитѣ политиканствующи елементи сж си служили твърдѣ безогледно съ тия пѣтища и мостове. Когато се ходи по асфалта, постоянно се е агитирало отъ една голѣма частъ отъ агитаторитѣ съ направата на пѣтища, съ направата на мостове, съ направата на училища, съ направата на джамии и не знамъ какво. Такова едно подозрѣние може да има. Азъ не хвърлямъ подозрѣние върху г. министра, но азъ изтъквамъ само, че е възможно при наличността на факта, въ който азъ съмъ убѣденъ, че той дори до една година не ще може да разполага съ тия сръдства при днешното положение на финанситѣ на България. Г. финансовиятъ министъръ ни прѣдстави извънредно мрачно финансовото положение на България. Такова е положението асжъ, и ако събитията, които се разиграватъ днесъ въ Европа, продължатъ още 5—6 мѣсеци или година, г. министърътъ на общественитѣ сгради не съ 14.700.000 л., а съ 700 хиляди лева може би не ще може да разполага. При тия слаби приходи, които има държавата и при невъзможността тая държава да направи какъвто и да е заемъ, съгласете се, г. г. народни прѣдставители, че нѣма отъ кѣдѣ да постѣпятъ тия суми, които г. министърътъ на общественитѣ сгради иска отъ насъ и които ние нѣма залпо да му откажемъ, тъй като тѣ отиватъ по едно прѣдназначенио цѣлесъобразно, за една цѣль напълно подходяща въ случая, за едни нужди, които крѣпятъ и искатъ удоволствование. Толкова по този въпросъ.

Азъ имамъ да се спра на двѣ-три пера само отъ онѣзи, които се искатъ въ таблицата на г. министра, като мисля, че г. министърътъ добръ шѣше да направи да дадѣне обяснения по-рано върху въпроситѣ, които много основателно повдигна прѣждеговорившиятъ ораторъ. Тукъ ни се говори за свърхсметенъ кредитъ за направата на пѣтища и държавни постройки, а пъкъ се прѣдвизда въ последната точка на обяснителната таблица къмъ законопроекта 150.000 л. помощъ на Търновската градска община. Очевидно е, че е непонятно за всички, отдѣ-накъждѣ да се искатъ тукъ сръдства за направата на пѣтища, мостове и държавни постройки, а пъкъ да се прѣдвизда и помощъ на Търновската градска община. Това сж двѣ нѣща, съвършено различни.

Но и друго нѣщо ми се хвърля на очи. Г. министърътъ въ поредното перо 46 иска 500.000 л. за започване здание за сръдно тѣхническо училище въ София. Азъ мислѣхъ да направя на г. министра едно питане, но право да ви кажа, г. г. народни прѣдставители, че много скоро взехъ да се отчайвамъ отъ тия питання, защото колкото повече ги даваме, толкова по-малко се отговаря, и ето сега е случаятъ, вмѣсто да прави отдѣлно питане, да помоля г. министра да ми отговори въ свръзка съ този кредитъ. Г. министърътъ иска 500.000 л. за започване здание за сръдно тѣхническо училище въ София.

Министъръ Д. Петковъ: Погрѣшно е казано въ законопроекта; сумата е за направата на такова училище.

С. Костурковъ: Добрѣ, нека е за направата, не държа на това. — Г. г. народни прѣдставители! Тѣхническото училище, за което е дума тукъ и помѣщенieto на което ще се прави съ този кредитъ отъ 500.000 л., има първия си випускъ едвамъ тази година — свършиха това училище деветъ момчета.

Министъръ Д. Петковъ: Не е вѣрно.

С. Костурковъ: 10 души свършиха, единъ пронадналъ при зрѣлостния изпитъ, така че оставатъ деветъ души.

Министъръ Д. Петковъ: 30 момчета сж свършили

С. Костурковъ: Не, деветъ само отъ отдѣла землѣбри и т. н. — за тѣхъ ми е и думата.

Министъръ Д. Петковъ: Има землѣбри, техници, кондуктори — 26 момчета.

С. Костурковъ: Азъ слѣдихъ, интересувахъ се отъ туй училище, откакто е открито, присѣтствувахъ при неговото откриване прѣди години и си спомнямъ думитѣ на пратеника на министра, че отъ туй училище България има голѣма нужда и държавата ще положи всички усилия и грижи да се уреди то добрѣ, да гледатъ да се учатъ по-добрѣ момчетата, защото щомъ свършатъ, на тѣхъ мѣстата сж готови, тъй като България има нужда отъ такива работници. Между това отъ свършилитѣ тия деветъ души само двама души сж назначени на работа, такава, която отговаря на тѣхното прѣдназначенио.

Министъръ Д. Петковъ: Не е вѣрно, всички момчета сж назначени.

С. Костурковъ: Азъ вчера бѣхъ въ Вашето министерство, г. министре, и знахъ.

Министъръ Д. Петковъ: Азъ съмъ ги назначилъ. Какво ми говорите Вие?

С. Костурковъ: Чакайте, не бързайте!

Д-ръ Н. Георгиевъ: Вие лъжете. Министърътъ Ви опровергава.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни)

С. Костурковъ: Вие, г. Георгиевъ, не знаете, какво приказвамъ, и азъ мисля, че Вие не трѣбваше да отпирате такива обидни думи къмъ мене, защото не сте чули лъжа отъ моитѣ уста, още повече Вие, който ме познавате отъ десетки години. Никога азъ не мога да лъжа — знаете го туй. Азъ се чудя, какъ можете да говорите така.

Д-ръ Н. Георгиевъ: Министърътъ Ви опровергава.

С. Костурковъ: Двама сж назначени по тѣхната специалностъ, четирма души сж назначени кописти въ министерството по прѣмано друга работа, за да имъ дадатъ възможностъ да живѣятъ съ нѣколко десетки лева. Това ми се каза отъ началниците въ министерството. Това ли е тѣхната работа? Двама души има, които чакатъ. Единъ отъ тѣхъ, родомъ отъ с. Петричъ, като дава своитѣ документи за свършване на училището въ министерството съ заѣмление за работа, документитѣ му съ заявленияieto и прѣпорѣка отъ министерството се изпращатъ въ Русенската постоянна комисия, за да бжде назначенъ тамъ. Русенската постоянна комисия отказва назначението, като казва, че си има кандидатъ и порочва на своя кандидатъ. Министерството отрича прѣното на комисията да назначи своя кандидатъ, защото той не билъ съ завършено образование, човѣкъ, който да има специалностъ. Комисията, въпрѣки туй, назначава онова лице, а туй момче стои и до днешенъ день безъ работа. Документитѣ му сж върнати и въ министерството обѣщаватъ да му памѣрятъ каква-тодѣ работа, а на четирмата кописти, както ви казахъ, е дадена работа, която не е за тѣхъ. Копистъ не е работа за хора, които сж свършили това срдно техническо училище. Ако и заналрѣдъ Министерството на общественитѣ сгради по такъвъ начинъ назначава хората, които свършватъ това училище, напразно иска г. министърътъ 500.000 л. за направата на здание за него. Помнете, г-да, че ако по този редъ вървятъ работитѣ, училището ще опустѣе само по себе си; нѣма да се намѣрятъ кандидати, които да го слѣдватъ, защото хората, когато отиватъ да слѣдватъ въ извѣстно специално заведение, отиватъ съ перспективата, че ще бждатъ назначени на работа, която отговаря на тѣхната специалностъ, за да използвава държавата тѣхнитѣ знания и, отъ друга страна, тѣ да намѣрятъ прѣхрана, а въ случая виждате какъ постигва държавата въ лицето на Министерството на общественитѣ сгради.

Друго. По § 44 има прѣдвидена сума отъ 60.000 л. за направа на помѣщение за Шуменското архиерейско намѣстничество и за жилище на епархийския архиерей въ Шуменъ, а по § 45 — 100.000 л. за направа митрополитско помѣщение въ гр. Търново. Не знамъ, г. г. народни прѣдставители, вие какъ ще погледнете на тази работа, но азъ мисля, че най-малко сега е врѣмето, когато г. министърътъ трѣбваше да се загрижи за направа на държавни здания за помѣстване на архиерейския намѣстникъ въ Шуменъ и на митрополита въ Търново съ нѣкакви си 160.000 л. по двѣ пера. Всичко сме свършили, току само за здания на митрополити трѣбваше да помислимъ. У насъ има толкова наложителни държавни нужди, несравнено по-важни, отколкото тѣзи, и г. министърътъ ще направи добръ споредъ мене, ако оттегли тѣзи двѣ пера — не му е врѣмето и мѣстото сега да се занимаваме съ тѣзи работи. България може да прѣживѣе и е прѣживѣла досега безъ такива хубави, луксозни здания за митрополити, може и заналрѣдъ да мине безъ тѣхъ, а пъкъ въ Шуменъ знаемъ, че нѣма митрополитъ, а има архиерейски намѣстникъ, който ще може да прѣживѣе още доста години така, докато държавата се оправн финансово, а може и до край да прѣживѣе безъ такова луксозно здание. Дайте да задоволимъ ония нужди, които не търпятъ отлагане. Това сж нужди, които търпятъ отлагане. Единъ архиерейски намѣстникъ и единъ владика могатъ да се помѣщаватъ въ едно скромно здание или пъкъ отъ приходитѣ, съ които разполагатъ тѣ, да си направятъ здания, а не сега, когато държавата се намира въ такава финансова и икономическа криза, да иска г. министърътъ да имъ направи

луксозни здания, въ които да живѣятъ единъ архиерейски намѣстникъ и единъ митрополитъ съ своитѣ служители. Благодаримъ. Когато дѣцата на българскитѣ граждани се мѣкнатъ въ кофтори и изби, въ училища, дѣто губитъ здравето и живота си, взели сме да угаждаме на единъ митрополитъ и на единъ архиерейски намѣстникъ, да имъ правимъ за 160 хиляди лева луксозни здания. Това е цѣло прѣстѣпление прѣдъ интереситѣ на българската челядь, която трѣбва да се учи, това е прѣстѣпление и прѣдъ българското гражданство, което има много по-сжествени и по-важни нужди. Казахъ ви хората, които познаватъ положението, на и азъ го познавамъ не по-малко отъ тѣхъ, па и г. министърътъ го знае добръ отъ своитѣ чиновници. Пятница нѣма, мостове нѣма, нищо нѣма; ний-послѣ отъ доклада, който ни дава г. министърътъ, се вижда, колко пътица трѣбва да има и колко има. Отъ 30.000 км., ние имаме само нѣкакви 1.200 км. направени пътища. Туй ли е, г. министре? Когато нѣма пътища — артериитѣ въ държавата — какъ така да не се замислимъ за тѣхъ, а да се замислимъ за луксозни помѣщения на архиерейски намѣстници и митрополити? Съгласете се, че е въпищо противорѣчие между това, което говоримъ, че трѣбва да бжде, и онова, което вършимъ. Азъ моля г. министра да оттегли тия двѣ пера.

По въпроса за пътищата ще кажа двѣ думи. Не искамъ, г-да, да обвинявамъ никого и не е желателно да се приказва на тази тема. Трѣбва единъ пътъ заинаги да се забрави въ България, че трѣбва да се партизанствува съ въпроса за пътищата. Тамъ, дѣто има нужда — г. министърътъ има на разположение свои органи, знае нуждитѣ на населението отъ пътища — да ги прави и свършена работа. Това е, което имамъ да кажа.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Андрей Липчевъ.

А. Липчевъ: Когато слушахъ днесъ г. министра на финанситѣ и виждахъ неговата безпомощностъ при тежката задача, която му прѣдстои да рѣшава, като си припомняхъ всичко онова, което той по можа да каже, а се знае, че му е дълго да го каже, като виждамъ неговия подписъ тукъ подъ този законопроектъ, азъ не знамъ на кое най-напрѣдъ да се удивлявамъ: на факта ли, че се подписа на министра на финанситѣ ни се пока днесъ единъ свърх-сѣмѣнтъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за направа на поправка на държавнитѣ шосета и пр. — не влиямъ въ сжщността на въпроса досежно нуждата отъ шосета, сгради и пр. Шосетата, г. г. народни прѣдставители, особено поправката на шосетата не се извършва съ суми, взети отъ „заеми“, които има да се склочватъ и този, който мисли, че тѣй ще разрѣши този въпросъ, нищо повече нѣма да направи отъ онова, което се е правило отъ насъ; не само това, но той ще постави държавния бюджетъ въ едно положение, дѣто държавата да не може да понесе не само туй, което ѝ е най-необходимо, но да не може да покрие този бюджетъ и разходитѣ по тѣзи постройки. Защото думата „разсипничество“, употребена отъ едного, тѣй нагледъ съвсѣмъ неоснователно, когато ставатъ разходи за пътища, е на мѣстото си, когато става разходъ за прѣко неприходоносни цѣли, безъ тѣзи разходи или лихвитѣ за тѣхъ да се прѣдвиждатъ въ текущия разходенъ бюджетъ. Безспорно е така. Разсипничество е, когато вие ще създадете една лихва, която ще изяде, може-би, самия капиталъ на едно прѣдприятие, което нѣма да докара никакъвъ доходъ търговски, за онези, който го е създали. „А, Вие сте протъвъ шосетата“. Не е вѣрно. Не по-малко отъ койтѣ и да е тукъ съмъ партизаннитѣ на шосетата,

но за шестата финансовата наука познава изистинен редъ. Законитъ говорятъ, какво трѣбва да става. Вие имате 5 милиона лева, прѣдвидени въ приходъ отъ пѣтна повинностъ, а се има нахалността да се пишатъ само три. Това е прѣстѣпление.

Министъръ Д. Петковъ: Азъ протестирамъ противъ тая дума и ще Ви моля да си вземете думата назадъ, че по нахаленъ начинъ съмъ прѣдвидѣлъ 8 милиона лева.

А. Ляпчевъ: Г. министре! Не говоря за Васъ лично, а говоря за постапката.

Министъръ Д. Петковъ: Азъ ще обясня. Само че съ единъ по-приличенъ езикъ можете да говорите.

А. Ляпчевъ: Когато има законъ, който казва, че пѣтната повинностъ трѣбва да отива за пѣтищата, когато въ бюджетопроекта г. министърътъ на финанситъ казва, че има доходъ отъ пѣтната повинностъ въ течение на годината 5.267.670 л., а се вписватъ въ респективния бюджетъ на Министерството на общественитѣ сгради за пѣтищата само 3 милиона лева. Значи, изваждатъ се близо 2½ милиона лева. Какъ мога да нароча такава една постапка. Излиза, че въ тази страна трѣбва да употребимъ най-остритѣ думи, които се намиратъ, за да можемъ да изкажемъ негодуванието си противъ очевиднитъ и явни нередовности, които ставатъ въ управлението и отпослѣ да се удивляваме, че България финансово тръгнала къмъ пропастьта. Ще върви, разбира се, помъ така се кара работата. И противъ това възставамъ и противъ друго едно, г. министре на общественитѣ сгради, съ което Вие веднага ще се съгласите съ мене. Азъ виждамъ тукъ, че г. министърътъ на финанситъ и г. министърътъ на общественитѣ сгради играятъ комедия помежду си. Азъ питамъ г. министра на общественитѣ сгради да ми обясни, какво разбира подъ тая редакция на чл. 2. (Чете) „Сумата отъ 10.000.000 л., прѣдначена, съгласно прѣдидущия членъ, за напрана на нови, поправка на поврѣдени пѣтища, за отчуждаване имоти и за временния персоналъ за пѣтищата, възъ основа на чл. 9, п. п. 2 и 4 алинея втора отъ закона за държавнитѣ и общински пѣтища, ще се вписатъ отъ министра на финанситъ въ Българската народна банка на безсрочна лихвена смѣтка на фонда за държавнитѣ пѣтища, като се оставятъ въ пълно разпореджане на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството“.

Азъ, г. министре на общественитѣ сгради, отъ тая редакция на този членъ разбирамъ слѣдното: понеже смѣтате, че г. министърътъ на финанситъ, който ви е далъ подписа, за да се вотира кредитътъ, гѣма да Ви намѣри пари. Вие искате да го обвържете тукъ, да Ви даде пари, защото самъ по себе си законътъ не е нищо. Нѣма пари, а за да намѣрите пари, вие дождѣ отивате? Казвате: „Министърътъ на финанситъ ще се задължи да внесе тѣзи пари въ Народната банка“. А г. министърътъ на финанситъ може ли да каже отдѣ ще ги намѣри, за да ги внесе.

Министъръ Д. Петковъ: Ако Вие знаехте закона за пѣтищата, нѣмаше да говорите така.

А. Ляпчевъ: Азъ знаа много добръ закона за пѣтищата. На тази тема азъ ще се повърна и ще Ви разкажа единъ въпросъ, по който Вие миналия пътъ при първия 10-милионенъ кредитъ отъ Ваше

гласище да, по отъ сжщността на работата доста извършено се изказахте, и сега ще се повърна на него. Та, тукъ менъ ми прави впечатление, че г. министърътъ на финанситъ, който нѣма 10-тѣ милиона, още по-малко 14.700.000 л., за да ги има, трѣбва да внесе тукъ, въ Народното събрание единъ законопроектъ и да каже, че той склучва заемъ нѣкъдѣ и отъ него взема, защото тѣзи суми нѣма да се покриватъ отъ държавния приходъ по бюджета — бюджетътъ не ги вписва — и като нѣма отъ дѣ да ги вземе, г. министърътъ на общественитѣ сгради се мъчи сега тукъ да обвърже другаря си да ги внесе въ Народната банка. Отъ къдѣ ще ги вземе, какъ ще ги внесе? „А, ще рече нѣкой, може-би ще ги вземе отъ Народната банка“. Съгласете се, че ставаме смѣшни прѣдъ управлението на Народната банка, когато ние ще излѣземъ съ този чл. 2 да ѣ кажемъ: г. министърътъ на финанситъ е длъженъ да внесе паритъ на безсрочна лихвена смѣтка у васъ. — Кои пари, ще пита началството на Народната банка. — Паритъ, които вие ще ни дадете. На-ли всичко това е смѣшно? Това именно показва, какъ се работи у насъ. Г. министърътъ на финанситъ можеше да разбере, когато вдигаше днесъ рѣка: „Г-да, вие всички искате: и г. г. народнитѣ прѣдставители, и г. г. министритѣ, и пр.“. Но това не е достатъчно, г. г. народни прѣдставители, това е нѣщо повече отъ недостатъчно — ние да се занимаваме тукъ два часа, може-би, и единъ денъ съ единъ законопроектъ, който въ сжщностъ е единъ въздушенъ мѣхуръ — дотогава, докогато не се опрѣдѣли, отъ къдѣ ще се взематъ тѣзи пари и докогато заемътъ не се гарантира съ нужнитѣ суми за лихви.

Понеже г. министъръ Петковъ ме запитва досежно закона за постройката на държавнитѣ и общински пѣтища и начина на изразходването на кредититѣ, азъ ще му разкажа. Г. министъръ Петковъ правѣше единъ упрекъ прѣди нѣколко мѣсеци по поводъ на 10-милионния си кредитъ, или по поводъ на вотирането на бюджета досежно сумата за поддържането на пѣтищата — понеже бѣше по-малко прѣдвидено, отколкото възлиза сумата по пѣтната повинностъ — като казваше: „Какво да правя азъ? Въ закона за държавнитѣ пѣтища се стрѣмѣха да прѣдвидятъ единъ фондъ, въ който да се внася цѣлата сума прѣко отъ пѣтната повинностъ, безъ да отива дори въ Министерството на финанситъ, по г. министърътъ на финанситъ не се съгласи да ми даде това, което ми се дава по реда, и азъ съмъ принуденъ, като не получа отъ бюджета сумитѣ, да търся заемъ и да го накарвамъ него, по нѣкакъвъ начинъ да го обвържа да ми даде, защото азъ имамъ отговорностъ да правя пѣтища, да работя и пр.“

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко длъженъ съмъ да заявя, че г. министъръ Петковъ желалъ да направи нѣщо добро — въ това съмнѣние нѣма. Но начинътъ, по който той се съпоставя съ г. министра на финанситъ, ни води къмъ безредието. Защо? Защото г. министъръ Петковъ щѣше да бѣде много правъ и много силенъ, и дори, ако станѣше нужда, да излѣзе тукъ и да поискаше отъ г. министра на финанситъ сумата 5 милиона и толкова лева, която се дава по закона за пѣтищата и която ние не виждаме да отива за пѣтища, трѣбваше нея да поиска по бюджета. Обстоятелството, че тази сума не отивала направо въ фонда, не бѣрка, защото по наредбата, която сега съществува за разходване на сумата въ продължение на три години, респективниятъ министъръ, въ случай на общественитѣ сгради, е въ правото да иска тѣзи пари. Той има време да ги изразходва — три години. Той е гарантиранъ, първо, за да си изпълни

дълга, да поиска цялата сума от пълната повинност, и второ, той има, според законите, достатъчен срок, от три години, да я харчи и тия три години сж достатъчни, за да я изразходва, и да не отива другаде. Това е положението. Трето, ще кажа. Ако ние прибъгваме днес до всевъзможни износи мита, за които е много лесно да се каже, а е много мъчно да се чакат резултатите, и, ако ние търсим за пълната заем, които не можем да намърим, и при общото желание на венки: „Пълна, пълна“, аз съм биха пазяват тук, на мѣстото на г. министра на обществените сгради, да кажа: „Г-да! Пълната сж единъ разходъ, който държавата прави прѣди венчко въ услуга на публиката, на обществото. Отъ този разходъ прѣкъ приходъ за държавата нѣма. Не е желѣзница — то е съвѣтъ другъ въпросъ, не е сграда — то е съвѣтъ другъ въпросъ...“

Х. Гендовичъ: То е сѣ сжщото.

А. Ляпчевъ: Моля, не е сѣ сжщото. — „... и като е такъвъ разходъ, азъ желяя въ тая страна да се наложи по-голяма тежоба пълна повинност: вмѣсто да се плащатъ 5 милиона лева, заповѣдайте да се платятъ 10 милиона лева въ продължение на 5—10 години“. И ако това население би знаело, че тия 10 милиона лева биха отишли специално за пълна, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че то ще ги поддържа, ще плаща, и данъците ще бѣде популяренъ. Нѣма глупци въ тази страна да не разбератъ, че тия пари сж нужни и да си не наложатъ да платятъ за пълната. И по този начинъ държавниятъ бюджетъ ще се запази отъ непрѣдвидени задължения; нѣма да плаща лихви за разходи, които нищо прѣко нѣма да донесатъ за него. За страната, безспорно, ще донесатъ, но за тѣзи разходи, които допринасятъ за страната, вземайте приходи отъ нея. А за да паричнирате, покажете съ примѣра си, както законите ви налагатъ, че туй, което сега се дава, тамъ ще се изразходва. Тукъ пѣкой казваше: както въкога е било. Не е вѣрно: когато азъ съмъ управлявалъ, каквото е дошло отъ пълна повинност, вие ще видите, че до стотинка е отишло за цялата си. И тѣй трѣба да се работи, този е пѣтътъ.

Н. Досевъ: Каквото Вие, като министъръ на финансите, сте събрали отъ пълна повинност, всичко, до стотинка, ли дадохте за пълна?

А. Ляпчевъ: Всичко. Заповѣдайте, въ самия бюджетпроектъ на министъръ Тончева го има.

Д-ръ И. Момчиловъ: Добре, прието.

А. Ляпчевъ: Стр. 4, § 6, пѣтътъ данъкъ за 1911 г. — нѣмамъ го тукъ — 5 милиона нѣколко хиляди лева.

Н. Досевъ: Приходъ?

А. Ляпчевъ: Да, приходъ.

Н. Досевъ: Разходвано ли е всичко за цялата?

А. Ляпчевъ: Всичко е сведено тукъ къмъ разходъ. Ако въ продължение на три години не сж го изразходвали, не знаа, но въ продължение на три години тѣ имаха право да го изразходватъ.

Н. Досевъ: Вие поддържате, че цялѣтъ данъкъ трѣба да се употреби за цялата.

А. Ляпчевъ: И Вие увѣрявамъ, г. Досевъ, че е изразходвано. Ако ли не е изразходвано, то нѣкой

стотинка може да е останала. Но фактътъ е този, че министърътъ на финансите, като е вписалъ въ своя приходенъ бюджетъ, да речемъ 5 милиона лева приходъ отъ пълната повинност, турилъ е сжщата сума на разпореждане на министра на обществените сгради, като му е далъ 5 милиона и толкозъ лева. То е фактъ. Имате бюджета на обществените сгради, вземете го и ще го намѣрите. То е фактъ.

Но азъ ще говоря сега за друга работа. По този кредитъ има разходи за сгради. Азъ съмъ тамъ на съвѣтъ друго мѣстѣ. Безъ да влизамъ въ подробности, кое трѣба, кое не трѣба, фактътъ е единъ: при липсата на тѣзи сгради, които има да се строятъ, държавата плаща наемъ. Това е една задача на министра на обществените сгради, безъ да гледа, кое управление е, защото той се грижи за сградите на венките управления. Той има налице това, което плаща държавата, т. е. наемътъ. Капитализиралъ този наемъ, той може смѣло да работи и да строи. Ние още днесъ трѣба да го капитализираме. Като го заложимъ въ Народната банка, ще го имаме. Ето защо, въ случая, колкото тукъ на нѣкои да се вижда, че разходъ за сградите не трѣбвало да стане, а за пълна трѣбвало да стане, моля да ми позволите да внеса една поправка. За разходъ за пълна трѣба да се намѣри приходъ, който е дошълъ специално за това. Разходътъ за сградите нѣкъ си има своя приходъ още днесъ, щомъ се плащатъ наеми за тѣзи сгради. И достатъчно е министърътъ на обществените сгради да може да подбере работата, да я нагласи. И въ този случай, както министърътъ на обществените сгради, така и венчки министри заслужава да помислятъ по-серiously по този въпросъ, да наредятъ една система, като прѣтъ Народната банка се изтеглятъ суми, въ размѣръ на наемите, които биха разпрѣдѣлили. Капитализирани, тѣ могатъ да дадатъ сгради за тия наши учрѣждения. Защото, дѣйствително, е невъзможно да се продължава по този пѣтъ, по който се е вървѣло. Тамъ бюджетътъ нѣма да пострада — ресурсите сж налице. Достатъчно е да се работи. Свършвамъ съ пожелание, ако толкозъ се желае, щото непрѣмѣнно при единъ милиардъ и половина да се прибави още сега и този дълъкъ, поне чл. 2 да се редактира малко по-прилично, защото, съгласете се...

Министъръ Д. Петковъ: Това е просто текстъ взетъ отъ закона.

А. Ляпчевъ: Погрѣшенъ е.

Министъръ Д. Петковъ: Не съмъ азъ кривъ, че законите сж нарисани погрѣшно.

А. Ляпчевъ: Вашиятъ законопроектъ, г. министре, е направенъ отъ инженерите, чиновници въ министерството. И това е несправдливо на България. Всеки министъръ излиза тукъ съ свой проектъ, какъвто администрацията му приготви.

Министъръ Д. Петковъ: Да ме простите. Само това нѣма у мене: каквото ми приготвятъ, това да прѣдставя. Другъ е въпросътъ, ако тѣ сж сгрѣшили.

А. Ляпчевъ: А централната администрация, въ случай, има други наредби, които не попадатъ въ унисонъ, и ставатъ, не ще съмнѣние, нѣпа, които сж покрасни. Смѣшно е да идомъ ние съ такова постановление прѣтъ Народната банка, да заставимъ ние министра на финансите да внесе въ Народната банка на безсрочна лихвена смѣтка парите, които той ще вземе отъ нея.

И въ заключение, една молба прѣтъ г. министра на финансите: да се съгласи, съ този законопроектъ,

да ни внесе и единъ другъ, съ който да ни посочи, отъ дѣйно нѣмѣри 14.700.000 л., да опрѣдѣли лихвитѣ и службата по тѣхъ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. д-ръ Иванъ Момчиловъ.

Д-ръ И. Момчиловъ: Г. г. народни прѣдставители! Въземахъ думата да направя нѣколко кратки възражения. И, да ви кажа право, отудвамъ се, че има нужда да права тѣзи възражения, защото азъ съмъ тѣмъ, че достатъчно врѣме измина, откогато ние съществуваме като държава, та врѣме е да прѣстанемъ да демагогствуваме по извѣстни работи.

Не съмъ много силенъ въ финансовата наука, както г. Ляпчевъ, но отъ това, което мога да си спомня, ще ви цитирамъ нѣколко факти, които сами по себе си сж толкова краснорѣчиви, че ще ви убѣдятъ въ правотата на моитѣ думи. Г. Ляпчевъ и нѣкои още казаха, че пѣтицата не сж такава страшна необходимостъ, . . .

А. Ляпчевъ: Не е вѣрно.

Д-ръ И. Момчиловъ: . . . че въ това врѣме, когато държавата не знае, какъ да свърже двата края, съвсѣмъ не е умѣстно да отиде да прави разходи, които не могатъ да бждатъ лихвоносни, които не могатъ да помогнатъ за нарастване приходитѣ на държавата, че пѣтица не бива да се правятъ съ извънредни срѣдства на държавата, не бива да се правятъ съ заеми, а трѣбва да се правятъ съ редовни бюджетни срѣдства. Бѣше врѣме, и не много отдавна, когато нѣколко отъ политическитѣ партии твърдѣха, че желѣзницитѣ въ държавата не бива да се правятъ съ извънредни бюджетни срѣдства, че трѣбва да се строятъ съ редовни срѣдства или съ редовни икономии, които биха могли да се реализиратъ въ нашия редовенъ бюджетъ. Минаха нѣколко години отъ това врѣме, когато много често се пишеше върху тази тема и много наши финансисты, на видъ, пишеха и поддържаха това. Днеска азъ питамъ: въ българското Народно събрание би ли се намѣрилъ единъ човѣкъ, който сериозно да поддържа, че това трѣбва да бжде така?

А. Ляпчевъ: Азъ се намирамъ да поддържахъ това, но да ми дадете управлението да управлявамъ, и ще видите, че лихвитѣ, които давате, сж толкова много, че можете да постройте желѣзници.

Д-ръ И. Момчиловъ: Вие управлявахте, г. Ляпчевъ. По-хубаво е да не приказвате за тия работи. — Ако българската държава или българскитѣ правителства биха възприели този възгледъ, да строятъ държавнитѣ желѣзници отъ икономитѣ, които биха могли да се реализиратъ отъ нашия редовенъ държавенъ бюджетъ, азъ съмъ сигуренъ, че въпросъ е, дали ние щѣхме да имаме сега 100 или 200 км. желѣзници. Едно отъ най-сериознитѣ възражения, което се правѣше тогава, бѣше това, че държавата, за да построи желѣзници, прави заеми съ 6, 5, по-послѣ и 4½ лихва, когато желѣзницитѣ не могли да донесатъ повече отъ ½, 1 или 2% минимумъ и, слѣдователно, държавата, за да направи желѣзници, уврѣжда държавното съкровище и губѣла. Азъ виждамъ, колко е излишно да доказвамъ ползитѣ, които принесоха тѣзи държавни желѣзници. Виждамъ, колко е излишно да се говори, че е билъ извънредно погрѣшенъ онзи възгледъ, който се поддържае тогава, че не бива да се правятъ заеми, за да се строятъ желѣзници. Защото, ако този възгледъ бѣше усвоенъ тогава и не бѣха се направили желѣзници съ заеми, всѣки единъ отъ васъ

може да си прѣдстави, въ какво състояние щѣше да бжде днесъ българската държава. Сжщото нѣщо е и съ пѣтицата.

Г. Ляпчевъ казва пѣтицата не сж нѣща, които да могатъ да увеличатъ приходитѣ на държавния бюджетъ, слѣдователно, въ тѣзи тежки врѣмена и ние не можемъ да харчимъ държавнитѣ срѣдства, освѣнъ за нѣща, които сж извънредно необходими, безъ които не може, и за нѣща, които би могли да допринесатъ нѣщо за увеличението на държавнитѣ приходи — единъ възгледъ, споредъ мене, извънредно погрѣшенъ. Пѣтицата въ една държава, особено у насъ, въ България, сж толкова необходими, че, ако азъ заповѣдвахъ тази работа, азъ съ най-големо удоволствие, съ най-големо съзнание на изпълнение дълга си бихъ затворилъ 10, 15, 20 учрѣждения, по бихъ направилъ пѣтица. Защото ние не трѣбва да забравяме едно обстоятелство: че ние сме една демократическа страна, че всички български граждани се ползватъ съ еднакви права прѣдъ държавата и прѣдъ държавнитѣ закони, че ако ние въ София можемъ да ходимъ по улици послани съ печени тухли, нѣмаме право да искаме отъ българскитѣ граждани, които плащатъ за тѣзи тухли, да тѣнатъ въ калъ. Горнеорѣховската околия, която познавамъ извънредно добре, която се намира въ Търновския окръгъ, единъ отъ най-напрѣднатитѣ наши окръзи, има минимумъ десетина—двадесетъ села, жителитѣ на които четири мѣсеца въ годината не могатъ нито да влизатъ въ селото си, нито да излизатъ отъ него. А тѣзи хора сж граждани на тази държава, тѣзи хора, както васъ и мене, си плащатъ редовно данѣцитѣ, тѣзи хора, както васъ и мене, отидоха да защитятъ честта и достойнството на българската държава. И ние вършимъ едно злодѣяние спрѣмъ тѣхъ, като ги оставаме 30—40 години подъ редъ да не могатъ зимно врѣме даже дѣцата имъ да отидатъ на училището.

Не може да бжде основателенъ възгледътъ на г. Ляпчева, който казва, че държавнитѣ пѣтица не помагатъ въ нищо за увеличение благосъстоянието на държавата.

А. Ляпчевъ: Не е вѣрно. Това не съмъ казалъ.

Д-ръ И. Момчиловъ: Когато има пѣтица въ една държава, населението се улеснява, то може въ всѣко едно врѣме да изнесе своитѣ продукти на пазара, да ги продаде на добра цѣна, да увеличи своето лично благосъстояние; а всѣки единъ отъ васъ знае, че една държава е само тогава богата и състоятелна, когато населението ѝ е богато и състоятелно. Искамъ да ви кажа, че е погрѣшенъ възгледътъ, че пѣтица и посета не бива да се правятъ съ извънредни срѣдства. Именно тамъ е случаятъ, когато трѣбва да се правятъ заеми, защото пѣтицата, които днесъ ще направимъ, щѣма да служатъ само една или две години, а тѣ ще служатъ 50—100 години, ще служатъ и за бждѣнето поколѣние, и справедливо е то да понесе частъ отъ разхода, извършенъ за направата на тия пѣтица.

Тѣзи възражения имахъ да направя и да помоля Народното събрание да изпълни единъ дългъ къмъ всички българи, като поискаме отъ всички правителства, може-би друго нищо да не правятъ, но пѣтица непрѣмѣнно и непрѣстанно да правятъ, защото българскитѣ народъ, българската държава има нужда отъ тѣхъ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Димитъръ Яблански.

Д. Яблански: Въ продължение на три години, този е третъ законопроектъ за държавнитѣ пѣтица, който се внесе въ Народното събрание. Нѣма съмъ-

пъние, че пуждата отъ пътника е много голѣма и че най-популярното въщо, най-популярниятъ законъ ще бѣде законътъ за пътника, защото тази пужда се чувствува отъ всички еднакво, отъ всички класи безразлично — еднакво отъ селанина, както и граданина. Обаче, г-да, когато се вотира законъ, и само се вотира, за да се каже, че се правятъ пътника, азъ допѣждамъ ще се съглася съ г. Костуркова, че тукъ се прави една малка демагогия.

Въ 1912 г. се вотира законъ за пътника, вотира се цѣла шосейна мрѣжа, предвиджана се 36 милиона лева да се взематъ отъ заема, който трѣбваше да се направя за тази цѣль. Намѣсто да се внесе въ миналата сесия новъ законопроектъ за нова мрѣжа, когато всички тѣзи пътника, които се предвиждаха въ този законопроектъ, влизаха и въ старата мрѣжа, нѣмаше, освѣнъ да се изпълни стариятъ законъ. Всички пътника, изключая само пътника въ новите земи, бѣха предвидени и нѣмаше, освѣнъ една при-банка да се вотира за пътника и въ новите земи, и да се изпълни законътъ отъ 1912 г. Предлагамъ, да знаете всички, че въ този законъ сѣ направени много тщателни изчисления, базирани на изучаваня, колко километра има въѣнъ пътъ, за построяване, за направя на желѣзни стѣбеници — защото се предвиждатъ почти всички мостове да бѣдатъ желѣзни. Така щото, смѣтката е направена по начинъ да отговаря по закона за отчетността по бюджета — да се разходватъ срѣдствата споредъ направенитъ предварително точни изучаваня.

При разискване на законопроекта въ миналата извънредна сесия, азъ говорихъ тогава и обърнахъ вниманието на почитаемото народно представителство, че парламента сѣ прави смѣтката. Казваше се: за еди-кое си шосе, отъ Шуменъ до Ямболъ, трѣбватъ еди-колко си лева. Колко километра има това шосе, какви суми ще трѣбватъ за шосиране, какви — за съоружения — нищо подобно. Цѣлата мрѣжа бѣше точно такъ направена. Както и да е, народното представителство прие законопроекта, както бѣше представенъ, вотира се и е въ изпълнение, вътрѣшъ туй, че се предвиждаше тѣзи пари да се взематъ отъ заема, предпологаемъ, отъ Народната банка, защото държавниятъ заемъ не е още реализиранъ. Иначе, безъ заемъ, нѣмаше да се ангажира, въ никой случай, съкровището съ тѣзи разходи.

Какво става въ случая? Както обърнахъ внимание и при разискване на въпросния законопроектъ — това трѣбва да забѣлѣжа и сега — при този начинъ на гласуване законопроекти, при този начинъ на гласуване срѣдства за постройка на пътника, безъ едно по-тщателно, по-обстойно изучаване, ние не се намѣримъ утрѣ предъ новъ фактъ да се яви г. министърътъ да иска допълнителенъ кредитъ за довършване същата мрѣжа. Тѣмо сега иде г. министърътъ да потвърди това мое предвиждане, че за голѣма частъ отъ тази мрѣжа, за постройката на която ние гласувахме кредитъ, сега се повтаря предметниятъ законопроектъ — иска се допълнителенъ кредитъ. Не е чудно, че и този кредитъ, понеже изучаванията не сѣ направени, както ви казахъ, да не стигне, и утрѣ да бѣдемъ изненадани отъ г. министра съ новъ законопроектъ да иска допълнителенъ кредитъ за същата мрѣжа пътника. Е, г-да, така не се прави. Въ случая да ви кажа истината. Трѣбваше г. министърътъ да се погрижи да се направятъ тия изучаваня, а пъкъ можехте да си послужите и съ изучаванията, направени прѣзъ 1911 г. Тѣ сѣ много вѣрни. Същиятъ персоналъ, който ще изпълнява този законопроектъ, той е правилъ изучаванията за мрѣжата въ закона отъ 1912 г.

Въ случай за изпълнението на този законопроектъ ни се искатъ 14 милиона лева, отъ които 10 милиона само за пътника, и се казва, че ще се взе-

матъ отъ заемъ. Г-да! Излишно е да повтарямъ думитъ на почитения министъръ на финанситъ относително финансовото положение, въ което се намира държавата. Предвиждатъ се 14 милиона да се взематъ отъ заемъ. Питамъ азъ: отъ кой заемъ ще ги вземемъ? Отъ стария заемъ ли, който вотирахте вие? Той не е реализиранъ. Въпросъ е още кога ще се реализира. Отъ новъ заемъ ли, който ще правите? Въпросъ е какъ и кога ще го направимъ при туй положение на финансовото тържище вънъ. Много добръ ви е известно, че България скоро заемъ нѣма да намѣри. Е тогава, питамъ се: отъ какъ ще се взематъ тия пари, или само да се вотира, за да се каже, че е вотиранъ законъ, и да го оставите въ архивата, както много други вотираны закони сѣ оставили по този начинъ. Защо имаме пужда да се внесе този законопроектъ, когато се знае много добръ, че Министерството на общественитъ сгради, съ техническия персоналъ, съ който то разполага, не може да харчи повече отъ 5—6 милиона лева годишно. Има 5 милиона отъ пътникъ дѣлътъ и 4 милиона отъ пътна повинностъ, тѣ ставатъ 9 милиона. Има също отъ заемъ, отъ кредита, който ние вотирахме миналата сесия за шосейната мрѣжа 10 милиона лева; ако, разбира се, е намѣренъ този заемъ, предпологаемъ да е взетъ отъ Народната банка, който въ три години навѣрно ще да се разходва. Тѣ сѣ: 9 милиона и три милиона — 12 милиона лева. Е добръ, 12 милиона лева, г-да, каквото щете да кажете, но тѣ не могатъ да се изразходватъ, не могатъ да се ангажиратъ. Защото не е само работа да се ангажиратъ, да се дадатъ подъ търгъ посетата, но трѣбва да има надзоръ, трѣбва да има персоналъ, който да слѣди изпълнението на тая работа. Този персоналъ го нѣма. Въ вѣмето отъ 1904—1905 г., когато се вотира законътъ за държавната шосейна мрѣжа отъ тогава се знае, че повече отъ 3—4 милиона лева не е могло да се изразходватъ, а сега ни се искатъ 10—15 милиона лева за направя на пътника. То значи да си играемъ на милиони. Защото това въщо е неerealизируемо. Изключавамъ другитъ разходи, които сѣ предвидени за постройка на здания. Колкото за тѣхъ, тѣ могатъ да бѣдатъ изпълнени, защото персоналъ за това има. Щомъ е така, защо се бърза съ този законопроектъ? Изпълнето стария законъ, намѣрето срѣдства за готовото реализиране и за това ще получите всичката благодарностъ и похвала отъ страна на народа, а не само да вотираме закони, които да оставатъ въ архивата.

По тѣзи съображения, г-да, азъ моля г. министра на финанситъ, предъ видъ на туй финансово положение, въ което се намира страната, да остави този законопроектъ въ архивата и да прѣпорѣча на г. министра на общественитъ сгради да изпълни закона отъ 1912 г. Тамъ има много обстойно изучаване на шосейната мрѣжа, има предвиденъ кредитъ отъ заемъ; ако той разполага съ него, нѣма освѣнъ, да го даде на разположение на г. министра на общественитъ сгради да го изразходва. Ето какъ ще се постигне цѣльта.

Касателно § 2 отъ законопроекта, на който г. Лячевъ обърна внимание, има да забѣлѣжа, че въ закона сѣ предвидено, щото построяванията отъ пътника дантъ да се турятъ на разположението на г. министра на общественитъ сгради. Това го азъ прокарахъ. Защо? За да се турне край поднѣжъ-завинаги, щото министритъ на финанситъ да не взематъ прихода отъ пътника дантъ, за да покриватъ другитъ нужди на бюджета, а да остане изключително за пуждѣтъ на пътника. И затова сѣ предвидено, че тѣзи построявания, които то да бѣдатъ тѣ — 5 или 6 милиона — трѣбва да се турятъ всецѣло на разположение на министра на общественитъ сгради, за поправка и постройка на новы пъ-

тища. Но сега откъдѣ накъдѣ се вмъкна, че и заемъ ще трѣбва да се тури на негово разположение. Ами че щомъ се направи заемъ специаленъ за нуждитѣ на пѣтищата, то се разбира самъ по себе, че ще бѣде на разположение на министра.

Министъръ Д. Петковъ: Вие сте го писали въ закона. Какво говорите?

Д. Яблански: Да. То е за пѣтния данѣкъ.

Министъръ Д. Петковъ: Не е за пѣтния данѣкъ. Ако не знаете закона, вземете че го прочете баремъ. Вие сте го написали и не го знаете.

Д. Яблански: Вѣрното е, че въ закона е прѣдвидено за пѣтния данѣкъ, а не заемъ. Погрѣшно е съворите.

Министъръ Д. Петковъ: Вие сте писали въ закона, че и заемъ като се направи, трѣбва да се поставя така.

Д. Яблански: Въ всѣки случай, както ви обѣркахъ внимание, вотирането на този законъ ще бѣде само едно утѣшение зарадъ насъ или за васъ, както щете кажете, че сте вотирали единъ заемъ отъ 10 милиона лева за постройкѣ на пѣтища. Обаче то ще бѣде неизпълнимо, затова, защото такъвъ заемъ засега не може да се намѣри. Стига, казвамъ, изпирятъ заемъ, който вотирахме, да го намѣрите, изпълнете го и то ще бѣде достатъчно. Но сега да направимъ заемъ, то значи само да се лѣжемъ сами.

По тѣзи съображения, азъ поддържамъ да се вотира този законопроектъ на първо четене, но да се остави въ комисията, да се остави въ архивата, най-послѣ като единъ паметникъ, че вие сте го вотирали, че вие сте имали доброто желание да се грижите за направата на пѣтища въ България.

Прѣдседателствуещъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Христо Гендовичъ.

Х. Гендовичъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще бѣда много кратъкъ. Ще бѣда за законопроекта, по който нѣкои говориха отъ партизанска точка зрѣние, а други, които сѣ били на министерската маса — отъ желание пакъ да дойдатъ. Г. Липчевъ каза: „Дайте азъ да управлявамъ, да видите какво ще направя.“ Че Вие, г. Липчевъ, до вчера управлявахте. Защо не направихте това? Но Вие само стрижете народа до кожата за данѣци. Слѣдователно, когато говорите нѣщо, трѣбва да го помните, и когато дойдете на властъ, да го изпълните, а не да прѣскачате отъ единия край на другия, само да Ви види народътъ, че сте били министри.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще ви кажа, че селското население е за okayване: нѣма никакви междуселски съобщения, никакви шосета. Ако погледнемъ назадъ, вие ще видите, че сме имали добри шосета прѣди 50 години, когато ги е правилъ Митхадъ-паша. Оттогава насамъ нѣма направено нито едно шосе, както трѣбва. Азъ ходя по агитация отъ 1878 г. насамъ. Ходилъ съмъ отъ село на село въ Къзълбелашка и Каваклийска околии. Въ Каваклийската околия, ако повали 5—10 часа дъждъ, населението отъ тая околия не може да мръдне на нѣкъдѣ. Въ румелийско врѣме гласувахме бюджетъ за направата на шосета — тъй си умрѣ. Слѣдъ съединението на Южна-България, пакъ гласувахме бюджетъ за направата на шосета и междуселски съобщения — нѣма никакви. Защо? Зависн отъ добрата воля на онзи министъръ, който знае своя

длъгъ. Длъгъ се налага на всѣко едно правителство да услужва на населението. Правятъ се шосета, правятъ се пѣтища, правятъ се телеграфи за улеснение на населението. Но селското население, което сѣщо си плаща данѣцитѣ, нѣма нито шосета, нито пѣтища. Щомъ завали дъждъ или настане зима, пѣтищата се разкалватъ и населението не може да излѣзе навънъ отъ къщата си, по 3 дена стои вътрѣ и не може да иде до мелницата. Ако ли впрегне два чифгара съ двѣ колелета да иде на мелницата — невъзможно е! Калъ до колѣнитѣ. Ако имаше междуселски съобщения, ако имаше пѣтища, то населението може да изнесе хранитѣ си въ най-труднитѣ врѣмена, когато иматъ добра пияца. Тѣй щого, г. Йоновъ много намѣсто говори по този въпросъ, но нѣмаше кой да го слуша. Слѣдователно, вие трѣбва да гласувате за този кредитъ отъ 14.700.000 л., но като го гласуваме, да задължимъ министра съответно да изпълни това негово задължение, а не само да остане написано на книга.

Г. Яблански, когато бѣше министъръ въ 1911 г., дойде до Ямболъ и Къзълъ-Агачъ: — азъ го видѣхъ въ Ямболъ, не знаа да-ли отиде до Къзълъ-Агачъ — и видѣ, че шосета трѣбва да се направятъ. Тѣй ли бѣше, г. Яблански? Като видѣхте, защо не ги направихте? Чисто и просто, защото не сте имали добрата воля да ги направите. Когато покойниятъ Каравеловъ въ 1901 г. отиде въ Къзълъ-Агачъ да агитира, между Къзълъ-Агачъ и Каваклий му се прѣобърна файтонътъ, защото нѣмаше път, и трѣбваше селачитѣ да го теглятъ съ рѣцѣ, за да го извадятъ отъ калъта. „Щомъ се върна, казва, ще го направя“ — като онзи, който се давилъ въ морето и за да се спаси, казалъ: „Избави ме, Боже, отъ морето, че послѣ ще ти запали голѣма свѣщъ“. Но щомъ излѣзълъ отъ морето, забравилъ. Слѣдователно, тѣзи, които ставатъ министри, трѣбва да иматъ добрата воля и грижата да изпълняватъ, както трѣбва това, което сѣ говорили въ оппозиция, а не само да седнатъ на министерско крѣсло, да ги види народътъ, че сѣ министри. Щомъ се гласува единъ кредитъ за направа на шосета отъ 10, 15 или 20 милиона, ако нѣма пари, министърътъ трѣбва въ заемъ да вземе, но да изпълни своя свещенъ дългъ. И тогава бѣдното население ще му рѣкопѣиска, защото гражданитѣ, като мене, могатъ да се качатъ и на коне, и на файтони, но бѣдното население не може. Виждате, че по градищата всичко е наредено, както трѣбва, но за бѣдното население по селата никой не иска да знае. Г. Липчевъ каза: „Направете ме министъръ и азъ ще направя всичко“. Само съ думи не се прави, господине, иска се воля. Не е достатъчно да го кажешъ само, а трѣбва да имашъ и гражданска доблестъ да го направитъ. Само онзи заслужава да бѣде министъръ, който, като падне стъ въ власть, има щастieto съ прѣстъ да го сочатъ — безразлично отъ коя партия е — и да може да каже: азъ направихъ единъ шосе, единъ път. Едно врѣме Митхадъ-паша направи добри шосета около Русчукъ. Но тѣзи, които сѣ направени оттогава насамъ, сѣ такива, че по-хубаво е да ги нѣма. Отъ 35 години насамъ напразно се харчатъ пари за шосета. Защо? Защото министритѣ, които ги правятъ, не обръщатъ никакво внимание на шосетата и на междуселскитѣ пѣтища.

Г. Ножарковъ или г. Костурковъ — да ме извини, че не му знаа добръ името — каза, че България се опропаства, щомъ харчимъ пари напразно. Защо ще харчимъ пари напразно? Да помагамъ на населението, най-вече на селското, съ направата на шосета, това прѣстѣпление ли е? Прахосване на пари ли е? Не, съ това се прави едно улеснение на населението. Правителството е длъжно да прави

улеснение на населението съ шосета, съ железници и пр. „Шосетата не могат да покриват разходите си“, казват пъкоти. Не трябва да ги покриват. Достатъчно е да се улесни населението. Шосетата затуй се правят — за улеснение на населението. Пътищата за туй се правят — за улеснение на населението. Защото ако министърът получава пари, той взема тѣзи пари от гърба на населението. Защото ако има един добър урожай, има нужда от пътища, за да могат храните да се изнесат на пазара. Въ турско време и аз съм събирал храни въ Каваклий, но когато се разкаля, по 30 деца не може да се изкара кола навън от града. Следователно, трябва да се помогне на туй население, което се експлоатира от държавата, и съ данъци, и съ пълна повинност, и съ военна повинност; следователно, нѣма защо да се скъпимъ и да казваме, че не трябва да се праховатъ пари за направата на пътища. Ако Вие, г. Костурковъ, сте ходили между населението, пъхте да знаете от какво най-много има нужда бѣдното селско население. Недѣйте гледа тия селища, които сж дошли тукъ; тѣ може да сж въ добро положение, но азъ знам, че има хора по селата, които въ лошо време не могат да излизатъ от къщата си навън. Следователно, когато говорите, недѣйте гледа само напредъ си, но вижте какво има назадъ си; недѣйте гледа само тѣзи, които сж въ добро положение, но вижте и другитѣ, които сж въ бѣдно положение. Ето какъ е въпросътъ, г-да.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Свършихте ли, г. Гендовичъ?

Х. Гендовичъ: Още една минута. Но трябва да ме прѣкъсвате, защото тъкмо сега ми се удава случай да кажа, от какво има нужда населението.

С. Костурковъ: Разправи нѣщо за шинелитѣ.

Х. Гендовичъ: Азъ имамъ като тебе слуги, слѣдователно, не можешъ да ми се хвалишъ.

Г. Ляпчевъ каза — монтѣ уважения къмъ него — „Направете ме министъръ, да видите какво ще направя“. Ами ти до вчера бѣше министъръ, какво направя? Нищо нѣма наявѣ, не можешъ да се похвалишъ, че си направилъ едно шосе, единъ път. Говорите само големи фрази, като една курдисана латерна. (Смѣхъ въ дѣсницата и дѣсни центъръ) Трѣбва да направите нѣщо положително, съ което да услужите на народа. Затуй ни е пратилъ българскиятъ народъ — да го улеснимъ. Какъ ще го улеснимъ? Не само като гласуваме законопроекта, който ни е прѣдложилъ г. министърътъ, ами като задължимъ послѣдния да изпълни този законъ. Като му отпускатъ кредита отъ 14.700.000 л., да некаме, щото той да го изразходва за направата на пътища, и въ края на годината да ни даде отчетъ: направихъ еди-кой си и еди-кой си шосета, за да види населението и почитаемото Народно събрание, че еди-кой си министъръ е внесълъ единъ законопроектъ за направата на шосета и че паритѣ, които му сж отпуснати, сж му отпуснати заслужено. Защото ще може съ право да каже, че задължението, което е поелъ, не е останало написано само на книга, ами е направилъ еди-кой си и еди-кой си междуселски пътища. Затова азъ ще моля г. министра, комуто ще гласуваме този законъ, да употреби всички усилия да направи както трѣбва шосета и междуселски пътища. Ако нѣма пари, нека вземе въ заемъ отъ банката, отъ какъто ще да вземе, шу да се направятъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И отъ тебе може да вземе. Защо не?

Х. Гендовичъ: Азъ съмъ давалъ и пакъ ще давамъ, ако има нужда.

К. Пастуховъ: Давай де!

Х. Гендовичъ: Но вие, голитѣ, какво ще дадете? Гендовичъ ще даде, може-би, милиони, ами Костурковъ какво ще даде? Азъ мога да дамъ всичко, а той вехтитѣ си гани ли, или кирливата шалка? (Смѣхъ)

К. Ципорановъ: Нека г. Гендовичъ каже, колко ще даде.

Х. Гендовичъ: Отъ 1878 г. пасамъ гласуваме пари за направата на шосета и пътища, но азъ не виждамъ никакъ такива направени. Има села за окайване — просто да ги оплатишъ, когато завали дъждъ. Г. Яблански говори — монтѣ уважения къмъ него — но той не каза, колко километра шосета и междуселски пътища е направилъ, когато бѣше министъръ. Азъ го моля да ми каже, направилъ ли е поше 1 км. път?

А. Кундалевъ: Тѣ война правиха.

Х. Гендовичъ: Ако е въпросъ, само човѣкъ да седне на министерското крѣсло, азъ мога да бѣда по-прѣдставителенъ като министъръ. (Смѣхъ и ржкопѣскане въ дѣсницата) Но, въпросътъ е, да видимъ какво мога да направя? Ако азъ бѣхъ министъръ, сѣ пъхъ да направя нѣщо и пъхъ да ви кажа: Г-да! Въ времето, когато азъ бѣхъ министъръ, направихъ шосе отъ еди-кое село до еди-кое село, направихъ еди-кой си мостъ, за да се запие това въ протоколитѣ и да знае Народното събрание и народътъ, че това е направено въ мое време, както въ турско време, когато единъ папа идѣше въ нѣкой градъ за пръвъ път, той развалише нѣщо старо, за да направи ново, което да остане като знакъ отъ неговото идване, за да се говори, че еди-кой си папа направилъ еди-кой си мостъ, или еди-кой си чешма, както за Митхадъ-папа и досега се споменава, че направилъ еди-кой си и еди-кой си добри шосета, защото сегашнитѣ сж толкова лоши, че по-хубаво е да не сж правени. Отъ какво зависи едно шосе да бѣде направено добъръ? Зависи отъ добрата воля на министра, който управлява — като има добра воля, всичко може да направи, нѣма ли добра воля, стои ли само на министерското крѣсло, началницитѣ на отдѣление правятъ ли му проектитѣ, правятъ ли му смѣткитѣ, това не е министъръ, той трѣбва да си върви.

Затова, бихъ молилъ г. министра на пътищата сорнозно да се заеме за направата на пътищата и щомъ му гласуваме този кредитъ, ако нѣма пари, да вземе въ заемъ, но да изпълни задължението си, и азъ съмъ увѣренъ, че той ще направи това. (Ржкопѣскане отъ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: Г-да! Ще направя само нѣколко бѣлѣжки въ свръзка съ законопроекта, защото смѣтамъ, че нашата група имѣ вече случаи да се изкаже върху този въпросъ, именно когато се гласува прѣдпознатиятъ законопроектъ за постройка на пътищата. Вземамъ думата главно, за да се спра на въпроса, изтъкнатъ отъ г. Ляпчева, върно ли е, че пътищата не се ронтиратъ и възможно ли е ние съ срѣдствата на редовния бюджетъ да задолжимъ тази въпиюща нужда. Смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че нашата страна въ това отношение е останала много назадъ. Въ едно отно-

ипение ние сме отишли напредъ, въ постройката на желѣзницитѣ. Но отъ стопанско гледище, за да могатъ тѣ да се рентиратъ, ние трѣбва да имаме шосета не въ сегашния размѣръ, 2.000 км., а най-малко 22.000 км. Е добръ, за да направимъ така, че сръдствата на съобщенията да се рентиратъ — желѣзницитѣ у насъ да даватъ не 1%, а по 3%, по 4% отъ вложения капиталъ, ние трѣбва да ги свържемъ съ отдѣлнитѣ пунктове на сѣдаване жито, за да може износътъ да става редовно, да може той да се регулира. Има и друга една рента вънъ отъ тая, за която говори г. Ляпчевъ, и тя е сѣщинската рента отъ посетата, именно стопанската рента. Че фискалъ, съ построяването на много шосета, може да не спечели, азъ сѣщо съмъ убѣденъ въ това. Желѣзницитѣ у насъ даватъ 1—1½%, посетата нѣма да ни даватъ нищо, ще ни даватъ само разходи за поддържането имъ, но стопанската рента ще бѣде много голѣма. И азъ намирамъ, че модернизирането на нашето земледѣлие отна много медлено, въ голѣма степенъ, затова, защото ние нѣмаме сръдства за съобщения. Ще бѣде една голѣма услуга за самото земледѣлие, за неговото модернизиране, ако се направятъ сръдствата за съобщение лесни и модерни. Но азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че по тоя въпросъ не трѣбва да демагогствуваме, не трѣбва да бждемъ и сантиментални. Необходими сѣ най-малко 150 милиона лева за постройка на необходимитѣ шосета, сир. да ги доведемъ до такъвъ размѣръ, щото тѣ да отговарятъ на желѣзнопътната ни мръжа. Картината, която се рисува въ туй заседание и която ме накара да взема думата, бѣше много тъжна, тя е картината на непослѣдователността въ строителната политика на България. Става г. Ляпчевъ, и ви развива една строителна политика досущъ различна отъ тая на сегашни министъръ. Става г. Яблански, и неговата критика се състои само въ туй, да каже: отъ кѣдѣ ще намѣрите сръдства? Отъ кѣдѣ ще намѣримъ сръдства, пита г. Яблански? Ние намираме да гласуваме 600.000.000 л. за продължение на войната, вие ги гласувахте тогава за военни цѣли и питате сега, отъ кѣдѣ ще намѣримъ 14 милиона лева за постройка на шосета? Ние намираме да изразходваме 1.450.000.000 л. за цѣли, до голѣма степенъ, нерентирующи се, а за постройката на шосета, за постройката на желѣзницитѣ и пристанищата, ние нѣмаме сръдства, макаръ че иматъ голѣма стопанска рента. Азъ казвамъ, че ми направи много лошо впечатление тази картина, защото не се виждаше никаква послѣдователностъ въ строителната политика на България. И тримата, които говориха, си противорѣчеа. Ако ние се спремъ на фискалната страна на тѣхнитѣ възгледи, ще останете залудени. Г. Ляпчевъ ви каза, че трѣбва да строимъ шосета съ сръдства отъ редовния бюджетъ. Та възможно ли е това, съ сръдства отъ редовния бюджетъ да строите шосета за 150 милиона лева? Ние бихме го попитали, отъ кѣдѣ ще вземе той това увеличение? Той ни каза, като се увеличи пѣтната повинностъ. Ние, като окръжни съвѣтници въ София — сигурно е въ цѣлата страна — имаме случай скоро да се занимаваме съ този въпросъ; можемъ ли да увеличимъ пѣтната повинностъ, можемъ ли да накараме селянитѣ да отидатъ да работятъ, въ по-голѣмъ размѣръ? Не може. Въ продължение на послѣдната година въ окръжния съвѣтъ, ние се убѣдихме, че не можемъ да заставаме селянитѣ да прилагатъ своя физически трудъ за шосета въ по-голѣмъ размѣръ. Вънъ отъ това, всички знаемъ, че това е единъ сръдневѣковенъ налогъ. Азъ го намирамъ до такава степенъ унижителенъ, че най-разумното е съвсѣмъ да се изхвърли отъ смѣтатѣ ни. Вие намирате, че по този начинъ мо-

жемъ да направимъ шосета? Самото строене днесъ за пѣтницата се индустриализира, се модернизира, се улеснява съ по-модерни сръдства на производството. Ние виждаме на какво приличатъ селскитѣ пѣтища.

Затуй азъ намирамъ, че политиката на правителството на българската държава, очертана въ мотивитѣ на сегашния законопроектъ, ако това не е демагогия, както каза г. Костурковъ, и ако това не е само една сантименталностъ, само едно увлѣчение на г. г. инженеритѣ, на главния секретаръ и на г. министра, едно увлѣчение въ областта на хубавитѣ идеи, азъ намирамъ, че въ мотивитѣ е очертана държавната строителна политика на България, и то такава, каквато би трѣбвало да бѣде, именно въ продължение на 15 години най-много да построимъ за 130 до 150 милиона лева пѣтища. Тогава ще видимъ какъ и податната способностъ на земледѣлското население чувствително ще се увеличи, какъ и капиталътъ на нацията изцѣло ще се увеличи, слѣдователно, ще можемъ да увеличимъ и приходитѣ на държавата. Достатъчно е, че сме съгласни въ основата да почнемъ съ 14 милиона лева, и да продължимъ слѣдната година съ повече и т. н. Ние сме съгласни и въ това, че изключителнитѣ обстоятелства днесъ не трѣбва да ни спиратъ да строимъ шосета, защото тѣзи изключителни обстоятелства могатъ да продължатъ и двѣ, и три, и пет години; на Балканския-полуостровъ винаги се е живѣло въ една размирица, въ едно състояние на изключителностъ; така е било и въ врѣмето на Митхадъ-паша; ако, обаче идентъ на Митхадъ-паша се бѣха усвоили въ Цариградъ, а не да се извиняватъ тамъ съ изключителни обстоятелства, ако тамъ имаше духъ на реформизмъ, може-би отоманската империя не би се разпаднала. Възраженията, които се направиха днесъ на самата идея, азъ ги намирамъ за недостатъчно основателни.

Но ще трѣбва да се съгласите, г. г. народни прѣдставители, че ако има тукъ усвояване на една хубава идея, ако ние забѣлжаваме, че днешното правителство излиза вече въ нѣколко области съ хубави идеи, вие сами, повтарямъ, трѣбва да се съгласите съ насъ, че то спира само съ идентъ. На насъ се казаха нѣколко законопроекта, обявени дори отъ висотата на царския тронъ, съ които се искаше да се сложатъ основитѣ на едно социално законодателство. Държавниятъ глава и този път, както и въ 1907 г., заяви, че отъ днесъ настава ерата на социално законодателство. Но ние не виждаме въ камарата тѣзи законопроекти, ние не виждаме едно начало дори, вънасянето на единъ-два отъ тѣхъ. Менѣ ме е страхъ, че и сегашниятъ законопроектъ, безъ да го таксувамъ съ думата демагогия, може-би, ще има сжщата съдба. Заради туй азъ ида да подчертамъ изказаното отъ прѣждеговорившитѣ, че г. министърътъ взема единъ много голѣмъ ангажментъ спрѣмо народното прѣдставителство и спрѣмо страната. Строенето би трѣбвало да почне още отсега. Отъ кѣдѣ ще се намѣрятъ сръдства? Че се съзира нѣкакъвъ конфликтъ между министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството и министра на финанситѣ, насъ ни най-малко не ни интересува. Ние знаемъ, че този конфликтъ винаги сжществува и би правѣло честъ на г. министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството, ако накара министра на финанситѣ да му намѣри тѣзи сръдства, защото това сѣ сръдства за производителни, за високо культурни цѣли и защото нѣма нужда да рисувамъ онази ужасна картина на мизерия, въ която тънатъ селата и невъзможността на съобщения между тѣхъ. За да не бѣде това нищо, азъ смѣтамъ, че г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството би трѣбвало да ни посочи отъ кѣдѣ ще вземе тѣзи сръдства, и това

не за да удовлетвори едно наше желание, не за да възрази на твърдението на някои прѣждеговоривши, че не може въ единъ такъвъ изключителенъ моментъ да се склочи заемъ — азъ казвамъ, че заемъ не прѣдмѣнно трѣбва да се склочи за тази цѣль — но да ни посочи отъ какъвъ той ще задоволи фиска, отъ какъвъ ще намѣри срѣдства за задоволяване на тази висококултурна цѣль, начертана въ законопроекта. Съ вътрѣшнѣнъ заемъ ли? Ние видѣхме, че не върви на вътрѣшнитѣ заеми. Съ външенъ заемъ ли? И това би било трудно. Тогава ние ще разберемъ, че г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството не прави една сантиментална политика.

Отъ друга страна, макаръ че азъ мисля на първо четене никога да не се спираме върху деталитѣ на законопроектитѣ, не мога да се въздържа да не посоча, че на някои неотложни работи, каквато е постройката на пѣтища, вие сте длѣжни да намѣрите още сега пари. Не да мислите, че въ редовния бюджетъ трѣбва да се намѣрятъ срѣдства за тѣзи работи; наопаки, направете заемъ за увеличѣние зданията за болници въ страната, за постройката на шосета въ Бургаския окръгъ — и тукъ ще влѣза съ противорѣчие съ г. Костуркова — и за подпомагане на Търновската община, защото старата столица е разрушена до такава степенъ, щото не е възможно да се прѣпострои безъ държавна помощ.

С. Костурковъ: Не му е мѣстото да се приказва това тукъ.

И. Януловъ: Отъ друга страна, застраховжитѣ тамъ сж били въ една недостатѣчна форма — аслж нарѣдко сж застрахователнитѣ дружества, които взиматъ такъвъ чудовищенъ рискъ за землетресения. Азъ виждамъ въ Търново развалини на града и съсипване на стотини сѣмейства. Съ какво право ние сме толкова жестоки спрѣмо Велико-Търново, спрѣмо Ески-Джумая, на които, въ такива дни на нещастие, ние не изпратихме една депеша поне, и Народното събрание не отпусна никакви ефикасни срѣдства? Срамъта е, че дори италиянскиятъ кралъ и рускиятъ императоръ отпуснаха на търновци помощъ въ днитѣ на голѣмо изпитание, а ние, Народното събрание, отпуснахме една недостатѣчна сума и повече не се интересуваме. Азъ мисля, че тази сума не е поставена случайно въ законопроекта и че тя е турена тукъ, не за да се помогне на Търновската община за разни цѣли, а конкретно за тази цѣль — за поправка на града, за строителни цѣли; увѣренъ съмъ, че изразходването на тази сума ще стане напълно съгласено закона за изразходването на държавни кредити.

Но, за да свърша съ забѣлѣжитѣ, на които ще се спра по-обширно при второто четене на законопроекта, азъ моля г. министра да се съгласи съ насъ, че ако за Търново сж необходими 150.000 л. за поправка на града, то 100.000 л., които ние виждаме да сж прѣдвидени въ законопроекта, за поправка на митрополитското здание — защото и то е донѣкаждъ развалено и сручено — ми се струва можемъ сега да не ги отпусваме. Можемъ сжко така да не отпусваме и прѣдвидената сума за направата на помѣщение въ гр. Шуменъ за г. архиерея, не по принципиални съображения — ще бжде смѣшно да допускате, че ние се противопоставяме тукъ на духовенството; тѣ сж съвсѣмъ отдѣлни въпроси — но, защото, когато всички ние тукъ излизаме отъ тази мисль, че селата у насъ тѣнатъ въ мизерия, че е унижително за България въ XX вѣкъ, вмѣсто 22 хиляди километра шосета, да има само 2.200 годни, респективно съ желѣзнопѣтната мрѣжа — азъ нами-

рамъ за излизане да отидемъ да строимъ сега здания на митрополии и архиерейски намѣстничества. Вънъ отъ туй, тѣ разполагатъ съ грамадни суми. Защо вие, уважаемо правителство, прѣчуишѣте вашата борба спрѣмо разточителството на духовната власть? Не бѣхте ли вие, които ни занимавахте съ тѣзи милиони богатства, които гниятъ въ рилскитѣ гори? Не бѣхте ли вие, които ни занимавахте съ злоупотрѣблѣнията на духовенството въ Св. Синодъ? Почнаха любезноститѣ между двореца и Синода, почнаха веднага и любезноститѣ между правителството и Синода...

И. Вълчевъ: Не е вѣрно.

И. Януловъ: ... и веднага забравихте борбата за прѣчистване на единъ институтъ, който трѣбва да служи за високъ примѣръ на християнството и нестелителностъ, но който се е прѣвърналъ въ единъ институтъ на разточителство — срамъ ме е да кажа — на кражби и злоупотрѣблѣния въ името на Христа. Е добръ, ние ще отидемъ да строимъ митрополия и архиерейски намѣстничества? Това обезателно трѣбва да се прѣмахне.

А пъкъ до другитѣ измѣнения въ Министерството на просвѣтата или въ Министерството на финанситѣ, азъ мисля, че ще имамъ случай да се изкажа при второто четене на законопроекта.

Прѣседателствуващъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Министъръ Д. Петковъ: Г. г. народни прѣдстатели! Въпроситѣ, които се повдигнаха при разглеждането на първо четене законопроекта за направа на нови пѣтища и поправка на старитѣ и за направата на извѣстни държавни постройки, дѣйствително заслужаватъ да бждатъ разглеждани всестранно, но прѣдъ видъ на това, че почти сжщитѣ въпроси се повдигнаха, когато се разискваше и първиятъ законопроектъ за 10-тѣ милиона лева, не съмъ азъ човѣкътъ, който ще излѣзе да повтори едни и сжщи фрази, защото и тогава казахъ, не сж хубавитѣ приказки, не сж дългитѣ рѣчи, които могатъ да помогнатъ на дѣлото и да облекчатъ положението на българския народъ по отношение на пѣтното ни дѣло. Ето защо, азъ ще бжда много кратъкъ и ще се помѣча да отговоря съ общи думи на всички възражения, които г. г. ораторитѣ направиха.

Работата се свсжда къмъ едно. Прѣди всичко друго, поставя се въпросътъ: нужни ли сж пѣтища? По този въпросъ двѣ мнѣния нѣма. Всички ние съзнаваме, че дѣйствително, ако има нѣщо, което да е изоставено у насъ извънредно назадъ, то е пѣтното дѣло. На какво се дължи това? Трѣбва ли да се обвини този или онзи, че не е направилъ пѣтищата на България — това е единъ въпросъ свършено другъ, който, колкото и да го разискваме тукъ, нѣма да помогне на работата. Щомъ се помиримъ съ факта, че ние нѣмаме пѣтища, трѣбва, дѣйствително, да ни занимае въпросътъ: какъ би трѣбвало да се удовлетвори тази належаща нужда? Ако не бѣха тѣзи извънредни обстоятелства, които прѣкарва страната ни и въобще човѣчеството днесъ, азъ щѣхъ да излѣза съ единъ свършено другъ законопроектъ, азъ щѣхъ да ви лансирамъ едно мнѣние, свършено друго, което изказвамъ въ мотивитѣ на настоящия законопроектъ и щѣхъ да ви докажа по единъ краснорѣчивъ начинъ, че ние, колкото и да се самооблѣжаваме, че имаме приходи, прѣдъ видъ на това, че сме изостанали извънредно много назадъ въ пѣтното дѣло, не трѣбва, г. г. народни прѣдстатели, да си правимъ илюзия, че съ редовнитѣ си срѣдства ще можемъ да направимъ пѣтища. Това нѣщо

ние трѣбва да го избиемъ отъ главитѣ си и трѣбва да търсимъ срѣдства, които дѣйствително да могатъ да отговарятъ на единъ реаленъ планъ, на една реална строителна политика на страната; всичко друго — азъ и по-рано го казахъ — ще бѣде само прѣливане отъ пусто въ празно, както казватъ, и ние нѣма да имаме пѣтица. Моето мнѣние е слѣдующето: България днесъ би трѣбвало да има не такива пѣтица, каквито има сега и то въ едно такова ограничено количество километра, а най-малко да има около 22 хиляди километра добри пѣтица, които да отговарятъ на желѣзнопѣтичнитѣ ни линии. Обаче много лесно е да се направѣ смѣтка, че за 22 хиляди километра по 30 хиляди лева срѣдно, каква сума е потрѣбна? Трѣбватъ 600 милиона лева. Това би било идеалътъ, който трѣбва да си начертае сега българскиятъ народъ за постройката на пѣтицата, къмъ които трѣбва да се стреми да го реализира. Но между идеала и реалното има една голѣма разлика. А ние трѣбва да правимъ реална политика въ всѣко отношение, ако искаме да бѣдемъ полезни на народа си. Рѣководимъ само отъ тѣзи съображения, азъ не че искамъ да спечеля за себе си нѣкакви лаври отъ това, че ще се погрижа като отговоренъ министъръ за извѣстенъ клонъ отъ управлението на страната, да се направи нѣщо, по съзнавайки добръ своята отговорностъ и своя длъгъ, ще се помъча да направя толкова, колкото е възможно при днешнитѣ условия, които прѣкива въ българскиятъ народъ. Слѣдователно, единъ пътъ оставенъ настрана въпросътъ, че пѣтицата сѣ необходими, трѣбва да видимъ какви срѣдства имаме ние, за да можемъ дѣйствително, доколкото е възможно, да отговоримъ днесъ на тая пужда на народа.

Г. Такевъ се сърди, или посочва на безспорния фактъ, че сумитѣ, които се събиратъ отъ българскитѣ граждани, като пѣтичъ данѣкъ, не отивали за своето прѣдизначение. Вѣрно е, че не отиватъ, но тѣ не отиватъ не отъ днесъ. Тая грѣшка не е днешна. Азъ и миналия пътъ, когато говорихъ по законопроекта за 10-тѣ милиона лева, казахъ, че това е вѣрно, но не по-малко е вѣрно, че, за да могатъ тѣзи суми, които се събиратъ отъ пѣтичъ данѣкъ, да се употребятъ за пѣтица, необходимо е тутакси да се минатъ въ разходния бюджетъ. Само тогавъ е възможно дѣйствително тая сума да отиде на своето прѣдизначение и да се използва за пѣтица. Г. Липчевъ се хвали, че въ тѣхно врѣме, когато тѣ управлявали България, всичкитѣ тѣзи суми отивали за своето прѣдизначение. Ще ми прости г. Липчевъ, но той или не е челъ закона, или иска тукъ да прави демagogия, защото законътъ изрежда редицата източници, отъ които трѣбва да се правятъ държавнитѣ пѣтица. Тая редица отъ източници, които сѣ изредени въ чл. чл. 9 и 10 отъ закона за пѣтицата, се състои: първо отъ сумата, която държавата ежегодно е длъжна да вписва въ своя разходенъ бюджетъ за пѣтицата, както за направата на нови, така сѣщо и за поддържане на сѣществуващитѣ. Друго срѣдство е сключването на заемъ. Изрично е казано, че заеми ще трѣбва да се правятъ, за да могатъ да се построятъ пѣтица. Има още прѣдвидени суми за постройка на пѣтица, които се събиратъ въ извѣстенъ процентъ отъ приходитѣ на общинитѣ и окръжнитѣ съвѣти. Но всичко това е написано на книга, обаче въ сѣщностъ нищо нѣма — нито заемъ досега не е направенъ, нито пострѣленията, които сѣ прѣдвидени да се вписватъ въ бюджетитѣ на общинитѣ и окръжнитѣ съвѣти, постѣпватъ тѣ, както е прѣдвидено. Много лесно е да се направѣ една смѣтка, че ако окръжнитѣ съвѣти биха вписали 10% отъ своитѣ редовни приходи, щѣше да има достатъчно силни срѣдства, за да могатъ да се поправятъ пѣтицата. Това е написано въ закона, обаче никой не си

е далъ трудъ досега да настан, щото съответствующитѣ суми да се вписватъ въ бюджетитѣ на окръжнитѣ съвѣти; никой не си е далъ трудъ да настан, щото и въ общинскитѣ бюджети да се вписватъ тѣзи суми, които сѣ прѣдвидени отъ закона. Но, споредъ мене, даже и да се настан, като се вземе подъ внимание, че окръжнитѣ съвѣти иматъ толкова пужди да удовлетворяватъ, . . .

Д-ръ Н. Санаровъ: Не могатъ нищо да ви дадатъ — и тѣ нѣматъ срѣдства.

Министъръ Д. Петковъ: . . . че общинскитѣ съвѣти при своитѣ скромни бюджети тѣ сѣщо иматъ много пужди да удовлетворяватъ, то ще разберете, че всичко това, което законътъ прѣдвижда, е прѣдвидяване на нѣща, които не могатъ да се реализиратъ. Азъ мога да се прѣпорочамъ като единъ отъ строгитѣ хора въ това отношение. Съ помянето на министерството, направихъ всичко, което е възможно, за да може това, което законътъ прѣдвижда да се събере, да постѣпи. Но не е достатъчно да бѣдешъ строгъ и да искашъ нѣщо, което въ дѣйствителностъ не може да се даде. Като имаме всичкитѣзи нѣща прѣдъ видъ, г. г. народни прѣдставители, ние трѣбва да се съгласимъ, че редовнитѣ срѣдства, които се прѣдвиждатъ за направата на пѣтицата, не сѣ сериозни. Достатъчно е да ви кажа, че ако пѣтицата, които имаме днесъ, бѣха въ изправно състояние, ако ние нѣмахме само 2.263 км. добри пѣтица, а имаме 7 и 8 хиляди километра, много лесно е всѣки отъ васъ да направѣ смѣтка, че да поддържашъ 7 хиляди километра пѣтица, изискватъ се 7 милиона лева. Това е наложително, за да могатъ пѣтицата да се поддържатъ изправно. Но като имаме прѣдъ видъ, че отъ 5 хиляди километра държавни пѣтица имаме само 2.263 км. добри, а всичко останало е толкова лошо, че хората прѣдпочитатъ да пътуватъ не по шосето, а да пътуватъ отъ страни да не си сѣцпѣтъ колата, когато имаме такива пѣтица въ такава състояние, ще разберете, че за да се турятъ въ изправностъ лошитѣ пѣтица, трѣбва да се харчи почти толкова, колкото се харчи и за направата на нови пѣтица, на всѣки случай не по-малко отъ 10 хиляди лева на километъръ трѣбва да се харчи, за да могатъ да се поставятъ тѣ пѣтица въ добро състояние. Слѣдователно, тукъ каквото и да говоримъ, не е възможно съ редовни срѣдства да се направѣ нищо.

Сега, обвиняватъ ме, че азъ не съмъ искалъ достатъчно срѣдства. Не съмъ азъ човѣкътъ, който нѣма да ги поискамъ, нито азъ съмъ човѣкътъ, който не ще мога да се разпореди съ срѣдствата, за да могатъ дѣйствително въ едно кѣсо врѣме да се направятъ възможно повече пѣтица. Не е вѣрно твърдението, г. г. народни прѣдставители, че ние нѣмаме технически персоналъ. Ние го имаме въ такава изобилие, че ако азъ имамъ срѣдства да ги създамъ единъ планъ, за 10—15 години съ този персоналъ ще направѣ всичкѣ пѣтица. Срамота е да ви кажа, че въ Кюстендилския окръгъ за общинскитѣ пѣтица има приходъ, доколкото си припомнямъ, 100 хиляди лева и срѣщу този приходъ е прѣдвиденъ разходъ — за технически и постояненъ работнически персоналъ за поправка на пѣтицата, които щѣли да се построятъ — 75 хиляди лева, а за направа на самитѣ пѣтица е прѣдвидено само 25 хиляди лева! Това политика ли е, това разумно ли е? Най-простиетъ човѣкъ, и най-последниятъ търговецъ ще да ви каже, че отъ единъ капиталъ, който иска да вложи въ извѣстна работа, не бива да харчатъ повече отъ 5%. Това е, което трѣбва да се харчи за административенъ персоналъ. А ние харчимъ 75% и се чудимъ, защо пѣтица нѣмаме! Какъ ще ги имаме, когато почти всички срѣдства употребяваме

за персоналъ, а сръдства, които сж необходими за направата на пжтницата, нѣма? Защо искамъ азъ по 10 милиона или такива малки кредити за пжтница сега? Казахъ ви, че ако врѣмената бѣха други, азъ щѣхъ да излѣза съ свѣршено другъ проектъ и ако го приемѣхте, добръ, ако не го приемѣхте, щѣхъ да си взема шапката и да си отида по работата, защото азъ не искамъ да седа на министерското крѣсло, да си клата краката и да не върша работа, а искамъ да бѣда полезенъ на дѣлото, на което съмъ поставенъ. Но това е невъзможно. Вие сами виждате, че днесъ е невъзможно да се намѣрять концесии да дойдатъ тукъ да правятъ пжтница. Да се намѣри голѣмъ заемъ да се правятъ пжтница сжщо тѣй не може. Но азъ бързамъ да заявя тукъ, че съмъ противникъ на идеята да се сключватъ голѣми заеми за каквито и да е строежи, защото тѣ не могатъ да се построятъ въ една-двѣ години, а държавата ще плаща анюичотъ и лихви напусто извѣстно число години, докато се свърши работата. Ето защо азъ съмъ противъ такава една операция. Въ днешно врѣме трѣбва, прѣди всичко, да туря въ работа този персоналъ, който държавата поддържа и за тая цѣль азъ се стремя да създамъ единъ планъ за по-продуктивна работа, защото досега, по причина на липса на сръдства, е работено безъ единъ строго опрѣдѣленъ планъ. И наистина, какво е ставало досега? Всѣка година се прѣдвиждатъ 3, 4 или 5 милиона за направата и поддържането на пжтницата. Вотира се бюджетътъ, започва се изучаването на пжтницата, додѣ се изучаватъ извѣстни пжтница, додѣ се обявятъ търгове единъкъ, дваъкъ, три пжти, годината си отива, бюджетътъ се приключва и неангажираниятъ кредитъ сж закритъ, за да се откриятъ наново въ новия бюджетъ. Това се е повтаряло почти всѣка година. И ние сме измислили единъ *regretum mobile*; всѣка година прѣдвиждаме една и сжща сума и всѣка година я заличаваме, като мислимъ, че вършимъ работа. Ето ви причинитѣ, поради които ние не можемъ да имаме никакой пжтъ пжтница. Азъ искамъ да се създаде единъ строителенъ планъ за едно по-продуктивно врѣме, а туй нѣщо ще може да се постигне, като се отпуснатъ ежегодно суми, които дѣйствително могатъ да се изразходватъ, не прѣзъ годината, когато сж вотиранъ, а когато се приготвятъ планове, смѣтки и се дадатъ на търгъ. Отъ 10-тѣ милиона лева, които ми се отпуснаха тази година, азъ едвамъ можахъ да приготвя всички планове; ако имахъ на разположение сръдства, щѣхъ досега да ангажирамъ цѣлата сума и много отъ пжтницата щѣха да почнатъ да се работятъ още прѣзъ текущата година, а всички ще се почнатъ идущата година. Но финанситѣ на страната се намиратъ въ едно затруднително положение, а, отъ друга страна, външното парично тържище е много лошо, за да може да се мисли за единъ заемъ. Та, казвамъ, за да може да се тури началото на единъ разуменъ планъ за работа, необходимо е вотираниятъ кредитъ, който имамъ, да го ангажирамъ. И понеже всичко вече е готово, азъ съмъ убѣденъ, че до края на годината, дѣйствително, ще ангажирамъ цѣлия кредитъ. Този кредитъ, ангажиранъ тая година, ще може да се използва прѣзъ слѣдующия работенъ сезонъ. Идущата година азъ трѣбва да имамъ на разположение сръдства, за да мога да заставамъ моя технически персоналъ да приготви нови планове и нови проекти, които къмъ края на идущата година ще могатъ да се дадатъ на търгове, а ще се работятъ прѣзъ 1916 г. Така че, тия два кредита азъ ще ги използвамъ прѣзъ 1915 и 1916 г., ако, разбира се, обстоятелствата ми позволятъ и ако има сръдства на разположение. Туй е, изобщо, моятъ възгледъ и моята политика

по постройката на пжтницата при сегашнитѣ извънредни обстоятелства.

Г. г. народни прѣдставители, не трѣбва да забравяме едно нѣщо, че ние имаме единъ нови земи, въ които абсолютно никакви пжтница нѣмаше. Има само 149 км. пжтница останали отъ турцитѣ. Въ новитѣ земи, въ течение на една година, азъ можахъ да трасирамъ около 1.175 км. пжтница и не само да ги трасирамъ, но да ги направя проходими за обикновени кола и за обикновено врѣме. Тѣзи пжтници се строятъ по стопански начинъ. Тукъ му е мѣстото да отговоря на ония г. г. народни прѣдставители, които говорѣха и запитваха оня денъ, какъ е възможно да се каратъ насилъ работници да излизатъ и да работятъ по пжтницата? Трѣбва да знаете, г. г. народни прѣдставители, че едно такова голѣмо количество пжтница, замочнати отъ насъ, не бѣ възможно да се даде на прѣдприемачъ, защото въ оиѣзи земи никой прѣдприемачъ не отиваше, но двѣ съображения: първото е, че не може да намѣри работници тамъ, и второто е, че въ оиѣзи врѣмена не бѣше сигуренъ за живота си. Тия пжтница трѣбваше да се строятъ, защото е възможно по-бързо, защото не бѣ необходимо само да свържеме новитѣ земи съ стара България съ пжтница, но тѣзи пжтница имаха и друго значение — тѣ имаха и имать и военно значение. И колкото по-скоро се направятъ, толкова по-скоро ще се отговори на тая държавна нужда. Заради туй, на тѣзи пжтница е обърнато особено внимание, и азъ днесъ мога да ви съобщя, че трасираниятъ 1.175 км. пжтница се намиратъ горѣ-долу въ едно такова състояние, че по тѣхъ хората могатъ да пжтуватъ поне съ коне или съ обикновени кола, и да иматъ сношение съ стара България. Има вече направена една артерия, каквато е пжтътъ Хасково—Кърджали—Дюмюрджина, която е въ доста добро състояние вече; по него може да се пжтува даже и съ автомобили. Трасираниятъ 1.175 км. пжтница сж планински пжтница. Слѣтите по 30 хиляди лева на километръ, тѣ сж близо 35 милиона лева. А сръщу това какво ми се дава? Имамъ на разположение всичко около 6 милиона лева. Съ тия 6 милиона да се върва, че могатъ да се направятъ 1.175 км. добри планински пжтница е погрѣшно. Наистина не може да се очаква подобно нѣщо, но, въ всѣки случай, съ тѣзи пари, съ помощта на войската и съ усилията на мѣстното население пжтницата сж поставени въ едно такова положение, че можемъ да кажемъ, какво съобщение между стара България и новитѣ земи има вече.

Това е, г. г. народни прѣдставители, по отношение на пжтната ми политика. Остава да кажа двѣ-три думи за постройкитѣ. Въ продължение на гѣколко години — може-би, 10—15 години да се е протакало това — ежегодно, всѣко едно министерство, ние въ Министерството на общественитѣ сгради, пжтницата и благоустройството, какви строежи сж необходими да се направятъ за него. И такива строежи, посочени отъ разнитѣ министерства се пшатъ въ една вѣдомостъ и участъта на тая вѣдомостъ ежегодно е била тая: „Да се отложи за идущата година“. Отлагани по таквъ единъ начинъ, натрупали сж се такива постройки за повече отъ 12—13 милиона лева, като не смѣтамъ постройката на министерствата, постройката на сѣдебната палата и други постройки, за които сж потрѣбни извънредно голѣми сръдства. Та, обикновенитѣ постройки, каквито сж болници, училища и др., всичко това е спирано и отлагано. Вие ще разберете много лесно, че съ отлагане работа не се върши. Щомъ държавата има нужда отъ тѣзи строежи, трѣбва лека-полека, макаръ въ кръга на най-малкитѣ сръдства, съ които можемъ да раз-

полагаме, да се мачимъ да ги удовлетворимъ. По тѣзи съображения азъ внесохъ въ Министерския съветъ тая таблица и помолихъ да изберемъ кое е най-необходимо, най-пужно и да внесемъ въ този законопроектъ известна сума. Некайте мисли, че като сж внесани тѣзи суми въ тоя законопроектъ, Министерскиятъ съветъ, ако види, че условията не благоприятствуватъ идущата година да строимъ, ще почнемъ да строимъ. Ние не почнахме и тази година много работи пакъ по сжщитъ съображения. Но ако обстоятелствата благоприятствуватъ, само по себе си слѣдва, че ние ще вземемъ известни мѣрки, за да могатъ и тѣзи държавни нужди въ известни размѣри да бждатъ удовлетворени.

Нѣколко думи, г. г. народни прѣдставители, и за помощта на гр. Търново. Има нужда да ви изтъкна причинитъ, по които тази помощ е прѣдвидена въ този законопроектъ, защото вие всички знаете, че на 1 юний 1913 г. Търново и Търновскиятъ окръгъ имаха нещастно да прѣтърпятъ голѣми загуби вследствие на землетресението, което става тогава. Разбира се, заедно съ Търново пострадаха и други градове и околни села, но гр. Търново пострада извънредно много: разорани сж улицитъ, съборени сж маса обществени постройки, има жилища на бѣдни хора, които сж съвършено срутени; тия бѣдни хора не могатъ да си ги възобновятъ, и сж оставени на произвола на съдбата на улицата. Назначена е била една комисия, която е прослѣдила всичкитъ тѣзи разрушения и съ единъ протоколъ, чрѣзъ общината, излага какви суми сж необходими, за да може да се поправи до известна степенъ разрушеното. Сумитъ сж извънредно голѣми, но Министерскиятъ съветъ намѣри за добръ поне 150 хиляди лева помощ да се даде на Търновската община, за да може да поправи една частъ отъ улицитъ, които сж съвършено разрушени и да възобнови една частъ отъ жилищитъ на бѣдни хора, та да може да се даде поделокъ на тия нещастници. Тѣзи сж съображенията, по които се прѣдвиди 150 хиляди лева помощ въ този кредитъ за Търновската община.

Г. г. народни прѣдставители! Има нѣкои подробности, по които азъ съ готовност бихъ отговорилъ сега, но понеже законопроектътъ ще се прати въ комисията, тамъ азъ ще имамъ възможностъ да ви дамъ всички обяснения по всѣко едно перо. Защо, напр., еди-коя сума се иска сега за продължение на еди-кой пътъ, защо се иска само за започване на единъ пътъ, а не се иска изцѣло, всички тѣзи подробни обяснения ще дамъ въ комисията и тамъ ще разберете, защо става всичко това.

Ето защо азъ ще ви помоля, както и по-рано единодушно гласувахте вне кредита за пжтищата,

гласувайте и тоя пътъ законопроекта по принципъ, и азъ се надѣвамъ, че съ туй гласуване вие, освѣтъ добро за страната, нищо друго нѣма да направите. (Ръкоплѣскание отъ дѣсницата и дѣсни центъръ.)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Приетъ е кѣмъ гласуване. Тия отъ г. г. народнитъ прѣдставители, които сж за приемане по принципъ на законопроекта за извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 14.700.000 л. за направа и поправка на държавнитъ пътнища съ принадлежноститъ имъ и за разни държавни постройки, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Има думата г. министър-прѣдседателъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Правъ прѣдложение да имаме заседание и утрѣ съ сжщия дневенъ редъ. Ще помоля бюрото да се туря на дневенъ редъ едно прѣдложение отъ Министерския съветъ за измѣнение чл. 11 отъ закона за административното правосѣдие, което бѣше внесено по-напрѣдъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които отъ г. г. народнитъ прѣдставители сж съгласни да имаме и утрѣ заседание, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Ще имаме утрѣ заседание.

Дебатитъ по бюджета за 1915 г. се отлагатъ по рѣшение на Народното събрание за срѣда.

За утрѣ дневниятъ редъ ще бжде както слѣдва:

На първо мѣсто, първо четене: 1) законопроектъ за откриване желѣзопѣтно училище при желѣзопѣжната дружина и телеграфо-пощенско при телеграфо-пощенската дружина; 2) прѣдложението на народния прѣдставителъ г. Петъръ Панайотовъ за измѣнение чл. 1.063^б алинея първа отъ гражданското сѣдопроизводство, и 3) законопроектитъ: а) за измѣнение закона за допълнение чл. 2 отъ закона за разрѣшение на Търновската градска община да сключи 100.000 л. заемъ; б) за разрѣшение на Златишката градска община да сключи заемъ отъ 40.000 л.; в) за допълнение чл. 11 отъ закона за административното правосѣдие; г) за опрощение 132.995-77 л. дължими на държавното съкровище; д) за опрощение 1.340.271-49 л. държавни данѣци, дължими отъ несѣстоятелни и несѣществующи данѣкоплатци, и по-нататъкъ ще слѣдватъ всички други законопроекти и прѣдложения, изложени въ дневния дневенъ редъ.

Засѣдашето се закрива.

(Закрито въ 8 ч. 25 м. вечерята)

Прѣдседателствующи подпрѣдседатели: { Д-ръ С. Иванчовъ.
Д-ръ И. Момчиловъ.

Секретаръ: Д-ръ Д. Димитровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбевъ.